m-r Daniel Petrovski

ČHIB THAJ KULTURA E ROMENGIRI

SIKLJOVIMASKO LIL BAŠ VI-TO KLASI

ko fundavno sikljovipe

Decizijaja baš mukhipe thaj istemalkeripe o sikljovimasko lil pal e siklanako šej Čhib thaj kultura e Romengiri (alusardo) baš VI klasi ko fundavno sikljovipe num. 26-366/1 taro 23.03.2026 berš, andi tari Nacionalnikani komisija baš sikljovimaske lila.

ČHIB THAJ KULTURA E ROMENGIRI
SIKLJOVIMASKO LIL BAŠ VI-TO KLASI KO FUNDAVNO SIKLJOVIPE

Ikalutno:
Trimaks – Skopje

Autori:
m-r Daniel Petrovski

Recenzentija:
prof. d-r Zorančo Malinov – Instituto baš folklori „Marko Cepenkov“
Seba Ibraim
Nežmie Saitova

Lačharno:
m-r Daniel Petrovski

Čhibjako lačharipe – lektori:
Seba Ibraim

Ilustracije:
Kjazim Durmiš
Živko Popovski – Cvetin
Džengis Memedoski

Tasvirija:
Daniel Petrovski
Elsie Ivančić Dunin
Biradžaki organizacija
Teatro „Phralipe“, Teatro „Student“, Teatro „Roma“
Familije: Idriz, Memed, Ilijaz, Dželadin, Petrovski, Kurtišova, Ibraim

Grafikako dizajni thaj tehnikano lačharipe:
Trimaks – Skopje

Printinel:
Evropa 92 – Kočani

I emocija nane ola čhib,
i atma na džanela lafi te kerel,
o vilo nikana na lafikergja,
a palem i gnd thavdela,
o ruhi ko manuš thabljovel,
a, e čhibja isi la kodi.

O kodi si šabdi savi phandela e emocija
mothovkerdi taro vilo savo khuvela.
E kode sile forma, o kodi si nišani,
A, o nišani si šabdi, čitrakerdi, xramomi ano lil.

Šabdi pal šabdi, kreirinel lafi.
Sakova lafi si lafjorin.
Kana ka xeminenpe o šabdija thaj
o lafija e emocijaja,
tegani kreirinelpe artikani gilji.

E Roma na lele peja artefakti
savo so ka mothovel lengiri xistorija.
E Roma peja lele i čhib savi si sa panda dživdi.
Odoja čhib si lafikerdi kustikendar majpalal,
numaj thaj ka kerelpe lafi sa panda taro kustika so avena.
O xramomo lafi si štembili e čhibjake thaj
mothovela kaj dživdinkergja,
a i artikani gilji si vidžali e dživdipaske.

Daniel Petrovski

RESPEKTIRIME SIKLO THAJ SIKLI

Akava lil „Čhib thaj kultura e Romengi“ si kerdo tukje te šaj majlokheste te sikljove tire dajakiri čhib. Akana sijan šovto klasi thaj sijan xari majbaro taro nakhlo berš. Šaj gndineja thaj xaljoveja majlokheste so sijan Rom thaj trubul te ove barikano so sijan Rom.

Akava lil si kerdo aso sa o standardija lileske ki te šaj te xaljove malokheste baš i literatura, gramatika thaj kultura e Romengiri.

Ko lil ka dikhe kaj trubul te sikljove korkori, te rode ažutipe tire amalendar, sikljarnestar, tire jerendar thaj sarinendar kastar so šaj te arkadentu te xaljove thaj majbut džane. Iker ki godi, na sakana si trubutno te sikljove ki godi. De napija majbut te xaljove thaj odova so ka sikljove te kere ole thaj ki praktika, te šaj te istmalkere ole majodori kana ka bajrove.

Ko akava lil si but čhavorikane gilja, paramiča, mothodina thaj dramake tekstija. Olendar ka sikljove te xramone, te drabare numaj thaj te šune i romani čhib. Majodori, ka sikljove baš i romani gramatika, majbut baš o kernavne, sarnavne o vaktija ko lafikeribe thaj panda but but javera gramatikane forme, sa resarinaja ma te kere doš kana ka kere romane lafi. O lil „Čhib thaj kultura e Romengi“ akava berš ka sikavel tu, sar čače te mothovkere thaj palemothovkere numaj thaj sar čače te xramone ke tire dajakiri čhib. Tu akana bajroveja, thaj trubutno si te gndine tukje! Te gndine sar ka ovel tiro avutnipe, so mangeja te ove ked ka bajrove. Akava lil k ažutineltu sar te kere tiro plano.

Majimportantno taro sa, ko VI-to klasi ka sikljove majbut baš tire nacijaki xistorija. Kotar avile o Roma thaj sar resle ki Utarali Makedonija. Ka dikhe fotografije taro purane Roma sar uravenape sine thaj sar khelena sine xorija, a ka pendžarde thaj baš o romane phirnipa.

Te na sine tukje xaljovutno disavo romano lafi, dža ko agor taro lil, arakh o lafi thaj drabar ole ke makedonijaki čhib. Te sine diso so na xaljoveja ko lil, ma dara thaj ma ladža, vazde tiro vast thaj puč tire sikavne.

Kamava tukje sukcesi ko akava berš, te sikljove majbut thaj sakana kana ka pučeltu tiro sikavno: „sikliljan li“, tu te mothove: „Va, sikavneja sikliljum“.

Taro autori

BUTI KO ARI

DISKUSIJA KO ARI

PRAKTIKA KO ARI

ANALIZIRIN

GNDIN

RODLJARKER

DISKUSIJA KHERE

IKER KI GODI

KHERUTNI BUTI

ŠUNIBE

LAFIKERIPE

DRABARIPE

XRAMOVIPE

SELIKANI LITERATURA

Selikani literatura si kreacija e seleskiri, istemalkeribaja ververikane forme mothovkeribaske, sa resaribaja te šaj te vazden piri emocija baš disavo dženo, čipota ja palem te bičhalen mesaži ki okoja rig. I selikani literatura si kreirimi korkori taro seli thaj nane ola autori, autori si o seli. Majanglal mothovkerdi taro jek dženo a palo odova prekal mujesko čhani, legardi tari kustik ki kustik.

IKER KI GODI

Karakteristike tari selikani kreacija:

- Mujali kreacija – mujalo legaripe tari kustik ki kustik;
- Anonimno kreacija – bipendžardo autori;
- O seli, ko mujalo legaripe džipherela e kreacija;
- Jek selikani kreacija šaj te ovel ola pobut varijante, numaj o funda ačhola jekha jekh;
- Selikani kreacija, preperela ko folklor jekhe seleske;

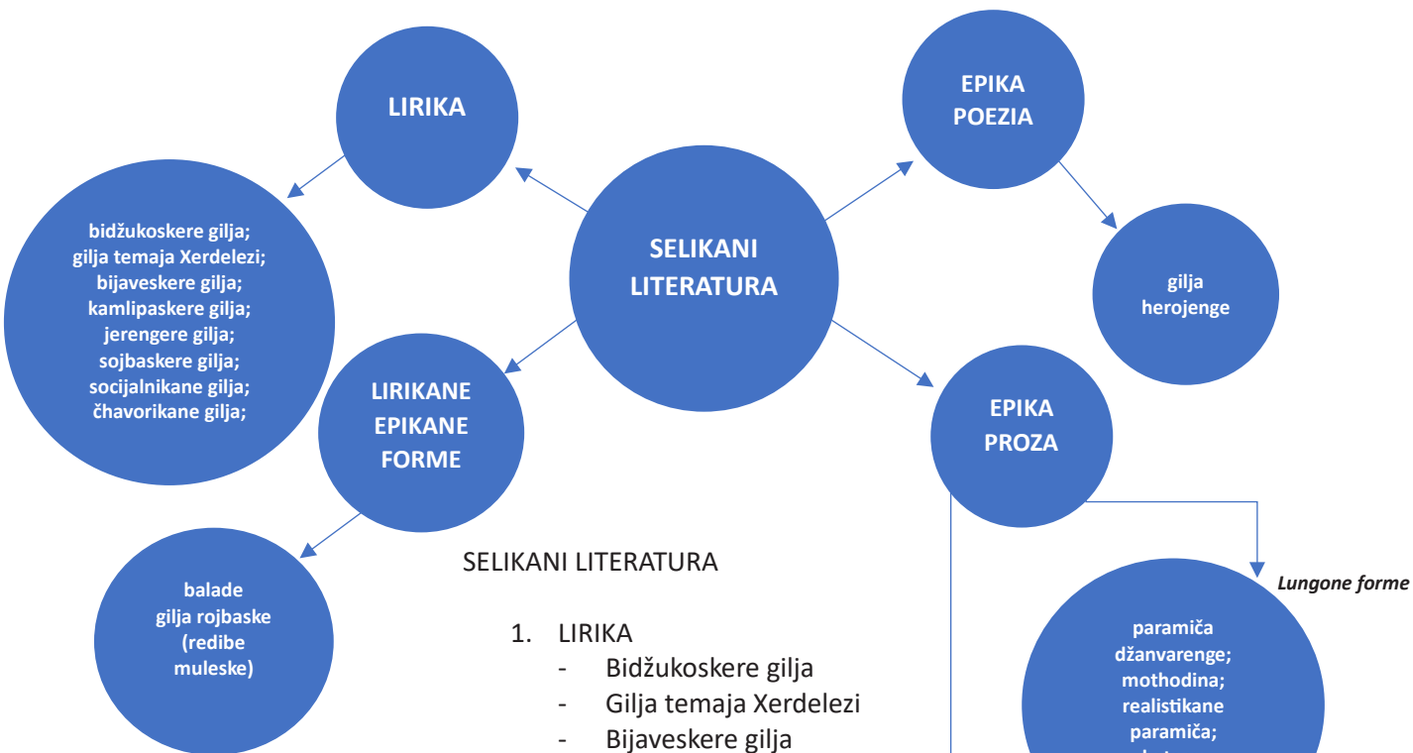

Selikani kreacija ko Roma

E Romen isi olen barvali selikani kreacija thaj si kotor tari olengiri kultura thaj identiteti sebepi so mothovkergja lengoro sakovadivesipe ko vakti kana khanči na sine xramomo baši lenge. Prekal o gilja, paramiča vakerde taro seli, prekal kustik ki kustik, ola arakhle thaj i romani čhib.

Diskusija khere: Puč tire jeren, savo vakti sine odova thaj mothovkerena li sine maškar peste paramiča thaj gilja!

ULAVIPE I SELIKANI LITERATURA

SELIKANI LITERATURA

1. LIRIKA
   - Bidžukoskere gilja
   - Gilja temaja Xerdelezi
   - Bijaveskere gilja
   - Kamlipaskere gilja
   - Jerengere gilja
   - Sojbaskere
   - Socijalnikane gilja
     Čhavorikane gilja
2. EPIKA – POEZIJA
   - Gilja heroenge
3. EPIKA – PROZA

   Lungone forme
   - Paramiča džanvarenge
   - Basne thaj skazne
   - Realistikane paramisa
   - Hatam
   - Legende

   Harne forme
   - Selikane lava
   - Garadine lava
4. LIRSKO EPIKANE FORME
   - Balade
   - Gilja rojbaske (redibe muleske)

Savali 1

Drabar i gili, thaj gndin, ko save gilja prepela ?

Oj borije, lele tu šužije, a-a-a,
So angjan mange, lele te dadestar,
te dadestar, lele barvalestar!
Andžum tukje duj kale jača,
kale jača, sar duj kale drakha!

Savali 2

Drabar o pučiba, thaj gndin, kote preperena?

Nangi a saren uravela ?
(Suv)
Ni hala ni pijela a salde lafi kerel?
(Radio)
Godi nanele godi dela ?
(Lil)

SELIKANI LIRIKA - POEZIJA

IKER KI GODI

Selikani poezia ja lirika, numaj pendžarutne thaj sar **selikane gilja,** si olen darhipe taro durano nakhlipe. Lengo autori si bipendžardo, a o kreacije legardile thaj giljavdile tari kustik ki kustik. Akala gilja si pherde emocijencar thaj odoleske vakeraja lenge kaj si **lirikane gilja.**
O motivi ko akala gilja sikavela so legarela i gili, soske si kerdi thaj so i karana sebepi so i giljavutno giljavgja ola.

- Romane selikane gilja, (a po disavo fori phenaja thaj ***mile ikane***) si kerde ko maxale kote so dživdinena sine o Roma. O gilja sine giljavde thaj khoni na vakergja kaskiri sine i kreacija, numaj sarine džanena ola sine. Odoja si i karana so vakerelape thaj anonimno akala gilja.

- O romane selikane gilja khelge bari rolja ko arakhibe i romani čhib thaj identieti, soske ko akala gilja sar motivija si o čhavoripe, migracije, jerengere umala, kamlipa, butikeribe thaj javera.

- O romane gilja preprena ki lirika sebepi so pherde si emocijenar thaj giljavde si bare xemibaja.

Ulavipe e romane selikane gilenge

- Bidžukoskere gilja;
- Gilja temaja Xerdelezi;
- Bijaveskere gilja;
- Kamlipaskere gilja;
- Jerengere gilja;
- Sojbaskere gilja;
- Socijalnikane gilja;
- Čhavorikane gilja;

Akala gilja si panda dživde ki gnd e purane Romenge. Majpendžarutno dženo savo khedingja akala gilja sine o prof. d-r Trajko Petrovski, pali leste o Ekrem Jašarov, Disoran Zekir, Emin Mamudovski, Sevdija Abdulova Demirova, Daniel Petrovski thaj javera.
Majbut taro selikane gilja si thaj giljavde taro romane pendžarutne giljavutne.

Kherutni buti:
Džovapide ko akala pučiba thaj xramon olen ki tiri tetratka:

1. So si selikani poezija?
2. Kastar si kreirime o selikane gilja?
3. Soske si importantna o selikane gilja?
4. Ko si o majpendžarutne khedutne e selikane giljenge?

<u>Okolenge so mangena te džanen majbut</u>

E makedonijakere selikane gilja ja lirika ki makedonijakiri čhib majbut khedingja olen o phralja Konstantin thaj Dimitar Miladinov, pal o odova o Kuzman Šapkarev, Gjorgija Pulevski thaj Marko Cepenkov.

IKER KI GODI

- Lirika si jekh taro trin literaturakere kreacije, trujal i epika thaj drama. O lafi lirika avela taro grcijako lafi ***lira*** so isi ole džanlipe ko jek muzikako instrumenti.
- I lirika saikerela: motivi, forma, ritmika, mothovibe o xemina thaj stilsko figure.
- Akala gilja, majbuteder si xramome ki avgo sima **„me – lirika“** – sebepi so o giljavtno vakerela pire xemina.

Ki musori parni kikavi,
telal avela jekh čhajori.
Telal avela jekh čhajori,
jekh čhajori sar raklori.
Jekh čhajori sar raklori,
xem avela em giljavela.
Sano maškar phagjarela,
xem avela em giljavela.
Sano maškar phagjarela,
xem avela em giljavela,
sano maškar phagjarela.
Ki musori parni kikavi,
ki musori parni kikavi.
Ko kanoro luludi,
ko kanoro luludi.
Xem avela em giljavela.
xem avela em giljavela,
sano maškar phagarela.
Ja lavtu, ja me merava,
sa lavtu, ja merava.
Vavereske me na davtu.

Selikani gili

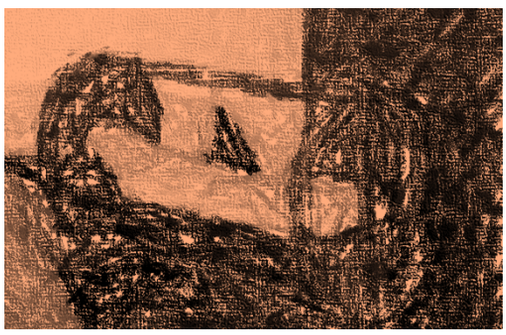
Analiza e giljake:
Akaja si selikani gili savi preperela ko ***kamlipaskere gilja,*** mothovkerdi taro jekh dženo, murš, jekhe džuvljake savo so isi ole kamlipaskere xemina. Dikh o misal **„*Ja lavtu*, ja me merava“** thaj ***„Vavereske me na davtu“***

Diskusija ko ari:
1. Savo si o motivi ki gili ?
2. Keren lafi baš e čhajakoro šužipe? Save pašnavne istemalkerelape?
3. Save keripne isi ki gili?

Ko romane selikane lirikane gilja, majbut istemalkerelape dodine kana kamelape te mothovelpe e džuvljakoro šužipe: sano maškar, čhajorije šukarije, kale bala, kale jakha.

So gndineja – savi gili si akaja?

Nani, nani mo čhavo e
nanako rakloro
I bavlal ka phudel,
tute kuna ka del
O bakre kana ka nakhen
tute čuči ka den!

Selikani gili

Sojbaskere gilja si kotor tari selikani jerengere gilja, kote so majbut si giljavde tari daj ja palem disavi javer džuvli savi so isi ola šužo krlo. I resarin akale gilengi si te sovel o tikno čhavo.

Diskusija ko ari:
1. Savo si o motivi ki gili?
2. Sar i bavlal ka del kuna e čhave?
3. Šaj li o bakre te den čuči e tikne čavoren?

Kherutni buti:
Džovapide ko akala pučiba thaj xramon olen ki tiri tetratka!

1. So si lirika?
2. So sa ikerela i lirika?
3. Ki savi sima, majbut kerelape lafi ko lirikane gilja?
4. Save pašnavne šaj arakhaja ko kamlipaskere gilja kana mothovaja e čhajake?
5. Save si o motivija ko sojbaskere gilja?

<u>Okolenge so mangena te džanen majbut</u>

O ritam e lirikane giljengo, buteder si legardo ritameskere taktencar kreirime khujbaja preja, khujbaja vastencar a nekana disave instrumenteja
O Romane gilja si giljavde ki romani čhib, numaj si disave gilja kana istemalkerelape sine po disavo gadžikano lafi.

SELIKANI EPIKA PROZA

IKER KI GODI

- Epika si jekh taro trin literaturakere ververipa, trujal i lirika thaj drama. O lafi lirika avela taro grcijako lafi ***epos*** so isi ole džanlipe **lafi, lafikeribe** mothovibe.
- Fundavni karakteristika baši selikani epika si o mothovkeribe nekaske ja palem baš disavi čipota.
- Sakana ki selikani epika mothovkerelape baši disavo heroj thaj disavi čipota phanli leja.
- Selikani epika šaj ovela tikni ja bari ja palem mothovkerdi sar gili ja paramič.
- Selikani epika šaj ovela epikani poezija, epikani proza thaj lirikani – epikani forma (balade)

Fundavne karakteristike ki epika	
Tema	Baši so kerelape lafi ko literaturako kotor?
Idea	Save mesažija bičhalela e literaturako kotor?
Vakti	Ko savo vakti čipotinelape i buti?
Than	Ko savo than čipotinelape?
Čipota	So si i čipota?
So si xramomo	Kote thaj so kerena o sime?
Ko lafikerela, kaske kerelape lafi	Naratori thaj sime.
Karakteristike e simenge	Save si o džene ki čipota?

SELIKANI EPIKA POEZIJA

O gilja, kola so vakerena bašo čipote phanle manušencar save so sine heroija ki gind e manušenge, akharenape epikane selikane gilja. O epikane gilja karakterizirinenape barvale sikavipaja o sime ki gili, sar čačikano godidejbe. Ki epikani romani poezija, tasvirikerenape o individualno karakteristike amare manušengere.

Ko Roma nane but epikane selikane gilja, numaj si disave gilja savi tematika thaj sime šaj arakhljona thaj javera nacije. Odova si sebepi o barabarutno dživdipe ano Balkani. Agjaar i čipota baši **„Phurt“** šaj arakha ko Roma numaj thaj ko Makedoncija, Albancija, Bugarcija, Srbijancija thaj avera etnikumija. Jekh a jek agjaar thaj baš o paramiča bašo *Krale Marko, Musa Kesadžija, o Ali heroj* thaj javera.

Maškar ko Roma, ko nakhlipe majbut so khedingja thaj xavljargja romane epikane selikane gilja si o prof. d-r Trajko Petrovski.

O MARKO KRALE XEM I BIPRANDIMI PHURI

Jekh javin, o Marko uštilo javinate.
Kotar o Prilep, o Marko prekal o Varoš,
gelo te phirel ki Kosovaki nahija.
Panda o avgo bašne na gilavgje,
ov uklilo pe graste e Šarco,
thaj lela te džal ko parne drumija.
Panda o bašne na gilavge,
ov nakhlja kotar o Kočanska klisure.
Panda i javin na pravdili,
ov resla ki Kosovsko nahija,
panda o Kham na iklilo,
ov kuvgja ko Kosovako Pole!
Odote arakhla jekhe kosovake džuvlja.
O Marko lake šukaripaja vakergja:

- Lačho sabaj, Kosovaki džuvlije bizo rom!

A oj leske irangja:

- Me na sijum Kosovaki džuvli bizo rom,
  me sijum Kosovaki čhaj.

Tegani vakergja o Marko Krale:

- Aj, tu kosovaki čhaj,
  Ka pučav tut, numaj čače te vakere mange.
  Soske tute te bala parnile,
  tiro parno muj rumisajlo?
  Jašineja li tire familijake
  so tu terni na prandisajlan?

Tegani i Kosovaki čhaj vakergja:

- Me na jašinava, si trijanda berš!
  Sar alo akate o Kalo Arapi,
  kotar o thagar o bijav kingja, thaj mothovgja:
  „Savo herojo terno ka prandinolpe,
  ov ka valjani po trijandu trin galbeja te del.
  A koja čhaj ka prandinipe,
  oj valjani te del po trijanda galbeja.

O Marko xoljamo, kelavgja pire graste pelivane.
Tinansalili i kali phuv lestar!
Šungjola baro xango kotar i kali phuv.
Uštile bare balvalinja,
tavdile phare panja thaj lenja,
o baro pani khedisalilo,
em oleja o baro denizi.
O Kalo denizi buzlingja.
O plainja tinangje, phagile,
a o mašuša ano dizija darandile.
Sar phirela sine o Marko ko bilačhe manuša
em sa o hurde hajvanja ki phuv,
agjaar lengiri čhingar dži Devel.

Selikani gili

Kherutni buti

Drabaren o teksti thaj palo odova keren analiza ko tumare tetratke baš o karakteristike e giljake, istemalkerindor i tabela upreder.

Te džanen majbut

Marko Krale bijamo ko 1335 berš a mulo ko 1395 berš. Ov sine baro thagar ano majbaro kotor e Makedonijako a lesko bešlipe thagarnipasko sine ko Prilep. Ov si majpendžardo heroi ki selikani literatura, numaj na salde ko Makedoncija, vi thaj ko javera etnikumija no Balkani. O Marko Krale si pendžardo thaj ko romano folklori.

LIRIKANI EPIKANI FORMA - BALADA

IKER KI GODI

- Balada si lirikani epikani forma, sebepi so isi ola mohotvkeribe baši disavi čipota ja dženo sar herojo, numaj pherdi si sakana bare emocijencar.
- Tematikane, si fantastikaneste thaj dena javer realiteti.
- O agor taro balade sakana si tragikano.
- O teme, sakana ikljovena taro disave legende ja mothovdina ja palem pakjajba.

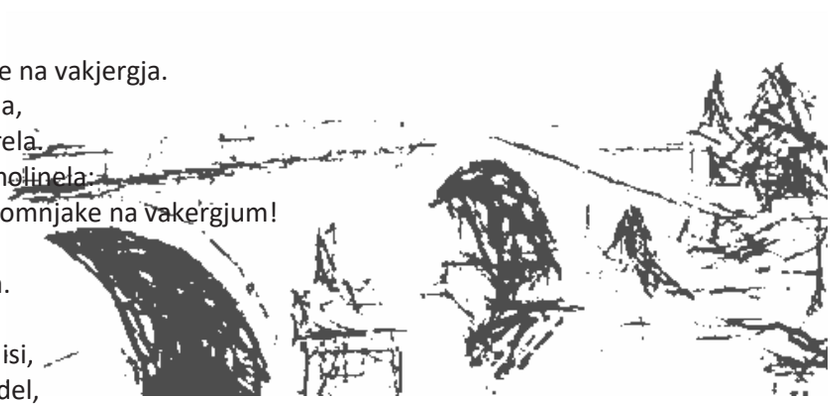
DEŠUDUJ PHRALJA PHURT KERENA

Dešuduj phralja barali phurt kerena.
Sekova dive ola i phurt kerena,
sekoja rat i phurt perela.
O xem phuro phral, jekh rat suno dikhlja.
Javinate pe phralenge o suno vakergja.

- Ko suno dikhljum, i barali purt kurbani mangela!
  Kaskiri romni avgo ka avel, amenge kušluko te anel,
  oj kurbani e phurtjake ka ovel.
  Tumen khoni tumare romnenge na ka vakeren.

Savore ani blevel kana khere gele,
pe romnenge savore vakergje,
salde o terneder phral pe romnjake na vakjergja.
I tajsarin sarine ki phurt buti kerena,
salde o xemterno phral buti na kerela.
Upre-tele ov phirela thaj e Devle molinela:

- Ah, Devla so kergjum me romnjake na vakergjum!

Irangja po šero, ko drom dikhela
i romni leskiri tepsija ko šero anela.
Pe vasteste šudro pani phiravela.

- Ah, Devla baro kudreti tut isi,
  jekh bari bavlal ker te phudel,
  i tepsija lakere šerestar peravker.

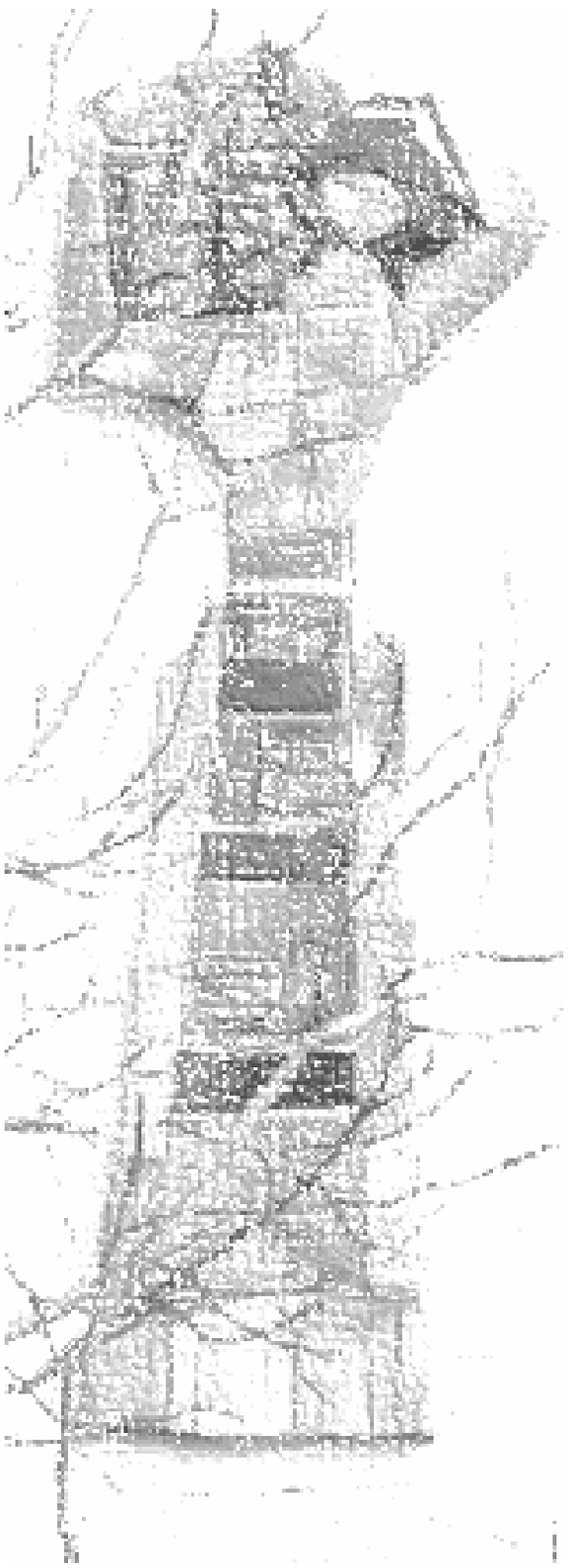
Panda po lafi na agorkergja,
o Devel i tepsija lakere šerestar peravgja.
I xemterni bori prastandor, geli khere rovindor.

- Ah, Devla so kergjan
  Mere desten bokhale ačhavkergjan.

Sig posig, oj marikli kergja,
i tepsija pe šereste čhivgja,
pe čhave lelja pe musijate,
o khoro panjeja pe vasteste.
Phirela thaj vakerela peske:

- Ah, me čoroli so kergjum
  e kušlukose palpale ačhiljum.

E xem terne phrale bešibe na dolela.
Salde nakarig-nokorig phirela,
Korkori peja lafi kerela.

Kana katar jekhfar dikhlja pere
romnja kušluko sar anela.
- Ah, Devla tu bare kudreteskereja.
Ane anglal late jekh baro kalo sap.
I tepsija pe vastendar te peravel,
khere te iranel
meribastar te kurtulinel.
Panda po lafi na bitingja, o Devel e sape bičhalgja.
Katar i dar našindoj i tepsija peravgja,
ola o Devel khere irangja.
- Ah, Devla so kergjan
man ladžavkergjan
me destenge kušluko našti ingjargjum.
Olen bokhale ačhavkergjum.
So ka kerav me čoroli,
na džanava korkori.
Ki sig i kikavi čhivgja, i h'vica olenge kergja.
I tepsija pe šereste čhivgja,
pe čhave lelja pe musijate, o khoro pe vasteste.
Sigjarela thaj vakerela:
- Ladžake mere destenca uljum.
Anglal lende sar ka ikljovav,
bokhale mukhljum olen xamnaske,
trušale mukhljumlen pimnaske.
Majšukar muli ani phuv te khuvav
anglal lende dživdi te na ikljovav.
Kana dikhlja ola dural lakoro rom, barunilo.
Sar laroro ulo thaj korkori pesa lafi kerela:
- So si vakerdo taro Devel, odova nek ovel,
agjahar sine lake xramome.
Ko temeli e phurtjake kurbani te ovel,
lake si vakerdo.
O phureder phral e terneder borjake vakerela:
- Amen i phurt kerasa, a oj perela.
Ko suno dikljum, i phurt kurbani mangela.
O Devel vakergja kurbani tut bičhalgja.
- Ako destalen, ako phraljalen!
Tumen sar vakerena, odova nek ovel.
Salde mi bajan musi
thaj mi bajan čuči avrijal mukhen,
te šaj me čhave čuči te dav,
thaj ole te barjarav.
Xurdo bršin ka perel, ole ka nangjarel.
Sani balval ka phudel, ole ki kuna ka sovjarel.
Tumendar vakerdo, me kurbani e phurtjake ovava.

Selikani balada

Diskusija ko ari:

1. Savo si o motivi ki gili?
2. So vakergja o bareder phral, ki te arakhen i phurt te na perel?
3. Ko na vakergja pe romnjake o phanlo lafi maškar ko phralja?
4. Soske galjadengjape o majtikno phral?
5. Sostar perela sine o hajbe tari majtikni bori?
6. So phiravela sine i majtikni bori kana džala sine ki phurt te legarel xajbaske?
7. Sar arakhle o phralja i phurt?
8. Savi mangin sine e daja, angleder te tamirkeren ola?

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si balada?
2. Soske o balade si maškar ki lirika thaj epika?
3. Xramon i gili ki tetratka !

PROF. D-R TRAJKO PETROVSKI
1952 - 2020

Trajko Petrovski si romano etnologo, folkloristi, lingvisti, thaj kulturologo. Ov sine o avgo Rom savo so agorkergja o majbaro sikljovipe pal etnologija thaj antropologija thaj o avgo Rom ki Utarali Makedonija savo angolingja i titula doktori pal bare sikljovina. Ov sine khedutno romane selikane literaturake thaj xadetenge ani amari them numaj thaj majbuvleste. Taro 1980 berš, dži ko leskoro meribe, kergja buti ko Institut pal folklori „Marko Cepenkov“ kote so ikalgja but lila bašo romano folklori, adetija thaj kultura. Ikalgja lila romane selikane gilencar, romane selikane paramiča thaj kalendareskere adetija ko Skopje.

Ko 1998 berš, ikalgja o romano – makedonijako thaj makedonijako -romano lavzako (rečniko) a jekha jekh si autori thaj baš o lila „Čhib thaj kultura e Romengi“ baš o trinto, štarto thaj pančto klasi baš fundavno sikljojbe. Trujal ke makedonijaki them, ov kergja buti thaj ko javera thema ano Balkani sar eksperti romane kulturake. Ko palune berša sine thaj programsko direktori ki organizacija „Romano Ilo“. Mulo ko 2020 berš ko Belgradi.

VERVERIPE MAŠKAR KI POEZIJA THAJ PROZA

JEK TEMA KO DUJ ČHANIJA XRAMOMI!
AKE DIKH!

*Drabar o teksti ko **harjalo** rang thaj palo odova drabar o teksti xramomo ko lolo rang.*

O Roma si mudro džijani thaj sakana si asavutne thaj bukjarne. Lengo darhipe si tari Indija numaj nane olen lengi phuv. Lengi dadeski phuv si ko thema kote so dživdinena. Lengoro bajrako si olen trin ranga thaj sikavela lengoro phiribe thaj dživdipe ko sasto sumnal.

O Roma si mudra,
asavutne thaj bukjarne.
Tari Indija avena thaj
sasto sumnal phirena.
Lengo bajrako trin ranga sikavela
Kaj ko sasto sumnal dživdinena.

O saikeribe ko solduj tekstija si jekha jekh.
Kerelape lafi baš o Roma thaj lenge karakteristike, kaj si mudra, asavutne thaj bukjarne.
O autori mothovela kaj avena tari Indija thaj dživdinena ano sumnal sostar šaj dikhelape taro trin ranga ko lengo bajrako.
Numaj so si o ververipe ko solduj tekstija?
O teksti ko lolo rang si gili soske si xramomi ko stihija, džikote o teksti ki hara rang si proza soske si xramomi sar mothovibe istemalkerindor lafjorina.

IKER KI GODI

- Proza si selikani literaturaki kreacia kote so o tekstija mothovkerenape.
- I proza istemalkerela lafjorina.
  O Roma si mudro džijani thaj sakana si asavutne thaj bukjarne.

Buti ko ari:
Drabar akaja gili thaj arkaja taro sikavno ker i gili te ovel sar lafjorin, tari poezija ki proza.

Avdive o vakti si badalo,
a erati khamalo.
Mangava te khelav,
numaj hari si šudro.
O vakti daravela man,
de kham de bavlal.
Pošukar te bešav khere,
ka nasvaljovav,
vakerena o phure.

Daniel Petrovski

SELIKANI PROZA KO ROMA THAJ LAKO ULAVIBE

I selikani proza ko Roma si barvali. I proza si kreacie kreirime ko mukhle niče – lafjorina. Akaja selikani mujali literature ikljovela e selestar thaj vakerelape kaj si i daj tari umetnikani proza. I proza si buvleder umal thaj ki late preperena akala forme:

SELIKANE PARAMIČA	Tikne paramiča (fantastikane ja magikane); Novele (realistikane paramiča); Paramiča džanvarenge, anegdote; Legende thaj mothovdina;
TIKNE JA XARNE SELIKANE KREACIJE	Selikane lava Garadinelava

I romani proza si barvali folklorikane tematikencar kote so isi but paramiča thaj legende save legarenape tari kustik ki kustik. Trujal odova isi thaj selikane lava thaj garadinelava save istemalkerenape ko sakovadivesipe. O Romane paramiča isi olen motivija sar e indijake paramičencar thaj odoleske mothovaja kaj akala literaturake kreacije si kotor taro romano identiteti.

SELIKANE PARAMIČA

IKER KI GODI

- Selikane paramiča si mothovina baš imaginarno, ja realistikane manuša ja čipote.
- Mothovkerde taro pophure ko terne a pal odova legarde tari kustik ki kustik.
- But olendar si čačikane, numaj but olendar si thaj načačikane.
- Sakana taro paramiča šaj sikljovaja nevimata numaj thaj čačikani sikljovlin.

Sakana sar motivi ko romane selikane paramiča, šaj arakhelape o gogjaveripe thaj o džandipe e Romeskoro. Jekajekh agjaar, sar motivi šaj arakhelape teme save ikljovena taro maribe maškar ko lačho thaj bilačho thaj sar sime si o meljaikija, vampirija, sapa, zmaija thaj javera. Akala sime si majbut ko fantastična paramiča. Ko realistikane paramiča, sar motivija si o sakovadivesipe, majbut o vjavaharina ko jek jeripe, i sajgija ko pophure thaj javera. Kana kerelape lafi baš o magikane paramiča, sakana arakhaja tematika phanle e thagarutnipaja kote so šerutno si o Rom sar thagar, ja palem si dženo savo palo disavo vakti ovela thagar.

Diskusija khere:
Beš te papoja ja mamikaja ja palem disave phureder dženeja! Thindal olen te mothoven tukje jekh paramis. Pal odova xramon ola ki tetratka thaj drabar ola ko sikljovibasko ari.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si proza?
2. So si selikane paramiča thaj save forme si olen?
3. Save motivija šaj arakhenape ko paramiča?

I MORTIK E XERESKI THAJ I RESUTNI

Drabar o teksti thaj gndin baš o čipote o reakcije thaj o rolje!

O xer uravgjape ani laveski mortik thaj gelo ko džanvarija. Sare darandile kana dikhle ole thaj našle. Kana pašisalilo dži resutni, oj na našli numaj ačhili ko than anglo leste. O xer pučela ola:

- Soske na našeja? Oj irganja oleske:
- Sebepi so na darava tutar?

Palo odova o xer, mangindor te daravel ola, čhingargja zoraleste sar lavi. I resutni irangja leske:

- Ake soske na darava! Soske na čhingareja sar lavi. Mangeja salde te dikhove sar leste, numaj to krlo si xerano!

Selikani paramič džanvarengiri

Lekcija taro teksti:
O manuša save so gndinena kaj si diso majbut odolestar so si, lengiri čhib sikavela olen ano realiteti. Ko Roma isi jek palolav: **„O ruv šaj iranela pi mortik, numaj po xuj na“!**

Diskusija ko ari*:*

1. Ko si o šerutne sime ko akava teksti?
2. Soske o xer manglja te uravel e laveskere šeja
3. Savi reakcija kergje o džanvarija?
4. Soske i resutni na darandili?
5. Gndineja li kaj taro čačutno lavi, ka daral sine o xer?

IKER KI GODI

Paramiča džanvarengere si tikne lilarutne kotora save so, ko majbut čipote, sar šerutne rolje si o džanvarija. Ko akala paramiča asavutneste mothovkerenape o karakteristike manušengere save si realistikane ko dživdipe. O paramiča džanvarengere sakana sikavena o lače thaj bilače xuja save so šaj te pendžara olen ko tekstija thaj te sikljova olenge.

Kherutni buti:

Xramon tire karakteristike? Xramon o karakteristike tire amalengere?
Savo amal mangeja buteder te ovel tu?

O PAPO XEM O NIPO

Ko jekh kher bešela sine jek familija, o phuro, leskoro čhavo, i bori xem olengoro čhavo. Dživdinena sine ko jekh kher, a i romni e čhaveskiri, na džanela sine sar te paldel e phure jali, agjaar vakerdo pe sastre. Ko kher sakana sine akošiba, baš odova so te keren e phureja. I romni vakerela pe romeske:

- Me te dade našti više te ikerav!
- Šukar romnije, so te kera leja, vakerela o rom?
- Sar džaneja ker, salde cidele akatar, na mangava le buteder!

So te kerol o čhavo... dengjape godi! Kaj so bešena sine, sine olen ko pašipe jek veš, thaj odote džana sine palo kašta. O čhavo vakergja pe dadeske:

- Mo dat, tajsa isiman ko plani te dža upre ko veš te kheda kašta.

Kana gele ki veš, peja lele thaj e tikne čhave. O trin džene, o papo, o dat em o nipo džana ki veš thaj resle. Širdingje, okova jek kašt, okova javer kašt, tovereja phagena o kašta... Khedenape sine kašta kobor so šaj te anen tele ko kher. Kana alo o vakti, o dat lelja pe čhave, thaj e phure mukhlja ole ko veš. Kana xulile taro bairi tele, o tikno nipo dengjape godi xem pučela pe dade:

- Mo dat, amencar sine thaj vi o papo.... So kergjam amen bistergjam ole! Ajde sigate te iranamen te dža te la ole.

O dat našti vakerela pe čhaveske, kaj leskiri ideja sine te ačhavel ole upre, te xanle o ruva em te merel, te kerel i mangin e romnjakiri... O tikno vakerela:

- Mo dat, ajde te dža te lale, te iranale.. ka širdinel i rakj, ka hanle o ruva...
- Ma dara mo čhavo, tiro papo si but džanlo manuš, šaj avel peske korkori, nane trubutno amen te la ole.

O čhavo, korkori haljovela em vakerela:

- Šukar dade, me dava napija te dža te la e papo, tu agjaar... Iklola sar te na mangeja te dža te la ole, ama ma te holjane mange, kana me ka bajrovav, thaj vi me ka kerav tukje jekhajekh agjaar.

O dat kana xalilo kaj o čhavo džidžanlja so si i buti, kaj mangipaja ačhavdo o papo upre, thaj ov iranela leske:

- Ajde mo čhavo, te dža te la e papo!

Iranenape lošale, o maksmi lošalo... Kana resle ko than, dikhena o phuro, giljavi, šupinela... sar nikana lošalo.. O dat gndingja te arakhel ole ko bilačho xali, te xoljanel thaj te vakerel: „tu delino li sijan, sar mukhljan man korkori“, numaj ov na, sine but lošalo. Tegani o phuro vakerela pire čhaveske thaj o nipo šunela:

- Eee... mo čhavo.. me džanljum kaj ka iranetu!
- Adžiker be mo dat, kotar tu džanljan kaj me ka iranaman, soj i buti našti haljovava, vakerela o čhavo.
- Džanljum evljad, soske me me dade na mukhum ko veš te merel. Džanljum kaj thaj vi tu man nane te mukhe! Odoleske sar ka kere, agjaar ka keren tukje.

Selikani paramič

Diskusija ko ari:

1. Save sime si ko akava teksti?
2. Isi li asavke čipote ko realiteti?
3. So šaj sikljovaja tari paramič?

Kherutni buti: Palemothovker i paramič ki tetratka thaj drabar ola tire jerenge!

Baš okola so mangena te džanen majbut!

Majpendžarde autorija so xramonena paramiča džanvarengere si o Ezop, Lafonten thaj Ivan Kirilov.

Trujal džanvarija, ko basne šaj drabarena thaj tekstija kote so šerutni rolja si thaj rastenija em šeja.

E TRIN PHRALJA XEM LENGIRI PHEN

Sasa pese trin phrala thaj jekh phen. Von sasa cikne kana lendži dej thaj dat mule. Ačhile čore thaj naj salen khanči. Jekh džive phirde ki jek aindž thaj ačhile telo kašt te soven. Sikavdilo lendže jek phuro parne čhorencar thaj mothoda lendže:

- Alen kava jek mandro thaj trin bara. Phiren kaj so mislin thaj čhuden o mandro thaj e bara. Kaj so ka čhuden o mandro gote ka čerdol čher thaj trin cikne džučola so ka aračne tumen.

Taro jek drom o phuro hasajlo thaj e čhavre čudisajle. Lije o mandro thaj e trin bara thaj čerde gova so mothoda lendže o phuro. Samo so čhudle o mandro, kaj so pelo, gote barilo jek baro čher, samo so čhudle e trin bara, gote iklistile trin džučela. E čhavre čhute lendže alava: Šatore, Matore tha Jogurt. E čhaore barile thaj e trin phrala, počmisarde te čeren buči a lendži phen bešolasa čere thaj čerola sa lendže hamase.

Jek džive thaj vi voj rodla te avol lencar ki buči sose ni mangla te bešol čere. E phrala lijela pesa a o čher mukle le korkori. Sasa but tato, savre znoisarenape a i phen dela sa len paj. Jek drom dželi te pherol paj thaj dikhla ječe sape. O sap sasa but baro thaj diljatarda la, thaj mothoda lače te na dol vika sose ka hala. Mothoda lače te lela pesa thaj te indžarele čere. I čhori darajli thaj čerda sar so phenda o sap. Phenda pe phralendže kaj ka džal čere kaj dukhala o šoro. E phrala phende lače te indžaratu amen, ama voj ni mangla.

I čhori dželi čere em e sape čutale an jek fučija manresi thaj garadale. Taro jek drom o sap čerdilo manuš, jek baro lačo manuš thaj i čhori počmisarda te kamol le. Sakoa džive e phrala džana sa an i buči a voj bešola sa čere thaj kamolape sa e sapesa so čerdilo manuš. Kana avena sa e phrala, o manuš čerdola palem ko sap thaj garadola sa an i fučija em sakana uravela sa e šeja e phralendže taro kredenco. Dživesencar gate... vov bešola sa an i fučija thaj gote hala sa pijola sa, mutrola thaj hlelape sa.

Jek džive e phrala džele ki buči a o sap čerdilo manuš thaj mothoda e čorače:

- Me ka džav thaj ka hav če phralen, se kana naštisarav daa. Ka hav te phralen thaj ka živisara amendže amen bizo te dara.

Dželo vov kaj so čeren e phrala buči, ama prvo so čerda, lija phanla e džučolen ma te ikljon thaj aven pali leste. O sap, cra po cra resla dži ke phrala. Kala čerela buči thaj vov vrtilape sa pašo jek bar. Kana ačhile e phrala te len dži thaj te pijen paj, o sap astardalen thaj križisardalen. Kala počmije te den vika:

- Spasiraren amen, spasisaren amen... si baro sap ka hal amen... Počmisarde te den vika.. Šatore, Matore, Jogurt, aven sapisaren amen... Šatore, Matore, Jogurt, aven sapisaren amen...

I phen lendži čerolape kaj ni šunela sa a e džučela xavčisarena sa..Oslobodisajle taro phanlipe thaj prastan.. O baro džučol phenol me ka hav leso šoro, o Matore phenda me ka hav leso trupo, a o Jogurt phenda, me ka hav lesi porik. Resle gote, thaj mudarde e sape, sa halele.

E phrala kana irisajle lije te maren e pheja, thajvoj mothoda lendže o čačipe. Sikada i fučija kaj bešola o sap, sikada lendže e kredencora kaj uravela sa e šeja...

E phrala holajle pe phejače thaj paldle la avri taro čer thaj nadži ikalde avri, a e phrala živisarde pese lače celo životo. E gate.. čhavralen...

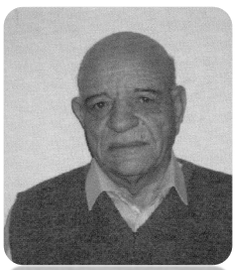
Akari šolja akaro bokolja !

Selikani paramič ki džambazikani lafikeribaski forma

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba thaj xramon olen ki tetratka!

1. Baši so kerelape lafi ki akaja paramič?
2. Save si o sime ki paramič?
3. Sar andolingje kher em buti o čorole phralja?
4. Ko si o bimanglo misafiri lenge ko kher thaj so manglja te kerel?
5. Koj arakhlaj e phralen taro sapesko dadaribe e phralen?

EKREM JAŠAROV
1940 – 2018

Ekrem Jašarov si bijame ko 15.09.1940 berš ano gav Zelenikovo, paše dži ki diz Skopje. Avela tari čoroli familija save kerena sine buti e xarčarnipnaske phirnipaja. Ov sine kovači. O Ekrem Jašarov si romano gajako thaj khedutno romane selikane literaturake (proza thaj poezia). O Ekrem Jašarov sine prezidenti ko Republikano centari baši kulturnikano, edukacijakoro thaj ruheskoro angledžajbe e Romengoro ki Makedonija. Vov sine redaktori e lileskoro: „Euromond 21“. Sile ole xavljardo autorikani literatura – gilja, novele thaj mothovdina ko but romane magazinija thaj khedime lila. Lesko majpendžarutno lil si ikaldo ko 2012 berš, anavkerdo sar „O Bahtalo rupuno nahtari“ (Среќниот сребрен клуч), ikaldo ko trin čhibja – romane makedonikane thaj anglikane. Akava lil saikerela 30 gilja, xramone ko ververikane vaktija taro lesko dživdipe. Leskoro dujto korkorutno autorikano lil sine ikaldo ko 2017 berš, anavkerdo sar „E savaxtutne dromarutneske“ tari organizacija „Barikanipe“, a sine sebepeja ikaldo leskere romnjake e Džemiljake savi muli taro jekfare. Ko 2018 berš o Ekrem Jašarov mulo ko Skopje, angleder nekobor kurke te xavljarelpe sine leskoro lil „Romane selikane paramiča“, save so khedingja olen. Ko akava lil si xramone 9 paramiča ki kovačko lafikeribaski forma ko 440 riga.

DŽI KANA ULAVIBA

Zamanencar telal jekajekh kham,
Barabar sijam bijande
Jekhe bariljam
Telal jek badal tamiriskeram
Čhavengiri loš ulavam
Jekhe haingostar
Ušo pani pijam

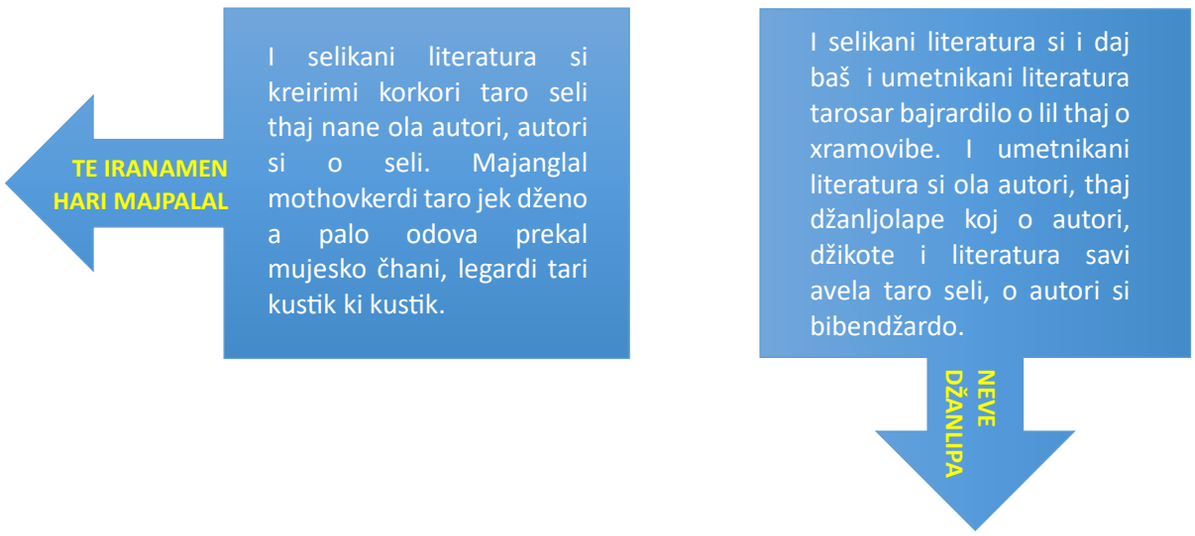
Amala, jek jazija ulavasas
Amari dukhavne phuvja
Barabar arakhjam la
Piko dži piko maram amen
Amare sakanaskere kheren
Palem jek dži avereste kerjaram.

But bisovavne raca ačhile
Dikhasar ko kolin
Sar čhurjasar, so ulo tukej
Sar šaj sine kidibor sigate te bistres man.

Amala, de phralikano vast
Palem te ovas jek
I loš, i baht em i rovin
Barabat te ulavas.

Ekrem Jašarov

Kherutni buti.
Sikljov i gili ki godi thaj mothovker la ko ari !

UMETNIKANI POEZIJA - GILJA

I literatura ulavelape ki selikani literatura thaj umetnikani literatura. I selikani literatura si kreirimi taro seli, a džikana i umetnikani literatura si kreirimi taro pendžardo dženo, thaj si ola karakteristikane estetikane moljariba.

E giljen isi olen specifikani konstrukcija.

- **Ola saikerena jekh stiho. O stiho si jekh niče ki gili.**
- **Ko jekh niče ja jekh stiho šaj ovela jekh ja majbut lafija.**
- **Jekh stiho šaj ovela em jekh strofa ki gili. Tegani odole strofake phenaja kaj si „jekhstih“ (monostih).**
- **Te si ola duj stihja ja duj redija mothovaja kaj si „dujstih“.**
- **E giljen majsakana isi olen štar stihija ja agjaar vakerdo štar ničija.**

Rima

- **I rima si krlano (sahno ja bisahno) preperibe e slogonge ko agor taro duj ja majbut stihija.**
- **Isi rime save preperena agor taro jekhto thaj agor taro dujto stiho.**
- **Isi rime save preperena ko agor taro jekhto thaj agor taro trinto stiho.**
- **Te isi ola štar stihija, tegani isi gilja kote I rima preperela ko jekhto stiho thaj ko štarto stiho ja palem o dujto thaj trinto stiho.**

SIKLJOVNI ČHAJ

strofa → **jekhstih**, **dujstih**, **trinstih**, **štarstih**

Me, sijum me dajakiri rakli,
me dadesiri tikni čirikli,
me nanaki gudli marikli,
a, me paposki tikni avginali.

Ki sikljovni, ake me džava
dzanlipe me but rodava,
ka, ovav sikljovni ćhaj
te vazdelpe manca miri daj.

rakli - čirikli
marikli - avginali
→ rima ko agor taro avgo thaj dujto stiho

Safije Toči

NAŠALDI KEMANA

Hasargjum tut nekote ko duripe,
hasargjum tut ko baro lungo drom.
Hasargjan tut mulane kale prahoncar,
rodingjum tut, numa naštingjum te arakhavtu.

E gndinencar sijum sine iramo kori tute.
Kaljargjan mi godi thaj legargjan man ko nakhlipe,
kaj so phirava sine e grastencar
pal adala kale prahonde.

Džikana gndinava sine mire mangle grasteske,
baš miro lolo vordon,
baš mire bare čhave,
sa adava giljavgjum tire hangoja.

Tu našavdiljan nekote ko duripe,
nekote ko durutne mulane thana.
Rodingjum tu thaj ko samudrakoro telunipe,
numa našti te arakhavtu.

Iljaz Šaban

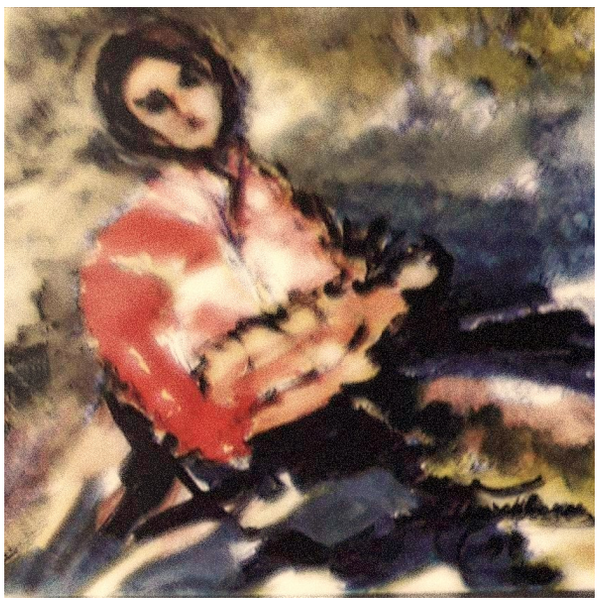
IKER KI GOD

- I umetnikani poezija si ola autori thaj si pendžarutni kaskiri si.
- Sakoja gili si ola anav dengi taro autori savo so ko agor tari kreacija xramonela piro anav.
- Autorija, ki umetnikani poezija, majbuteder xramonena lirikane gilja.
- I umetnikani poezija si pherdi ko apstraktija thaj komparacija.

Misal: „Lake jakha, kale sar drakha“ ; „i bavlal legargja lesko dživdipe“ ; „i phuv si amari pašlija a i xavaj amari učhardin“

- Ki akaja poezija si bare xemina. O autorija dživdinkerena pire gilja.

ŠUKAR LAFIJA SASTR'NE UDARA PHRAVENA

Vakergan mange, daje gudlije,
Nabistrava te lafija daje gudlije.
Bilačhe lafencar kereja dušmanja,
šukar lafencar kereja dostija.

Vakergan mange daje phurije,
na bistrava te lafija gudlije.
Šuze lafija so vakerena
Sastr'nale vudara phravena .

Te lafencar to čhavo dživdinela
sarinenge šuze lafija phenela.
Sa o Roma daje, man mangena
te oven mire dostija mangena.

Sa e romenge šukaripe kerava
bilačho lafi taro muj na ikavava.
So isiman amalencar ulavava,
me dijakere lafija na bistrava.

Irfan Avdul

DOŠALO KAMLIPE

Akhargjum e rakja te sovel,
numaj na ali.
Akhargjum e luna te rošainel,
numaj na ali.
Thindalingjum e čerenjen te rodentu,
numaj na arakhletu.

Ah... miro došalo kamlipe!
Ah... miro došalo kamlipe!

Cidingjum i perda, avrijal bršim dela.
Mukhljum radio,
numaj khanči na vakerela mange tutar.

Ah... miro došalo kamlipe.
Mukhejaman korkori ko biagorutne rakja,
mukhejaman korkori mire
biagorutne došale kamlipaja.

Lemka Ramadanova

Kherutni buti:
Sikljov akala gilja taro romane autorija!
Xramon tu, jekh gili savi so ka ovel tiri!

LEKTIRA

IKER KI GODI

Lektira si literaturaki kreacia savi so drabarkerelape baš determinirimo vakti. Odova šaj ovela poezija (gilja) ja proza (paramiča, čhavorikane paramiča, džanvarengere paramiča ja fantastikane ja magikane paramiča). **Numaj anglo sa odova si lil savo so ko sikljovibasko procesi, drabarena o čhave ki te bajraren piri imaginacija thaj naracija phanli e mothovkeribaja.** O lafi lektira avela taro francijako lafi ***lectura*** savo so ki romani čhib si le džanlipe baš **drabaribe**.

BARVALI GODI

O Ramče, taro jekh tikno gav tari diz Vinica, ano purano kurko gelo ko kurko te kinel diso khereske. Uravdo šukar sar čačikano rajo, trujal so nane ole but love, numaj leskoro phiripe sine barikano thaj upre šereja. Leskiri resarin sine thaj te arakhel buti, ko vakti kana e phuvjakoro bijanipe sine teleder.

Kana reslja o Ramče ki diz, gelo ko kurko, manglja te kinel emiši. Lelja ambrola thaj phabaja numaj na but soske na sine ole love. Tari okoja rig, dikhlja le jekh barvalo manuša o pendžardo Demo, thaj širdingja te lafikerel oleja.

- Soske na kineja pobut, manuša, nane li tut love – pučlja o Demo.
- Na, nane odoleske, akava si mangje thaj mire romnjake šukar, čale ka ova!

Astargje te lafikeren thaj cidisalile jekh jekhestar. Tegani o bikinutno iranela e Ramčeske:

- Mukh akale delindžija. Sahno seli džanela ole kaj xovavela. Ko Vardari ka legareltu a pani nane te deltu.

O Ramče cidingja te džal peske khere numaj o Demo, pašisalilo dži ko Ramče thaj dengjale bahani te butikerel leste. O Demo si barvalo manuš tari Vinica, thaj kerela buti guruvencar, bikinela thud thaj kiral. Baši leste o Ramče na džanela khanči, numaj sebepi so nane le buti, zaruri si te astarel thaj mangel leskoro bahani. O Demo manglja sine salde te dikhel, ka kamel li o Ramče bilo so te kerel buti thaj vakergja oleske:

- Ramče, te traingjan te beše upral ko keramitke sahni rat, me tajsa ka davtu jekh galbeno, thaj ka kine tukje majbut xajbaske!

O Ramče kana šungja kaj kerelape lafi baši jekh galbeno, kamlja te kerel o savali thaj irangja e Demoske:

- Ka dikhe, tajsa ka arakheman upral ko keramitke!

Uklilo o Ramče ko keramitke hem bešlja peske, a o Demo gelo peske andre hem pašlilo. E Ramčeske na sine šudro, numaj sar so pašakjerelape sine i rat, širdingja te tinanel. Nakhlja jekh, duj, trin ake o štarto da ari, thaj ki godi phenela peske kaj ka trainel panda jek dži ko duj arija te phravgjol o sabaj, pa palo odova ka andolel o galbeno.

Iklilo o kham, alo o sabaj thaj taro sojbe uštindilo o Demo savo so gndingja kaj o Ramče na traingja thaj gelo peske. Tegano o Ramče pengja oleske:

- Ajde Demo, dema o galbeno thaj te džav mangje. Mi romni adžikerela thaj galjalika si!

Tegani nakhlja o bikinutno e emišeske thaj lelja te asal e Ramčeske so tergjola ko keramitke.

- Abe Ramče, phengjum li tukje kaj ka khelpeske tuja akava manuš. Šun džene savo so nakhavgja akala panja. Thargjuman ko thud, akana phudava ko jogurti – vakergja o bikinutno thaj gelo peske.

E Demoske na delape o galbeno, thaj akana dikhela sar te xovavell ole, thaj vakergja oleske kaj bešlja upre thaj takilo peske, na kergja buti. O Ramče holjamo thaj širdingja čhingar te kerol oleja a o Demo iranela oleske:

- Tu takjilajn upre, dikhindor sahni rat ki luna.

O Ramče iranela leske vakeribaja kaj so te dikhlja ki luna. Oj si upre, dur thaj našti te takjarel e manušen so dikhena ani late ki rat. O Demo palo akala lafija gelo peske thaj na dengja le o galbeno. O Ramče, jašinalo irangjape khere.

Palo jekh berš ki Vinica sine vašari thaj o Ramče gelo te bikinel diso. Sahno lošalo so nakhela leskiri buti šukar thaj dive palo dive phergjola sine lovencar. Numaj, na bistergja i čipota e Demoja. Pherdilo lesko vilo kana dikhlja e Demo, thaj vakeri korkori ani peske: „Akana me ka anav tu ki godi. Šukar vakergja mange o bikinutno“.

O Ramče dikhla ole thaj akhargja ole peste khere ko kušluko. Phirena, phirena thaj lafikerena a kana resle khere, o Demo šukvaisalilo, e Ramčeske khere haz'rikerena guruv xajbaske. Tegani o Demo biašundeste vakerela e Ramčeske: „Soske be amala xardžinejatu, na sijan disavo barvalo“.

- Ako, ako, irangja o Ramče, avdive mangava te xa amengje peko guruv. Beš tu akate a me ka hazrikerav.

Širdingje te pijen rakija thaj salata. O Demo dikhela sine pe riga thaj adžikerela sine te anen o peko guruv. Palo disavo vakti pučlja e Ramče:

- A be Ramče, haz'ri li si odova guruv ja palem na.

O Ramče, phenela kaj panda xari ka ovel, thaj lelja te pijel panda jek rakija. Nakhela panda jek ari, panda duj, o Demo mulo bokhalo thaj palem pučlja e Ramče dži kote si o xajbe. Tegani o Ramče ingargja e Demo palal ko kher kote so pekela e guruve.

- Dikheja li, pučela o Ramče.

Dikhela o Demo našti te pakjal pe jakhenge, hem vakerela:

- Abe delineja Ramče, agjaar li ka pekjol o guruv? Čhivgjan le upre ko deš metre umlavdo ko kašt a i jag tele. Sar ka pekjol o guruv?

Akate adžikergja ole o Ramče xem irangja oleske:

- Sar šaj sine me takjovav tari luna keda oj sine mandar dur, dur, dur. Me bešljum upral ko keramitke a tu na dengjan man miro butikerdo galbeno.

Tegani o Demo na sine so te mothovol leske thaj ikalgja na jekh, duj galbeno thaj vakergja e Ramčeske:

- Tu sijan čorolo numaj ti godi barvali.

Selikani paramič

Buti ko ari: Ko ari, den džovapija ko akala pučiba!

Anav e kreaciako: _____

Kastar si xramomi – autori? _____

Savo literaturako kotor si? _____

Te si o kotor epikano, thaj te mothovkerel disave heroeske, gndinen koj mothovkerela thaj kaske mothovkerel: _____

Te si čhavorikani paramič ja palem magikani paramič, gndinen baš o šerutni sima!?

So si realistikane, a so si magikane ko teksti, te si I lektira magikani? _____

_____

Xramonen ko si I šertuni sima ko kotor: _____

Xramonen ko si o javera sime ki lektira: _____

Xramonen save karakteristike isi olen: _____

Than thaj vakti e čipotake: _____

Fabula – o niče e čipotengere šerutne čipote ki lektira (šerutne momentija) _____

_____

Saikeribe – Sa o šerutne momentija ikergjepe – sar širdinena thaj sar agorkeren _____

_____

Tiro dikhibe e lektirake _____

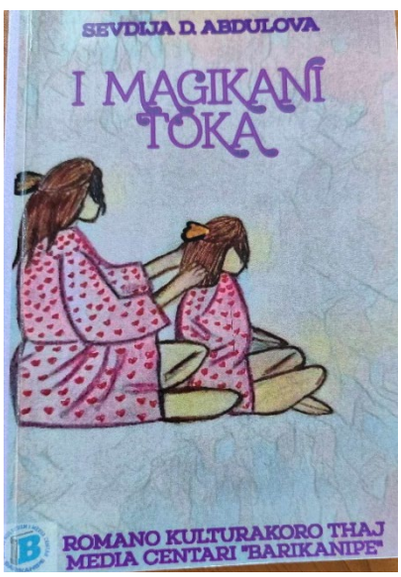
Kherutni buti :
Rode ki biblioteka i lektira „I magikani toka“ taro autori Sevdija Demirova Abdulova! Drabaren ola baš duj kurke thaj palo odova den džovapi ko pučiba soj tane ko vunato pervazi.

LAFIKERIBE LILESKE

I lektira „Magikani toka“ si ikaldi ko 2021 berš ko Skopje. Xramomi si ko duj čhibija, romane thaj makedonikane. Akaja lektira mothovkerela baš i čhaj Safija thaj lakere avanture. Kana sine lakoro bijando dive thaj phergja 9 berša, lakiri daj bakšiši dengja ola jek toka balenge. Jek rat kana oj sukja, sine ola bari mangin te džal ko than kote so isi gudle bukja thaj taro jek far alo lake bari roš thaj agjaar širdingja lakiri avantura magikakni.

***

Piri paramis vakergja pire amalinkake thaj mothovgja olake kaj sine ko Indijakoro okeani, phirgja ano piramide ko Egipet, khelgja ko olimpijakere ivengeske khelina thaj ujrandile e bare pakšinencar. Palo lako mothovibe, i toka kamlja te del pe amalinkake thaj vi oj te dživdinkerel odova so oj nakhla.

SEVDIJA ABDULOVA DEMIROVA

Sevdija Abdulova Demirova si liljarutni, gajakina, žurnalistka, romane gajakipaskiri ikalutni, translatorka ki romani čhib, lilengiri redaktorka thaj romani džuvli aktivistka. Bijami si ko 1975 berš ko Skopje thaj si magisteri pali liljarutnipe. Gajakipaja širdinela te hramonel panda taro ternikane berša kote so isi ola lendo than ko but romane, numa thaj biromane gajakipaskere manifestacije kote so lelja thaj bare pursakoja. Ko 2007 berš ikalela piro avgo lil gajakipe „E Atmakere lavirintia“ ki makedonikani thaj romani čhib. Sar koautorka ikalgja thaj o lila „Thaj me kamava e Makedonija“, „O romano kulturnikano barvalipe“, „O avazi taro nekanutnipe. Vigjanali studia thaj tazdivipa taro Roma baši Dujto sumnaleskiri mareba“, a jekhajekh thaj autori si baš ilustririme čhavengoro lil „Mo avgo lil šabdakoncar“, ikaldo ko duj čhibja: romane thaj makedonikane. Ko 2018 berš taro štembili iklilo lakoro čhavorikano duječhibjengoro lil „Jekhe generaciakere giljorja“ a majodori thaj o avga čhavengere romania ki romani čhib amare phuvjate: „I magikani toka“ thaj „E Melisakere avanture“. Vakertukje, biš berša kergja buti sar žurnalistka ki redakcia „Bijandipe“ ki Makedoniakiri radio televizija. Autori si bute lilenge baš o romano dživdipe thaj isi ola kerde bare rodljariba bašo Romengoro hali ki Utarali Makedonia, numa thaj avrijal olatar. Oj si avgo preperutni tari romani khedin savi kerela buti ko Kabineti taro Prezidenti ki Republika Utarali Makedonia.

DRAMA

IKER KII GODI

Drama si literaturako kotor xramomo ki dijalektologikani forma kerdi bašo scenako performansi angli publika, kote so o rolje khelena olen artistija.
O lafi drama avela taro grcijako lafi ***drama*** so ko čhibjako iranibe si akcija.
O drame šaj te oven xramome em ki proza em ko stiho ja palem xramone solduje čhanencar. O drame šaj drabareja olen, numaj šaj em te dikhe olen.

I drama si majpaše ki epikani proza sebepi so šaj te lafikerelpe, mothovkerelpe. Isiola than thaj vakti, si ola sime thaj akcija.

Kompozicija e dramake. So sa ikerela jekh xramomo dramako teksti	
Ekspozicija	Xulin ke dramaki akcia thaj pendžaribe e simencar
Garado plano	Širdipe o problem thaj o konflikti maškar ko sime
Kulminacija	Majučo punkto e akciako thaj akate širdinela te čhivaelpe o konflikti
Peripetija	Iranibe e akcijako thaj bidikhlo thaj bigndimo plano
O agor	Paluni etapa e dramake akciako. Akate čhivavelape o konflikti

ULAVIPE DRAMA

O ulavipe ko drame šaj te kerelpe aso o saikeribe e dramake thaj aso astarde

sime. ***Ulavibe ko drame aso o saikeribe***

TRAGEDIJA **KOMEDIJA** **NEVEVAKTESKERE DRAME** **TV THAJ RADIO DRAME**

TRAGEDIJA
Tragedija si dramaki akcija kote so sikavelape o bibahtalipe e šerutne simako, savo rodela disavi uči resarin numa nikana našti te resel ola ja te ovel ola. Isi iranibe taro šukar ko bilače čipote thaj ko agor i šerutni rolja merela. Majpendžarde romane tragikane drame si "O meribe palo 12" – xramomi taro Muzafer Bislim *„O phuro"*.

KOMEDIJA
Komedija si dramaki kreacia kote so lafikerelape baš o asavutne riga e dživdipaske thaj lenape ki pras o negativnikane karakteristike manušenge ja palem disave sikavdipaske ano sasoutnipe. Pendžardi romani komikani drama si "Avgo phabaj palo odova ruže" xramomi taro Daniel Petrovski.

NEVEVAKTESKERE DRAME
Akala drame sikavena o neve moderikane umala kote so o agor nane bahtalo a ni palem tragikako, numaj saikerela serioznikani akcija thaj o agor si realitetno. Pendžardi drama tari akaja umal si "Phabol lamba" xramomi taro Azis Selim.

TV THAJ RADIO DRAME
TV drama ja televizijaki drama si xramomi te šaj te sikavelpe ki televizija, numaj si drame so si adaptirime te šaj sikavenpe ki televizija. Majpendžardi TV drama ko Roma sine o seriali "Pis pis paramis" kerdi tari komedijaki kupa "Ajgara Bend" thaj e ternengi TV drama "Vilo". Solduj TV drame sikavde sine ki TV BTR.

Ulavibe ko drame aso o sime

MONOLOG

DIJALOG

MONOLOG: Korkori lafikeribe jekhe dženesko ki drama. O lafikeribe vakerdo korkori peske jali e šunavalenge.

DIJALOG: Lafikeribe maškar ko duj ja majbut džene. Komunikacija si majbut artisten ki drama.

ASAVUTNO MUJ SIMBOLI BAŠ
KOMEDIJA
ROVAVNO MUJ SIMBOLI BAŠ
TRAGEDIJA

TE DŽANEN MAJBUT

O duj maske si simbolija e dramake thaj sikavena o ververibe maškar ki tragedija thaj komedija.
Asavno muj si muza Talija;
Jašinalo muj si muza Pelpomena;

PALEMVAKERIBE

- **Drama si literaturako kotor kerdo baši scena;**
- **O drame šaj te drabarenpe numaj šaj vi te dikhenpe thaj šunenpe;**
- **I drama preperela majbut ki epikani proza thaj si ola akcija, sime, than thaj vakti, lafikeribe;**
- **I kompozicija ki drama saikerela: ekspozicija, garado plano, kulminacija, peripetija thaj agor;**
- **Ulavibe ko drame aso saikeribe: tragedija, komedija, tragikomedija, TV thaj radio drame, neve drame;**
- **Ulavipe e dramake aso o sime: monolog thaj dijalog;**

Buti ko ari:

Ulaventumen ko trin kupe. O kupe si zaruri te akharenpe aso lengo anav e dramako so si zaruri te xramonen:

Avgo kupa – AMALIPE
Dujto kupa – SIKLANA
Trinto kupa – BIJAV

Sekoja kupa neka xramonel xarno dramako teksti kote so, sa o sime ka ovel olen te vakeren po harider trin lafjorina. Den tumen godi ki kompozicija baš i drama.

Kherutni buti: Džovapide ko tumare tetratke ko akala pučiba!

1. Kotar avela thaj savo džanlipe isi e lafi drama?
2. So si garado plani ki drama?
3. Paluni etapa e dramake, kana činavelape o agor si... (mothov so si)
4. Savo agor si ki tragedija?
5. Xramon nekobor pendžarde drame ko Roma?
6. Kasaja o artisti kerela lafi ko monolog?
7. So si dijalog?

MO BIJANDO DIVE

Kanglik em gel.... Hazrikerava man bašo mo bijando dive. Zaruri si te ovav lačho em te uravav man mire šuželer šeja. Ka aven misafirija amende khere. E, čače be.... kana sijam ko misafirija.... akala čhave ki siklana korkore akharenape ko mo bijando dive. O Irfani erati phenela mangje, Rahmi ka avav tajsa tute ko bijando dive. Phenava korkori ani mande... ač, ač, ač.. Kana akhargjan e Irfane te avel ko tiro bijando dive, kana angleder jekh kurko akošlem amen em na keraja buteder lafi. Ekvaše mujeja phenava .... bujrum ava..... Hm.... Šukvalo džijani... numaj muk le akana... Aaaaa.

Edvaj adžikerava te avel odova ari... kana ka khedamen sarine khere.... mo phral mi phen, me amala....em.... ilestar adžikerava te avel em i Sumeja, mi simpatija.... kikikikiki.... Ladžava te phenav lake... darava te na cidelpe mandar... Odoleske zaruri si te ovav šužo.... Ač... Akaja rig, me bala pošukar si... jali... na... A? Na be... sar sakana sijum šukareni... lele... so sijum lošalo... Baš mangava te dikhav so ka kinel mangje mo dat! Vakergja, kaj ka anel mangje diso so buteder mangava. Ama darava te na ruminel sa.. o Irfani... numaj te alo ka rodav leske te kerel mangje afi... soske kana akošlem amen ... čače me sijum sine došalo... Ka ovav leja jek, palem sar nekana... A i Sumeja te ali.. ka resav man laja .. lelele... Em isi man jek mangin...

Daniel Petrovski

Diskusija ko ari:

1. Baši so kerelape lafi ko akava monolog?
2. Ko šerutni sima thaj ko kerela lafi?
3. Sar akharenape o sime ko akava teksti?
4. Ko si došalo ko akošibe maškar ko Irfani thaj o Rahmi?
5. Savi emocija sikavela o Rahmi ko piro monolog?

Praktika ko ari:

Sikljov o teksti ani godi thaj tire sikleja, mothovker o monolog anglo tire amala istemalkerindor tire emocije?

Kherutni buti:

O teksti nane agorkerdo. Xramon tiro gndipe... sar te agorkerel o monolog?

Ikaldin tari drama: **„Phabol lampa“** taro romano autori **Azis Selim** taro Skopje. Akaja drama si xramomi ko 1991 berš.

Khere, andre i Barija, bešindor kjerela diso buti, hari džunahime pe romeskje so na alo peskje khere, thaj korkori peja kjerela lafi:

BARIJA: Ah!... be Devla so ulo akale romeja, so ačhilo dži akana ko akava vakti. So ulo, o Devel nek džanel.

Ko adava vakti avrijaldan, šujnjola khujbe thaj Barija gndinela kaj alo o rom lakoro a ko udar i Ferida:

FERIDA: Me sijum Barije, ti paškereski, i Ferida.

Tegani i Barija astarelape kolineste thaj vakjerela:

BARIJA: O Devel te mudarel e bengje, be Feride, ikalgjan man kotar i godi.

FERIDA: So ulo be Barije?... So ikaldum tu kotar i godi, thaj so odobor galjedejatu?

BARIJA: Sar be Feride te na ovav galjalimi! Dikjeja ko save vaktija arakhljovaja, phare vaktija tane akala, na džanela pes so šaj te ovel. Of!... be Feride, dikheja lelemamen ko lafi, thaj na akharavatu tut te beše, te kjera lafi, te nakjel amengje o vakti, thaj hari te vakjera amare pharipaskje.

Nakla i Ferida thaj bešla ko jek rig e sobakje thaj lele te kjeren pumaro lafi:

FERIDA: Hajde Barije, kaj čhiveja ti godi tute to rom tano but gogjaver naje sar disave vavera. A so šaj te kjera akale phare vakteskje!?

BARIJA: A so šaj te kjera amen o Roma?...

Panda po lafi na bitinda i Barija, avrijaldan khuvena ko udara o kaljarde. Jek olendar, bucinela o udar hem e Barija.

BARIJA: So ulo akava?...

VODNIKO: Trajnj! Me sijum akate te pučav, a na tu!

Jek džandari ikjerela e Barija hem e Ferida, a o dujto rodela ko kher. O vodniko lelja te vakjerel:

VODNIKO: Aaaaha!... tu khanči na džaneja?... Šaj li te vakjere kaj o Kjanija, thaj soj tukje ov?...

BARIJA: Mo rom!...

VODNIKO: Oh, šukar so šuži romni da isi adale džukle.

Thaj lelja te astarela kotar o muj. I Barija cidela po muj, a o vodniko lela te asal:

VODNIKO: Dik, bravo! Bravo, džukli dži ko džukjel hahaha!... asavkji li i buti. Na džaneja kaj tano to džukjel rom?...

BARIJA: Mo rom javinate gjelo kji buti!... te astadrel disavo bijav, te ova idarluko soskje amen sijem čorore manuša. A šaj li akana te džanav soj akava, soskje rodena me rome.

O KALJARDO: Rajo vodnik, na adaklem khanči!

VODNIKO: Šukar, a tu so sijan akale khereskje ?...

FERIDA: Me sijum lakjiri pašekhereski.

VODNIKO: Ohoho!... panda pašekheren kjedeja?...

BARIJA: Mukhen ola, oj salde ali te bešel amende, mukhen la.

Panda po lafi na bitinda i Barija okotar vlezinela o Kjanija:

KJANI: So ulo akava?...

BARIJA: Kjaniii!...

Tegani o džandari khuvela e Kjanija ko vogji e puškakjere kundakoja thaj vakjerela:

O KALJARDO: Tranj!... *Taj pale vazdela i puška sar te vakjere ka khuvel e Kjanija, tegani o vodniko:* **VODNIKO:** Udzar ma khuv le te dikhav so ka vakjerel akava džuklane jereskoro.

VODNIKO: Astaren le! Te ingalen le ko karakoli, nadarik maj šukar ka vakjerel piro lafi.

Diskusija thaj pučibe ko ari:

1. Baši so kerelape lafi ko dramakoro teksti?
2. Kobor sime isi?
3. Gndin, thaj vaker save karakteristike isi e sime
4. Kote ikerelape i akcija ko dramako teksti?
5. Soske akava teksti si dijalog a na monolog?

Praktika ko ari

- Ulaven tumen ko kupe, kobor so sime isi ko teksti.
- Alusaren savi sima mangena te oven thaj drabaren leskiri lafjorin.
- Keren akava ki tumari kupa, a palo odova keren

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba

- Soske i Barija galja dela pe romeske?
- Kaj gelo o Kjanija?
- So mothovela i Ferida e Barijake baši o pharo vakti?
- Sar o vodniko lafikerela e Barijaja?
- So kerela sine o kaljardo džikana o vodniko kerela lafi e Barijaja thaj e Feridaja

SIKLJOVEN BAŠ O AZIS SELIM ROMANO GAJAKO

AZIS SELIM
Bijamo 1950 berš

Azis Selim si xramonutno, gajako, mothovakerdo, dramaturgo, kritičari, iranibasko manuš thaj romansieri. Bijamo ko 1950 berš ko Skopje, Utarali Makedonija. Maškarutno sikljojbe agorkerela ko Skopje thaj sar terno dženo širdinela aktivno afirmacija e romane gajakipaske thaj kulturake. Ovela dženo ko literaturno klubi Josip Broz Tito ki khedin ko Šuto Orizari. Fundavutno si e romane teatronge "Fadiljoni" thaj "Phravde Ile". Leske pendžarde dramake kotora si „Kamlipe"; „Kafana", „Roma 1820", „Bumerang", „O mudariba na iranela o kamlipa", khelde thaj režirime taro romane teatrija ko dizijake smotre ko Skopje, ko republikake festivalija ki Makedonija thaj ki purani SFRJ, sar thaj ko romane maškardžijanesko festivalija. Trujal drame, ov xramonela thaj romani poezija.

TEATAR

IKER KI GODI

O teatar si arti kote so dramako teksti ikerelape ani scena angli publika taro artistija. O teatar asterela pobut artija sar so si literatura, muzika, čitrakeribasko arti thaj javera.

- O teatar sakana isi ole, teksti *(drama ja scenario)*, **akterija** thaj **publika.**
- O than kote so khelena o akterija akharelape **scena.**
- Ki te šaj te asterlpe o čačikano tasviri e dramako, ismetalkerelape:
  Scenografija (šužakeribe o than khelibaske, dekoracija thaj avrijalutno ambienti)
  Kostimografija (urajbe-kostimija e akteren)
  Roš ko jek ja majbut ranga.
  Muzika, savi džipherela o emocije taro lafikeribe.
- **Teatrikani performansa** si sa odova so dikhela i publika ki teatrikani scena.

Manuš savo so gndinela sar o teksti ka čhivelpe ani scena thaj sar odova ka dikhol angla ki publika, gndindor baš e akterengo khelipe, urajbe, muzika dekoracija thaj roš, akharelape režiseri.

Diskusija ko ari: Dikhen o fotosi thaj keren diskusija ko ari ko akala pučiba?

1. Kote si o akterija a kote i publika?
2. Kobor akterija isi ki scena thaj so si so si uravde o akterija?
3. Savi dekoracija ja scenografija si istemalkerdi?
4. Savi rang rošeski si istemalkerdi?

Praktika ko vakti sikljovibaske: Džan dikhen jekh romani teatrikani performansa thaj akharen romane aktere ko sikljovibaske arija!

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si teatar?
2. So si teatrikani performansa?
3. So si scena?
4. So kerela jekh režiseri ki performansa?

I DRAMA THAJ TEATAR KO ROMA

Teatar „Phralipe“ – Ikaldin tari kheldi drama „Bosonog“ ki režija taro Rahim Burhan. Berš 1987

Teatar „Student“ – Ikaldin tari kheldi drama „Cigani A kategorija“ ki režija taro Nedžet Mustafa. Berš 1989

Teatar „Roma“ – Ikaldin tari kheldi drama „Thagar Edip“ kolektivno režija.
Berš 2018

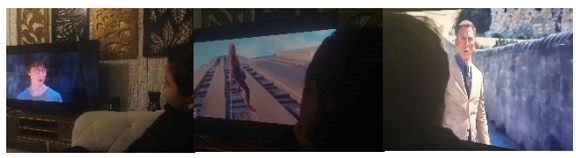

Teatar „Romano Ilo“ – Ikaldin tari kheldi drama „Zlostornik“ ki režija taro Daniel Petrovski. Berš 2021

Ki Utarali Makedonija isi jekh romano teatarsko festivali anavkerdo sar GARAVDE MUJA savo so si jekhutno ano Balkani, a kerdo tari organizacija Romano Ilo.

FILMI

SAVO FILMI SI TUMENGJE MAJMANGLO?
Hari Poter, Spiderman jali Džejms Bond 007 ja palem disavo javer?!

IKER KI GOODI

Filmi si forma tari kultura pendžardi sar eftato arti. O filmi si sar jekh čhani komunikacija istemalkerindor fotosija ko phiribe. O filmija mothovkerena paramiča thaj prekal lende šaj te sikljovelpe diso. Sakana ko filmi si artistija save khelena (gluminena), jek a jeh sar ko teatar, numaj akate e artistengi khelin si angleder snimimi kameraja.

KLASIFIKACIJA E FILMENGE ASO LENGO SAIKERIBE

- MARIBASKERE
- HISTORIKANE
- FANTASTIKAE
- AVANTURISTIKANE
- ČHAVORIKANE
- VESTERN FILMIJA
- PSIHOLOGIKANE DRAME
- KAMLIPASKERE
- KRIMINALISTIKANE

Numaj džan kaj sakana šaj ko jekh filmi te arakhe thaj buteder saikerina save maškar peste xeminenape. Jekh filmi šaj ovela em maribaskoro em xistorikano, ja palem fantastikano thaj kriminalitetikano.

Diskusija ko ari baš o filmi „Supermen“!

Savi sima si o herojo Supermen? Pozitivnikano ja negativniano?
Kotar džanaja kaj odova herojo si o Supermen?
Save karakteristike isi ole?
Savi si i rolja e Supermeneski? So kerela ov ko filmi thaj kaste arakhela?

Kherutni buti:
Dikh jekh filmi savo so tumen mangena, thaj džovapiden ko akala pučiba:

1. Anav e filmeske:
2. Savo saikeribe isi ole ja ki savi umal preperela:
3. Ko si šerutni rolja thaj save karakteristike isi ole?
4. Si li negativnikane rolje thaj save karakteristike isi olen?
5. Savo mesaži bičhalela o filmi?
6. So sikljiljan taro filmi?

SEVERDŽAN BAJRAM

Severdžan Bajram si filmesko akteri taro Skopje. Ov si sumnalesko pendžardo akteri romane darheja tari Makedonija. Bijamo si ko 1966 berš ko Skopje. Trujal so nane ole agorkergo sikljovibe baš akteri, ov si jekh maškar o majpendžarde filmeske thaj teatareske akterija, numaj na salde ki Utarali Makedonija numaj majbuvleste.

Severdžan Bajram khelgja ko filmija „Džipsi medžik“, „Do balčak“ taro Stole Popov, „Crna mačka beli mačor“ thaj „Na mlečniot pat“ taro Emir Kosturica, „Kako ubiv svetec“ tari Teona Strugar Mitevska, „Treto poluvreme“, taro Darko Mitrevski, o xarno kheldo filmi „Železna prikazna“ taro Zlatko Kalenikov, „Via Carpatija“ taro Kasper Bajon thaj Klara Kočanska, o filmi „Nedelja“ thaj javera.

Ko 2021 berš, andolelja o pursako „Baro čeren ko makedonsko filmi“, pursako savo so dela o Khedipe e filmsko bukjarnengo ki Makedonija ko pervazija taro Maškardžijanesko festivali e filmsko kamerake „Brakja Manaki“.

Kherutni buti: Džovapide ko tumare tetratke ko akala pučiba:

1. Kana thaj kote si bijamo o Severdžan Bajram?
2. Xramon trin filmija kote so ov khelgja sar akteri?
3. Xramon trin režiserija kasaja so ov kergja buti?
4. Savo pursako andolingja ko 2021 berš.

MEDIUMENGI KULTURA

ŠUNGJAN LI O LAFI MEDIUM? KO SO ASOCIRINELA TU? SAVO MEDIUM TU PENDŽAREJA?

IKER KI GODI

Medium si lafi so si ole džandipe *maškaral*, diso so si maškar tari jekh ki javer rig. Kana mothovelape o lafi medium, ko sumnal si ole džanlipe sar čhani legaribaske informacie. Taro akava phenaja, kaj medium si sa okola materijalno čhaniba save so legarena informacija: manuš, lil, teatar, filmi, radio, televizija, žurnali, internet, reklama, posteri thaj javera. Baro buvlo lafi savo so si ole savalija te informirinel e publika.

Analiza ko ari:

Save medie isi thaj kotar o manuša majbut lena informacie?
Kotar tu džanljan, ja dikhljan, šungjan ja drabargjan baš odova kaj ki diz Ohrid, nilajeske si but turistija. Ja palam kotar džanljan, šungjan jali drabargjan kaj o giljavutno Bernati Demirali ikalga nevi gili?

Sar ulavenape o medije thaj save medie isi:

ŠTEMBILIME	ELEKTRONIKANE
ŽURNALI	RADIO
MAGAZINIJA	TELEVIZIJA
LILA	INTERNET

SAHNO KLASI, ANDOLINGJA SA PANDŽENGE

"Erati ki siklana, sahno klasi andolingja pandženge, kana lengiri sikavni pučlja olen baš o bidžuko 8-to April. Sa o 25 sikle džovapidengje e sikavnake šukare thaj oj sine bipatjavali taro lengo džandlipe. O Kjazimi kana vakergja baš o romano bajrako, ov kheral čitrakergja o bajrako thaj dengja čačikano mothovibe baš o ranga thaj lengo džandipe. I Imrana lelja te mothol baš i romani himna, ko čačikano teksti sar so kergja o Žarko Jovanović, o autori akale himnake. I sikavni kaste i te vazdel sine, sarine džanle, trujal so na gndingja kaj ka sikljon i lekcia sa o čhave, sebepi so khoni taro čhave na ale ko ari, khoni olendar i namudro. I sikavni palo sikljovibasko ari, ani peske gndingja: Kobor i te oven akale čhave namudra thaj te akošenpe maškar peste, ola palem si jek kana kerelape lafi baš lengi nacia".

Daniel Petrovski

Praktika ko ari: Akava teksti, sako jekh siklo te drabarel ole avazeja!

- Khoni tumendar neka lel o telefoni thaj te kerel video record pire amale;
- Khoni tumendar neka kerel rekord salde piro avazi sar drabarela;
- Khoni tumendar neka mothovkerel akava teksti ko pumare tetratke;

Nekobor importantna bukja sar andolenape o informacije:

- Dženo savo so hazrikerela i informacija, akharelape žurnalisti;
- Ko štembilime medie, o informacije salde drabarenape;
- Ko radio medium, o informacije šaj salde šunenape;
- Ko TV medium, o informacije šaj šunenape, dikhenape thaj drabarenape;
- Elektronikane medije - internet, o informacije si sugutne astarutne, šaj drabarenape, dikhenape, šunenape numaj thaj komentirinenape – interakcija.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si medium?
2. Sar ulavaja o medie aso čhani andolibaske informacije?
3. Ko hazrikerela o informacije ko medium?
4. Sar andolaja o informacije ko radio?
5. So si o ververipe taro TV medium dži ko internet medium?

ŠTEMBILIME MEDIE

IKER KI GODI

Štembilime medie si sa okola medie save so denamen informacije prekal štembilimi forma. Lengoro saikeribe si prekal teksti, fotografije thaj disavo čitrakerdo arti, numaj sa prekal štembilimo formati, kote so o informacije andolenape salde drabarkeribaja.

UIAVIBE TARO ŠTEMBILIME MEDIJE

ŽURNALIJA	Taro žurnalija andolinaja neve informacije baš amari them thaj sumnal.
MAGAZINIJA	O magazinija, majsakana, dena amen informacije baš o dživdipe thaj javera informacije. Akale magazinenge mothovaja kaj si specijalizirime magazinija.
MAGAZINIJA BAREDŽANLIPASTAR	Akala magazinija denamen informacije taro disave bare džanlipe, ja save nevimata o baregjogjaver manuša arakhle ko piro rodljarkeribe.
ČHAVORIKANE JA TERNIANE MAGAZINIJA	Čhavorikane ja ternikane magazinija dena amen informacija majbut ko umala taro sikljovibe, kultura thaj sa adava so angena te džanen o čhave.
LILA	Romanija, lektire, ja informativna lila save save istemalkerena o čhave ki siklana.

- Arakhen disavo štembilimo medium, anen ole ki siklana, thaj xramonen savo saikeribe isi ole, save umala astarela thaj kana ikljovena taro štembili (sakova dive, sekova kurko ja jek drom ko čhon).

Praktika ki siklana thaj khere:
Keren čhavorikano magazini ko ari. Ake sar! Ulaven tumen ko 5 kupe.

- **Avgo kupa** neka xramonel **gilja** ki umal siklana?
- **Dujto kupa** neka xramonel **paramiča**?
- **Trinto kupa** neka xramonel **teksti** baši baši o užibe ki siklana thaj i higiena?
- **Štarto kupa** neka keren **fotosija** pire telefonencar tari siklana jali tali sikljovibasko ari
- thaj palo odova te printinen o tasvirija.
- **Pandžto** kupa sa o lende materijalija neka **lepinen** ole ki parne hartije thaj te **hazrikeren** avguni rig: Anav e magazineske thaj ko hazrikergja ole.

ELEKTRONIKANE MEDIE

IKER KI GODI

Elektrokanikane medije si okola medije save pire informacije dži ki publika bičhalena olen istemalkerindor prekal elektronika ja elektromehanikane forme. Asavke medije si: **radio, televizija thaj internet**.
O radio thaj televizija si anavkerde sar ***tradicionalnikane medie***, kote so perela thaj o štembili, džikana o internet medie si olen anav sar ***digitalna medie.***

Diskusija ko ari:

Save elektronikane medije, tu istemalkereja majbut. Radio, TV ja palem internet?
Save programe majbut mangeja te dikhe?
So majbut kameja te šune ko radio?
So majbut mangeja te dikhe ki TV?
Sar andoleja informacije prekal o internet?

RADIO

IKER KI GODI

Radio si elektronikano medium savo bičhalela informacije prekal antena. Prekal o radio šaj šuneja informacije thaj muzika thaj sa odova akharelape radio emisije.

KO KERELA LAFI

Purano kurko, dive kote so sahni familija si khere. Panda ko efta o ari, javinate uštili e Alekseskiri daj, te kerel kafa thaj te haz'ri kerel xajbaske. Džikana oj kerela xajbaske, ko palunipe šungjola jek avazi: „Avdive ka ovel khamalo, dži ko 35 digrija, haz'riker tu šuže diveske. Alo, šukar javin, sar sijen".
Jekhe fareste, uštela o Aleks thaj pučela pe daja:

- Daje, ko si ko kher, koj alo? Koj mothovgja kaj ka ovel avdive khamalo?
- Khoni mo čhavo, khoni nane – irangja i daj leskiri.

O Aleks, teljargja po šero thaj irangja ki pašlija. Tamam te čhivelpe te sovel, panda jek fori o avazi

- Savi gili mangeja?

O Aleks palem uštindilo, akava drom holjamo pučela pe daja.

- Daje, kaste garaveja, ko si akate, koj kerela lafi?
- Mo čhavo, khoni nane akate. O avazi avela taro radio! Salde šaj šuneja, našti khanči dikheja!

O Aleks, našti pakjala so phenela leske leskiri daj thaj palem pučela ola:

- Soske hovaveja man? Akana salde so šungjum disavo šužo avazi. Te na ali i bibi tari Germanija?
- Na evljad! Ake dikh sar akana diso javer ka šune!

Džala i daj ko radio, rotinela ki rota e radioske thaj mothovela:

- Ake ka mukhav javer stacioni. Šuneja?

Tari radio stacioni avela avazi so mothovela: „Čhavalen šukar javin, avdive si khamalo, purano kurko, te khelen, numaj thaj te xramonen tumari kherutni buti. Avdive ka mothova lafija tari šabdi B"

- Šuneja – vakerela e Alekseskiri daj.

- Woww, daje ! Akava si sar magija. Tari akaja tikni kutija avela akava avazi. So isi panda, šaj muheja javer diso.
- Oja, mo čhavo, ake šun javer stacioni.

Ko palunipe šungjola muzika taro Ervini, numaj ko agor e giljakoro, thaj jeke farestar i gili „šuži familija taro Tarkani“.

O Aleks našti pakjala pe kanenge thaj pučela pe daja:

- Sar kerela buti akava radio. Nane ole CD jali kaseta, a avela gili pali gili.

I daj leskiri phenela kaj o radio kerela buti antenaja thaj taro radioskoro studio avela em lende khere. Tegani pučela pe daja:

- Ko mukhela muzika?
- Radio voditeli, mo chavo. Odova so mukhela muzika taro radiosko studio, em kerela lafi akharelape radio voditeli.
- Sar akharelape akaja radio stacioni daje?

Daniel Petrovski

Diskusija khere:
Puč tire jeren, savo radio, nekana ola šungje thaj savo radio akana šunena!

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So uštakerga e Alekse taro sojbe?
2. So gndingja o Aleks, ko kerela lafi?
3. So phengja i daj e Alekseske, kotar avela o avazi so salde šaj šunela?
4. So mukhlja i daj e Alekseske, ki te pakjal kaj si radio?
5. So šungja o Aleks taro radio?
6. Ko mukhela o gili thaj koj kerela lafi taro radio?

TELEVIZIJA

Ka kera lafi baši televizija, numaj na sar brendi jali televizijako kanali! **Ka kera lafi sar programa thaj saikeribe!**

IKER KI GODI

Televizija si divaiso savo so sikavela amengje fotosija save so phirena – video so šaj dikheja thaj toni so šaj šuneja. O lafi televizija, ko iranibe tari purani grcijaki čhib ki romani čhiv mothovela amengje kaj si diso so ***duraldikhin***.

KI TELEVIZIJA ŠAJ DIKHAJA AKALA PROGRAME JA UMALA SAIKERIBASKE

ČHAVORIKANI PROGRAMA

INFORMATIVNO PROGRAMA

SIKLJOVIBASKI PROGRAMA

DOKUMENTARNA PROGRAME

MUZIKAKE PROGRAME

KHELIBNASKE PROGRAME

Kherutni buti: Dikhen televizija khere thaj den džoapi ko akala pučiba:

1. Savo televizijako kanali dikhlajn?
2. Taro kobor dži o kobor o ari?
3. So dikhlajn?
4. So gndineja, kana dikheja disavo filmi, ki savi programa preperela?
5. Kana khere dikhena haberija, ki savi programa preperela?

TE DŽANE MAJBUT BAŠ O ROMANE MEDIJE

- **Pendžarde romane štembilime medie**

1. *Roma Times*
2. *Romana*
3. *Amalipe*
4. *Vilo*

- **Pendžarde romane elektrikane medie – Radio**

1. *Radio Topaana*
2. *Romano radio Tetovo*
3. *Radio Čiriklja*
4. *Radio BTR*
5. *Radio Atlanta*
6. *Radio redakcija Bijandipe, ko pervzija taro MRTV*
7. *Radio Roma*

- **Pendžarde romane televizijake kanalija:**

1. *BTR*
2. *Šutel*
3. *B1*
4. *TV Atlanta*
5. *Televizijaki redakcija Bijandipe, ko pervzija taro MRTV*

- **Pendžarde romane internet medije:**

1. *24 Vakti*
2. *Roma Press*
3. *Roma news*
4. *EU Roma press*

ALEMA

Džuvli dženi, šuži thaj zorali.
Taro Kumanovo tali,
khanikastar nikana na darangili.

O vasta kovle ama zorale,
o vilo bakrano,
a e xainengje ruvano.
Kaj uštavela i phuv tinanela,
Romni heroi, lake sare phenena.

Margjape šastraja
ko plaina thaj bairija,
salde e sele,
te arakhel taro manuša
xainija.

Džuvli romani takateja oj pherdi.
O kako Sali lakoro rom,
sahni mahala lencar frdela čalmi baro.

Kana i diz sine tromali,
oj grasteja ko Kumanovo ali.
O seli, kafaja udžargja e Alema
sajgija bari dengja ola.
A oj lošali thaj asavni,
pe khereste so ali.

But berša dživdingja.
Jašinali nikana po rat so dengja.
Čhavencar pherdi, unukoncar barvali.
Jek vakti sine nasvali,
a pal odova em muli.
I Alema amari mangli
ki godi ikerdi.

Daniel Petrovski

Alema Mustafovska Ibraimovska si bijami ko 1921 berš ko Kumanovo ki romani familija. Tari dar te na ovel vi oj mudardi taro okupatori, lakoro dat sar tikni dela ola ko xelavde te arakhen ola. Palo disavo vakti oj khuvela sar partizanka ki 17 Makedonijaki khujbaski brigada, a pal odova ki Kumanovaki divizija. Lelja than o bare mariba baš tromalipe taro okupatori ko dujto lumijako maribe a ko 11 noemvri 1944 berš, khuvela ko tromalo Kumanovo e jekhinencar taro NOB thaj POM.

Selikane heroija si džene save so mule ja ačhile dživde ko vakti taro maribe mujal o okupatori ko Dujto lumijako maribe. Akala manuša lele thaj ko Selikano tromalo maribe – (STM), ja agjaar pendžardo sar NOB (НОБ). O selikane heroija dengje piro dživdipe baš tromali makedonijaki phuv kana sine o maribe taro 1939-1945 berš. Ko akala maribe lele than thaj upreder taro 200 Roma sar partizanija Roma tari makedonijaki phuv.

TERNE ZORALE

Na darandile,
but dukhavde sine.
Gele,
terne, zorale,.
Manginaja pherde,
i pašlija salde, raxati te ovel.

Terne zorale,
o Ramizi thaj Hamidi,
meribastar na darandile.
I kuleta trujal lende ka nakhel,
o thuv lengere muja ka učharel,
o rata taro lengoro trupo ka nakhel,
ola nisar e dušmaneske te predenpe.
Dži ko agor sa dži kaj lengo vilo,
na činavel te khuvel,
em tegani i šastra ka mukhen.

I daj rovela pe čhavenge.
i Elfida, pe romeske e Ramizeske,
a o Ališani thaj i Ramiza pe dadeske.
O Hamidi, terno xurdo,
gelo mulo biprandimo.

Ola mule,
amengje amaneti mukhle.
Te arakha amari phuv,
školaja kalemeja.
Xistorija te xramona
olen te na bistra.

Ramiz Hamidovski
1919-1945

Hamid Hamidov
1928-1945

Ramiz Hamidovski, čhavo taro Džemaili, bijamo ko 1919 berš. Ov sine čorolo Rom thaj užarela sine menije. Ov kana gelo ko partizanija, sine ole tikno čhavo Ališan a leskiri romni i Elfida, sine khamni.
O Ramiz Hamidovski margjape ko turlije thana a majbut ko fronti ko Srem. Mulo ko 1945 berš ko 26 april thaj na dikhlja pe nevebijande čhija e Ramiza

Hamid Hamidov, terno Rom, biprandimo ko partizanija gelo kana sine ole 16 berš. Gelo pe phraleja e Ramizeja ko maribe, numaj odote ulavgje olen thaj o Hamidi sine majbut ki Crna Gora. Mulo 1945 berš ko than Vrpolje.

Daniel Petrovski

Kherutni buti:
Sikljov jekh taro akala duj gilja thaj mothovkeren ola ko ari!
Džovapide ko tumare tetratke:

1. Sar thaj soske i Alema avela ko partizanija?
2. Ki savi devizija lelja than ano maribe?
3. Kote margjape o Ramiz Hamidovski?
4. Kobor čhave sine ole?
5. Ko kobor berš gelo o Hamid Hamidov ko maribe thaj kote mulo?

BIDŽUKO KI SIKLANA - PATRONATI

I Vaska em i Perijana si duj phenja. Dživdinena ki komuna Šuto Orizari ko Skopje. Ola sikljovena ki fundavni sikljovni „Phralja Ramiz thaj Hamid“. I Vaska si bareder pe phenjatar thaj si šovto klasi, a i Perijana si dujto klasi. Avdive sine olen patronati ki siklana thaj palo odova gele ki pi mami ko misafirluko. I Vaska sine uravdi ko čintijanija a i Perijana sine uravdi sar balerina. Khuvge andre thaj prastandile te grabonen pe mamija, lošale ko majavgone te mothol sar nakhle ko patronati. I mami lengiri kana dikhlja olen, lošali vakergja olenge:

- O, me šuže bare čhaja, so šukar uravde. Kaj sijen sine agjaar uravde?
- Mamije, te mothovav tukje diso. Avdive sine amen patronati ki siklana thaj sarine uravgjem amen šukare, vakergja i Perijana.
- A tu mi bari čhaj? Khelgjan e čintijanencar, pučela e Vaska.
- Oja mamije, amaro klasi khelgja o „Romano oro“. Sijam sine 7 čhija thaj efta murša. Amen o čhaja sarine ko čintijanija a o murša ko vunato gada thaj hara pantolke a maškar sine olen loli kustik, džovapi dengja i Vaska.

Ko odova momenti khuvela andre thaj i daj e čhajengiri, savi so sine ko patronati. Samo so khuvgja andre i tikni Perijana lelja duj lila pe dajatar te sikavel olen pe mamijake em lelja latar o telefoni.

- Dik mamije so andolingjam avdive ki siklana. Šukrikerin, em dik xramonela amare anava, lošali vakerela i Perijana.

I mami drabarela i šukrikerin thaj taro jekhfar ačhili, thaj pučlja pe nipešken:

- Šukar čhajalen numaj te pučav tumen diso. Tumen sikljovena ki siklana „Phrala Ramiz thaj Hamid“, numaj džanena li ko si odola manuša, pučlja i mami.
- Oja džanava mamije, vakerela i Perijana. Ola si heroija e makedonijakere. Ola sine partizanija thaj margepe baš tromalipe. Avdive si lengoro dive, džovapi dengja i Vaska.

I mami kana šungja akala lafija pherdile lakere jakha, thaj palo odova pučlja olen:

- Šukar, ajde akana sikaven mange so kergjen avdive ki siklana?

Tegani i bari Perijana sikavela lake fotosija thaj video tari čipota. Avgo sine jek video taro siklanakoro orkestar thaj hor sar giljavena thaj bašalena i himna e makedonijakiri a palo odova i romani himna „Dželem Dželem“. Sine thaj jek fotosi taro avgo klasi uravde sar paparuge em tegani o fotosi tari Perijana savi so jekevarestar mothovgja:

- Ake, ake dik mamije, ake me xem me amalinke uravde sarine sar balerine. Khelgam jekh khelin a palal sine muzika violinencar. Akaja khelin sikliljam ola duj čhona me sikavnaja.
- Uuuu but be daje, lungo vakti, šukvalikergja i mami.

- Epa, mamije, zaruri sine agjaar soske i sikavni vakergja amengje kaj ka aven bare manuša te dikhen amen, irangja i Perijana. Tegani i Vaska, ripingja:
- Oja mamije, numaj i Perijana doškergja hari, numaj andolingja baro aplauz.

I Perijana akaleske holjangja thaj lele te akošenpe, numaj i daj lengiri kergja čhingar olencar. Thaj mothovgja olenge:

- Sarine sijen sine šukare ki manifestacija. Sikavgjen tumari kultura. Akava patronati si jek drom ko berš.
- Daje, irangja i Vaska. Dikhljan kaj e Miftareske kaj andolingje o baro pursako, avguno siklo ki sahni siklana.
- Oja mi bari čhaj, thaj tuda sikljov em jekh dive ka andole vi thaj tu.

I mami e čhijengiri lošali so ale lakere nipeške te dikhen la thaj lošali baš lengri baht. Tegani tari piri brekh ikalgja po 100 dinarija te del olen thaj mothovgja olenge.

- Bajroven, sikljoven em amen mange pandženge. Tegani ka davtumen majbut.

Daniel Petrovski

Buti ko ari thaj diskusija:

1. Drabar o teksti thaj mothovker ole mujale anglo sarine, tire lafencar!
2. Ulaven tumen ko kupe po štar džene thaj sako tumendar nek ovel po jek sima thaj agjaar drabaren!
3. So siklilјan taro teksti?

Rodljarker korkori:
1. Rode ko youtube „Romano oro“! Koj giljavela odoja gili?
2. Xramon i gili ki tetratka?

Kherutni buti: Drabar o teksti a palo odova džovapide ko akala pučiba:

1. Soske sine uravde ko čintanija thaj ko šeja sar balerina o solduj phenja?
2. So kergja i Vaska ko patronati a so i Perijana?
3. So mothovgja i Vaska pe mamijaka, ka pučlja i mami ko si o Phralja Ramiz thaj Hamid?
4. Sar širdingja o patronati?
5. So andolingje i Vaska thaj Perijana, a so o Miftari?
6. Gndin! Šaj li ko patronati o džene save so lena than te keren doš? Xramon soske?
7. Soske i mami, dengja pe nipeškenge po 100 denarija?

KHEDIME STIHIA

ČHAVO BIJANDILO

Čhavo bijandilo
kalo, rovel.
Romni lole diklesa
dudo ko jaka,
bršimale kotora ko vudar,
o čhavo khelel.
Ki javlin,
Romni mukhle balenca
pani ingarel
ki len
bršimale kotora thovel.
I romni asal
ki len,
čhavo thovel
ko pani
čhavo čhingarel e romnja
Daje!
O kham asal.

Nedjo Osman

Drabar akaja gili, avazeja thaj palo odova ker diskusija ko ari ko akala pučiba!

1. Bašo so si xramomo ki gili?
2. Ko savo beršeskoro vakti kerelape lafi ki gili?
3. Sar sikavelape o lošalipe ki gili, ko save stihija?
4. Sar nakheja tu thaj tiri daj?

Kherutni buti:
Drabar thaj xramon i gili ki tiri tetratka thaj sikljov ola ki godi. Sikljov te drabare i gili šukar!

AMALIPE - TEKSTI

O Foki thaj o Aleks si majšukar amala ki mahala. Ola ko jekh than barile, thaj jekh bizo jekh našti te bešen. Sakana si barabarutne thaj olen ulavela olen salde o sojbe. Po disavo fare lengere daja kana kerena sine xajbe, akharena vi len barabarutne te xan ki jek mesali.

Ola vi agjaar barabarutne džana sine ki fundavno siklana paše tari piri mahala kote so dživdinena sine. Sakana kana ka agorkeren piro sikljovibnaskoro dive adžikerena pes sine thaj agjaar avena peske khere so duj džene.

Jek dive e Foki sine hari arija ki siklana, thaj bistergja te adžikerel pire amale xem gelo peske korkori. I rakj phanlili, thaj ov dingja pes godi ko piro amal ko Hasani. Dingja pes godi so bistergja te adžikerel le.

- O Aleks darala ko karanluko sar ka avel peske, vakergja ki peste o Foki thaj hem sigo iklilo. Uravgja pe menije thaj prastandor cidingja ki rig e siklanake. Sar prastala sine, agjaar vov dela sine čhingar krlane:
- Aleks! Aleks! Korig sijan!

Khonik na dela le sine džovapi. Širdingja te rodel ole sakote. Ki upruni mahala, ki javer mahala, ko karanlukija...Sakote. Gndingja kaj khoni margjale! Dikhlja so nane o Aleks vov lilja te rovel, rovindo irangja pes khere.

I daj em dat e Fokeskiri, širdingje te galjadenpe baš o čhave, thaj gndingje so našavdile solduj džene. A jekha jekh galja dengje thaj o jerija e Alekseskere. Nane ni o Foki ni o Aleks.

Ki ekvaš i rat iranela o Foki khere, thaj dikhela but manuša. Gndingja o majbilačho. Kana dikhlja le leskiri daj, grabongja ole thaj pučlja ole:

- Kote sijan sine dži akana mo čhavo?
- Geljum te rodav me amale e Alekse, daje – irangja lake.

Ko akava, o javer amal o Beno, so sine khedimo khere ko Foki, irangje leske:

- Eh Foki, pa salde tuke li si amal o Aleks?! Amen bajrovaja ki jekh mahala, hem nali o amalipe dikhela pes tegani keda džikaske si pharo. Me dikhljum e Alekse thaj liljum le mancar thaj aljam amenge khere barabarutne, vakergja o Beno e Fokeske.

Tegani o Foki zurale grabongja e Beno thaj vakergja:

- Akana džanava so si amalipe. Te ove sasto amala.

Tegani i daj e Fokeskiri mothovgja e čhavenge:

- Čhavalen, ajde ko sojbe sarine. Avdive o amala ka soven amende.

Kana khuvgje ki kamra, so te dikhen. O Aleks, andre! Sarine sine lošaime thaj sahni rat na sukje taro lafikeribe.

Kana dikhlja olen e Fokeskoro dat, tegani vakergja pe romnjake:

- Agjaar thaj me! Davaman godi thaj meda me amalencar. Akava si amalipe!

Safet Kamber

Diskusija ko ari:

1. Sar nakhena o Foki em o Aleks?
2. Soske o Foki galja dengjape e Alekseske. Šaj li sine te avel peske korkori?
3. Kana irisalilo o Foki pal rodibe e Alekse thaj kote sa rodingja ole?
4. Ko si o Beno?
5. So kergja i daj e Fokeskiri te arakhel lengoro amalipe?
6. Si li tut amala?
7. Sar nakhena?
8. So majbut mangeja te amaleste?
9. Save si tire karakteristike? Tu te ove sine ki situacija e Velijaske sar ka reagirine sine?
10. Si li amala em tire dade taro lesko tiknipe. Avena li tumende khere?

Kherutni buti:
Xramon jek čipota maškar tute thaj te amalende. Mothovker amenge tiri paramis thaj xramon sar agorkergja.

SAFET KAMBER
Bijamo 1965 berš

Safet Kamber, bijamo si ko 5 novembro 1965 berš ano Skopje. Ov si gajako, žurnalisti thaj filmesko bukjarno. Maškarutno sikljovipe agorkerela ano Skopje, sar jekh taro džene so širdingje džajbeangle o sikljovibe e Romengo ano Skopje. Safet Kamber, taro pire tikne berša sikavgja afinitetija prekal o gajakipe thaj sine čhivdo ano sikljovibaske kupe baš gajakipe thaj arti. Dengja bajrovipe ko sukcesijalipe e romane kulturako ano Skopje. Sar akteri, khelgja but rolje ko teganutno teatar „Student“ kote režiserija sine o Gjuner Abdula thaj Nedžet Mustafa, a jek a jekh khelgja thaj ani performansa „Jedžupka“ ko teatar „Phralipe“ ki režija taro Rahim Burhan. Ani mediumengi umal, ov sine maškar ko avga thaj jekh taro širdutne so butikergja ki romani redakcija „Bijandipe“ ano MRTV. Kergja buti ko radio „Roma“ thaj „Atlanta, majodori ko TV Šutel, a lungo vakti kergja buti sar redaktori thaj žurnalisti ano TV BTR. Sar filemsko bukjarno, lelja than ko realiziribe e filmengo romane tematikaja. Xramonela gajakipe ki romani čhib, numaj thaj ke makedonijaki čhib, a leskere kotora si havljakerde ko but antologije gajakipaske sar ki Utarali Makedonija agjaar thaj ko duripe.

KORKORUTNO XRAMOVIBE

Savali 1

Akava si jek fotosi, kerdo ko 1967 berš ko Šuto Orizari tari profesorka Elsi Ivančić Dunin taro Pašakerde Amerikake Raštre (Amerika). Tumaro savali si te keren teksti akale fotoseske odoleja so ka xramonen korkori so tumen gndinena.

Keren teksti taro fotosi thaj den anav e teksteske. Xramonen ko so si uravde o manuša ko fotosi. Gndinen thaj den tumari imaginacija ko pučibe savo oro ja gili khelena. Gndinen thaj xramonen soske khelena, so si i čipota: bijav, sunetluko, bijando dive ja Xerdelezi. Dikhen šukar save džuvlja si anglal a save si xari paleder.

Kana ka džovapi den thaj gndinen ko akala pučiba, majlokho ka ovel tumengje te keren teksti.

Savali 2

Xramon o teksti ki tiri tetratka thaj džipher o teksti!
Kana ka dikhe čitra ko teksti, odote si zaruri te džipheren lafi, ververikane, ko širdipe, ko maškar ja ko agor taro teksti.

Miro papo si _____ ko 1949 berš ko gav Zelenikovo ko Skopje. Akana ole isi eftavardeš berša. Kana sinele biš berš alo ki Topaana thaj panda _____ odote. _____ dat thaj dat ko 1990 berš, kinge kher ki kupatni Lisiče thaj odote sa panda dživdinaja. Vakertukje, sakova trinto dive _____ ko bešibe ko mo papo. Trujal so _____ phure berša, panda si sar terno. Sakova dive _____ javinate ko šov o _____ thaj prastala trujal i len _____. Kana ka iranelpe _____, leskoro avgo pijbe si čaj a palo ekvaš o ari ka _____ po jekh phabaj thaj jek banana. Palo odova astarelape ki buti. Palal leste ko kher isi jek xačibnaski butikeribaski kamra thaj _____ tovera. Ko 12 o ari ka xal _____, keravdo xabe thaj duj tikne mare. _____ pijbe si salde pani thaj odova po duj dži trin litre ko dive. Palem ka _____ pe bukjate dži ko pandž o ari. Pal odova ka pašljovel xari thaj ka thaj šunel haberija ki _____. Ka xal peko kompiri, pekjakerdo ko šporetesko praho. Sebepi so _____ te bajrarel piro džandlipe, _____ lila taro Šaip Jusuf, Trajko Petrovski, Ljatif Mefaileskoro Demir, a drabarela thaj e Šekspire, Garsija Lorka thaj Aleksandar Puškin. Ko efta o ari ani blevel, ka aven leskere _____ thaj ka khelen karte dži ko 9 o ari. Ka nangjovel thaj ka _____ te sovel. Kana _____ mange sa akava me asandiljum leske, soske me nisar te šaj te xaljovav, sar šaj _____ te xal phabaja kana amen xaja ja simitija, ja _____ ja burekija. Ja palem, našti te xaljovav sar šaj te _____ kušluko a te na ovel ki sofra kečap ja _____ em te na ovel soko. Sojbe ko 9 o ari, odova nisar. Me tegani khelava ko _____ „kanter“ me amalencar dži ko jek i rakj. Kana me mothovgjum oleske sar si mo _____, ov asandilo thaj vakergja: „_____agjaar sikavdja man mi daj em _____, tute agjaar _____ ti _____ em to dat.

Savali 3

Xramon o lafjorina ki tiri tetratka, thaj kote si čitre, džipher, ki te ovel sahni i lafjorin.

1. O _____ kanter sahni rat, lelja mo _____. Kana _____ te džav ki siklana, mo ____ but dukhala.
2. Tajsa ko efta o ari isi man trening ko fudbal. Te džav te _____ mangje neve patike.
3. O _____ si tikni ___, numaj pherdi bare xistorijaja. Odote si thaj o muzej taro _____Toše.
4. Mo kako kergja baro_____. _____ o Ramko thaj Ervini a bašalgja o Sunaj ki _____.
5. O _____ si xovavno. De _____ de šudro. Te na _____ so te urave.
6. Dikhlajn li _____fudbali, pučela o _____ e Adnane. Na Šaban, na dikhljum, _____ me savalija thaj zasukjum, džovapidengja o _____.
7. _____, baxtalo tiro 8-to mart! Te ove amengje sasti thaj bahtali. Mangena tu to čhave

O NEVO TELEFONO E DANIELESKORO

Ibraim: Alo!

Daniel: Alo! Šukar dive kako! Ko telefoni o Daniel e Ismetesko amal. Jertisaren so šaj rodava ko našukar vakti, numaj trubuto si mange o Ismeti. Rodava ole ko leskoro telefoni, numaj mangje si astarutno.

Ibraim: Šukar dive thaj tukje Daniel. O Ismeti nane khere, numaj kana ka avel, ka mothovav leske kaj rodingjan ole.

Danel: Šukar kako! Panda jek fori, jertisar!

Ibraim: Khanči, mo čhavo!

Daniel: Sastipnasa!

Ibraim: Sa majšukar.

Palo jek ari avela o Ismeti khere thaj leskoro dat, mothovela leske so rodingja ole leskoro amal o Danieli thaj vakergja leske te rodel ole. Erzinela o telefoni!

Ismet: Šukar dive Daniel amala! Rodingjan man, numaj miro telefoni ačhilo. Nane man majbut baterija.

Daniel: Šukar dive Ismet amala! Sar sijan?

Ismet: Šukar! Sijum sine te kinav diso ko kurko, numaj i rat bistergjum te pherav mo telefoni. Tu sar sijan?

Daniel: Šukar sijum. Te mothovav tukje, rodingjum tu ki te šaj te zumavav o nevo telefoni so kingja mange mo dat.

Ismet: Bahtasa Daniel.

Daniel: Te ove sasto, te le tukje majšukar. Šungjola li šukar?

Ismet: Oja, šunava šukar!

Daniel: Epa šukar! A šaj li te rodav tu ko mesendžer ki kamera, te dikhav si li šukar i kamera?

Ismet: Šaj!

Zvoninela o mesendžer e Ismeteskoro. Phravgja i kamera!

Daniel: E, šukar dive amala Ismet. Dikheja li man?

Ismet: Oja, oja amala dikhava tu! Mo dat mangela te vakerel tuje diso. Šaj li?

Daniel: Soske te na. Te dikhav le! Šukar to dive kako Ibraim, panda jekx fori. Sar sijen?

Ibraim: Šukar dive Daniel. Ov sasto so pučljan. Xarlime to nevo telefoni.

Daniel: Te ove sasto kako. Te len tumengje šukarder.

Ismet: Epa, Daniel amala. Trubutno si te le amengje po jek soko. Te kere sajdija so leljan nevo telefoni.

Daniel: Soske te na, amala. Dikhaja amen majge;i. Ker seljami te kherutnenge!

Ismet: Thaj vi tu!

Diskusija ko ari:

Baši so kerelape lafi ko dramako dijalog?
Save sime arakhljam ko teksti?
Soske o Daniel rodingja e Ismete?
Sar kerela sine lafi o Danieli e Ismeteskere dadeja e Ibraimeja?
Savi si i tema ko akava teksti?
Savi si i poraka taro teksti?

IKER KI GODI

O lafi **"telefon"** avela taro grcijako lafi ***tele*** so ki romani čhib si ***dural*** thaj o lafi ***fone*** so ki romani čhib si ***toni*** - ja palem dural toni.
O telefoni si čhani baš komunikacija maškar ko manuša. Leski resarin si te bičhalel i informacija tari jek ki javer rig odoleja so šaipedela te andole thaj te bičhale informacija ja xavljaribe.

Kherutni buti:

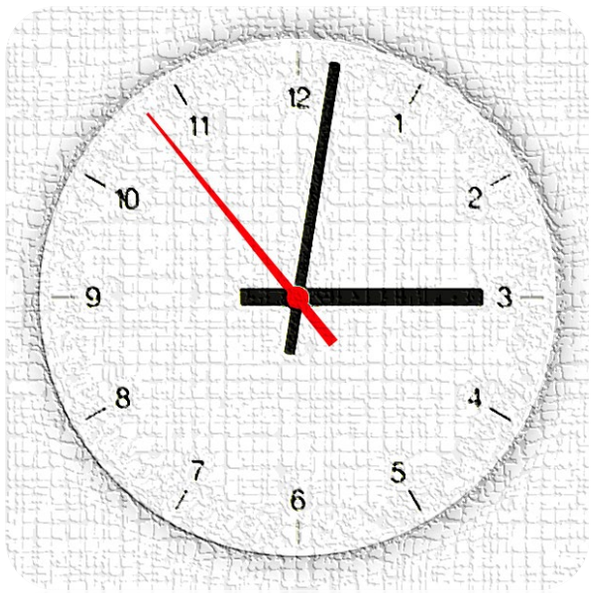
Drabar e dramako teksti thaj mothovker ole ki tiri tetratka!
Xramon jek tikno teksti sar tu kereja lafi ko telefoni tire amalencar ja phureder dženeja!

Nekobor importantna gogjalipa:

1. **Kana rodeja nekas ko telefoni, majangleder, prezentirinen tu ko sijan!**
2. **Kana rodeja diso, ja palem, rodeja nekas, thindal e manuše so kerela lafi, te kerel odova?**
3. **Te rodingjan disave phureder dženestar diso, majangleder puč šaj li te kerel odova so tu rodeja?**
4. **Kana širdineja nekasaja lafi ko telefoni, sakana puč: Sar sijen, šaj li kereja lafi, te nane tu diso buti?**
5. **Kana ka agorkere tiro lafikeribe, sakana seljamikerentumen, ja palikerentumen thaj phande!**

Iker ki godi: O telefoni si salde čhani te bičhale ja te andole informacija thaj odoleske zaruri si te ove xarno ko tiro lafikeribe. Te mangljan majlungo lafikeribe, dik tu e personeja, numaj na thaj ko telefoni.
Ov kulturno ko tiro lafikeribe.

KOBOR O ARI

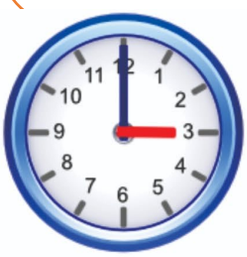
ari I tikni thuli drunarin sikavela o ari

dakikija O bari drunarin sikavela dakikija

sekundija I saneder tikni lolidrunarin sikavela o sekundija

Akava so dikheja ko fotosi si analogno sikavibe o ari ko vaxtan. Sakana o sikavibe e aresko si ki rota, sebepi so o ari rotirinela. Isi ole 12 gende, taro 1 dži 12. Akava vaxtan, sikavela o ari, o dakikija thaj o sekundija. Amen, sakana mothovaja o ari thaj o dakikija.

Jekh ari, si ole 60 dakikija. Jekh dakiko si olen 60 sekundija.
Kana gejnjaja o dakikija, taro jek dži javer gindo isi 5 dakikija.

Trin o ari

Jekh o ari

Šov o ari xem bišupandž dakikija

Deš o ari xem pandž dakikija

Jekh tekvaš o ari

Duj xem dešupandž o ari

O ari si dešupandž ko ofto

Štar tekvaš o ari ari

Buti ko ari: Xramon ki sakoja čitra: kobor si o ari!

- Jekh dive isi ole 24 arija. O vaxtan si ole 12 gende, thaj si zaruri te rotirinel ko jekh dive duj fori.
- Taro 12 i rakj dži ko 12 ko kušluko si jekh kotor taro dive.
- Taro 12 o kušluko dži 12 i rakj, si dujto kotor taro dive.

O vakti, palo 12 o kušluko dži 12 i rakj, gejnelape ko avutne gende taro 12 dži 24 o ari.
Misal: Mothovaja 13 o ari a dikhaja ko gendo 1, ja palem mothovaja ko 21 o ari,
a i bari drunarin sikavela ko gendo 9.

- Kana i bari drunarin thaj i tikni ka oven ko gendo 12, a si kušluko, tegani mothovaja 12 o ari.
- Kana i bari drunarin i thaj i tikni ka oven ko gendo 12, a si i rat, tegani ka mothova 24 o ari.

Kherutni buti: Le parno lil thaj čitraker o arija. Xramon ja gejnaleste ja šabdikane!

- Dešuduj o ari;
- 1 xem 25 o ari;
- Štar o ari em trijandupandž dakikija;
- Šov tekvaš o ari javinate;
- Efta o ari em dešupandž dakikija;
- 19 o ari em 45 dakikija ani blel;
- Dešupandž ko 10 o ari javinate;
- 21 o ari ani blel thaj 5 dakikija;

DIVESA KO KURKO

ME THAJ O AMIN

Palokurko - nevi baht širdinel.
Panda javinate, sarine ko pre,
dži mo papo, i penzia sigarel te lel.

Dujtodi– dujto dive ko kurko,
Amin, Amin, čhingarava,
e pašutnen taro sojbe uštarava.

Tatradji – bahtalo dive.
Ko klasi avdive
si e Aminesko bijando dive.

Žoja – palemvakeribe.
I sikavni pučlakergja e Amine,
ov na džanglja jekhakiri angolingja.

Paraštuj – o Amini siklilo.
Kobajagi khere drabargja,
palem khanči na džanlja .

Savatone – khelin ko droma.
Xem me xem o Amini prastaja,
o lil ič na astaraja.

Purano kurko – nane kaj.
Taro udar na iklilem,
sahno dive siklilem,
tajsaske haz'ri ulem.
Ladžavo baro
Sa jekhengere ničalingem.

Daniel Petrovski

PALOKURKO
Понеделник

DUJTODI
Вторник

TATRADJI
Среда

ŠTATRODI - ŽOJA
Четврток

PARAŠTUJ
Петок

SAVATO
Сабота

PURANO KURKO
Недела

Diskusija ko ari:

Mothov thaj xramon so tu kereja sakova dive! Sa nakhaveja o kurko?

Kherutni buti:

Sikljov i gili ki godi thaj mothovker anglo klasi!

O BERE BAJROLA O ČHONA GEJNELA

Januara,
si lungo čhon,
bare iva em but šudro.
Februara,
xari si harno
em džala peske but sigutno.

I Tirderaj ja Marti,
de šudro de tato,
numaj dajakoro kovlo si o vilo.
O April ja Grastornaj,
anglonilaj, čhon baro,
odote si o dive e Romengoro.

Majo,
ko kher mande šužo bakro.
I čar hajrali i phuv barvali.
Juni ja Baredivaj,
e sikljovibaske alo agor,
vakti te sovav šukar, rano ma te uštav.

Juli,
kham baro, dive šužo
em o bijav me bare kakoskoro.
Augusto,
buteder kham numaj xem bršim.
Dosta sine khere, mangava ki sikljovni.

Septemvro,
o patra ujrana tari bavlal
a o čiriklja ko tate thana džana.
Oktobro,
piperke ajvari em patlidžani
mi nana kerela šužo malidžani.

Novembro,
khere i jag thabljola,
ake mo phral, pašo šporeti takjola.
Decembro,
ivend baro,
ki škola, xari avrijal em khere,
bahtalo nevo berš, mangava tumengje me o Bere.

Agjaar avela em nakhela sako berš.
Sar bajroveja agjaar xem phujroveja.

Daniel Petrovski

Kherutni buti

1. Xramon o čhona ki tiri tetratka!
2. Xramon i gili ki tiri tetratka!
3. Sikljov i gili ki godi thaj mothov ola anglo klasi!

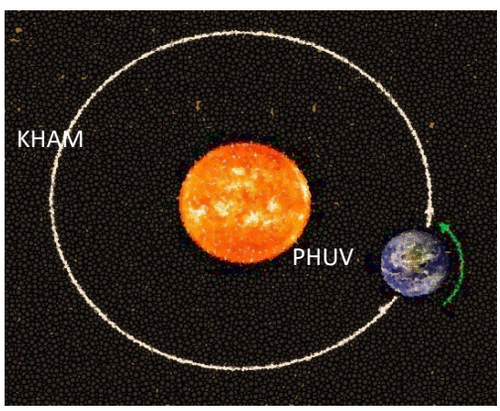
BERŠA

IKER KI GODI

- I Phuv, rotirinela ki piri oska. Lako jekh rotiribe si baš 24 arija, kobor so traini thaj jekh dive.
- Sebepi so i Phuv phirela truja o Kham, lake si zaruri te rotirinel 365 dive ki te avel ko than kotar so avgo drom cidingja, thaj sa agjaar ki rota.
- Kana ka nakhen o 365 dive, tegani phenaja kaj nakhlja jekh berš.

Jekh dakiko – 60 sekundija
Jekh ari – 60 dakikija
24 arija – jekh dive
Efta dive – jekh kurko
28, 30 ja 31 dive – jekh čhon
Dešuduj čhona – jekh berš
365 dive – jekh berš

Gndin xari: Kana ka nakhen 365 dive taro amaro bijandipe, tegani so phenelape thaj so ustavalikeraja.

Buti ko ari: Drabar akava teksti thaj iker sama majbut ko berša?

MO PAPO SI MANGJE THAGAR

Avdive mo papo pherela 64 berša. Sahno dive muzika, misafirija em bakšišija. Jekh avela jek džala. Ov bešela ko astali, pi kafa em po soko, em sarinen akharela te baxtanel.

Uravgjape ko jek kostumi, vunato rang, šeširi ko šero em čubuko ko muj. Dikhola sar rajo, te phene isi ole 50 berša. Ov lošalo sahno soske em avdive džala ki penzija, akana ka bešel khere, nane te butikerel.

Mo papo si bijamo ko 1960 berš thaj ko piro dživdipe sa dikhlja. Ov jekh fori mothovgja mangje kaj kana sine ole jekh berš, dživdinela sine ki Topaana thaj vi leste astargja ole e phuvjako tinanipe ko milja ejnašel šovaderš thaj trinto berš ko Skopje.

Kana sine ole 19 berš gelo ko askerluko thaj odote sine duj berša. Sar so vakerela, zoralo sine, thaj ko dive prastana em phirela sine po trijanda kilometrija.

Kana irisalilo khere, phranrisalilo kana sine ole 22 berš me mamijaja em sine olen 5 čhave, duj murša em trin čhija em 13 nipoja. Kana me phergjum jekh berš, ov sine but lošalo em bahtalo soske me sijum leskiri avgo nipeška čhaj, savo andoligja taro sa pire čhave. Mi daj pehenela kaj kingja mangje jek šužo fustani em mothovela sine ake mi princeza.

Me saj najbari unuka čhaj me paposke sar baksiši dengjum, džanena so! Ikalgjum lestsr o šeširi thajn čhingjum leske kruna ko šero thaj mothovgjum leske: „Babo tu sijan amaro thagar! Te ďživdipe šelujekh berš. Bahtalo bijando dive!“.

Daniel Petrovski

Diskusija ko ari:

Ko širdipe tari lekcija mothovgjam kaj 365 divesa si jekh berš. Ki paramič, o papo pherela 64 berša. Kobor dive si e papo?
I nipeška kana phergja jekh berš, lakoro papo kingja olake šužo fustani.
Kobor divesa thaj čhona phergja i princeza.

Hari matematika: Mothov kana sijan bijamo? Savi data, savo čhon, savo berš?
Mothov kobor berša si tu?

Ker kalkulacija kobor dive isitu?
Ker kalkulacija kobor čhona situ?
Ker kalkulacija kobor kurke situ?

Misal

11 berša x 365 divesa = 4.015 divesa
11 berša x 12 čhona = 132 čhona

Lafikeribe

KOBOR BERŠ SI TU?	**11**
KANA SIJAN BIJAMO?	**18.08.2012**
KOTE SIJAN BIJAMO?	**Ko Skopje.**
SI LI TU PHRALJA JA PHENJA?	**Oja! Jek phral thaj duj phenja.**
KOBOR SI BARE?	**Mo phral si ole dešupandž berša a me phenja si tikneder mandar.**
KOBOR BERŠA SI TE PHENJEN?	**Jekha si 8 berša a e majtikna si la štar berša.**
KOBOR BERŠA SI TE DADE THAJ DAJA?	**Mo dat si ole trijandu efta berš a me daja si la 35 berš.**
SI LU MAMI THAJ PAPO?	**Oja.**
KOBOR SI PHURE?	**Mi mami sila šovardeš a me papo šovardešu trin berša. Siman thaj purano papo! Ov si beršalo. Si ole oftovardeš duj berš.**

Kherutni buti:
Mothovker o o teksti ki tiri tetratka!
Xramon o beršalipa tire paše familijako ki tiri tetratka. Istemalker xem gende xem šhabdikaneste.

Te džane majbut

Sebepi so i Phuv phirela trujal o Kham, ko disave phuvja si dive, a ko disave phuvja si rat. Kana i phuv irami ko Kham, amende si dive. Amende si rat kana nane i phuv irami premal o Kham.

XRAMONAVA MANGJE

ANAV THAJ TELOANAV

BERŠA

THAN DŽIVDIPASKE

PHRALJA THAJ PHENJA

SIKLANA THAJ KLASI

MANGLO SIKLJOVIMASO ARI

AMALA

MANGLI DIZ THAJ PHUV

SO MANGAVA TE OVAV KANA KA BAJROVAV?

SOSKE MANGAVA ODOVA?

ŠAJ LI ME ODOVA?

SO TRUBUL TE KERAV?

KO KA DEL MAN AŽUTIPE?

KOTE KA KERAV BUTI?

SO TE NAŠTI ME ODOVA? ISI LI MAN JAVER PLANI?

KERAVA LI ODOVA TE RESARAV?

AKANUTNIPE ME AVUTNIPE

Diskusija ko ari:

- Dikhen o fotosi so si ko maškar! Tari bajanali rig si tumen pučiba baš tukje AKANA, a tari dahinali rig isi pučiba baš tukje ko AVUTNIPE.
- Drabaren o pučiba thaj mujale den džovapi maškar tumende ko klasi. Sako neka mothovel baš peske!
- Palo odova, len jek parno lil štampibaske. Tari angluni rig xramon thaj džovapi de ko pučiba taro AKANUTNIPE, a ki paluni rig, xramon thaj džovapi de ko pučiba taro AVUTNIPE.

Kherutni buti:

- I buti so kergjan ola ko ari, drabar ola thaj sikav xem mothov tire jerengje!
- Arkaja taro tire jerija, xramon teksti ki umal **ME PALO DEŠ BERŠ.**

THINDALIN

IKER KI GODI

Thindalin si xramonutno lil, disoske so si amenge zaruri, bičhaldo dži disavi institucija so trubul te pherol amaro rodibe. Akava xramonutno lil si ole struktura kote so o čhib xramovibaski zaruri si te ovel literatuno thaj konkretno, tikno numaj durust, xaljovutno teksti drabaribaske.

- I thindalin si lil, kana diso rodaja taro insitucije sar so si: komuna, dizijako šerutno, sikljovni, kriso, ministeriumi, policijako stacioni, radži thaj ja javera institucije.
- Sakoja thindalin si ola struktura sar te xramonel pe.
  Ake so si trubutno te ovel ko lil

Tari dahinalin rig
Dži kaste
(anav e institucijakoro thaj adresa
Konkretno dži kaste)

Bajalani rig
Ko bičhalela
(anav, telo anav, adresa dživdipaske
thaj kontakto – lokho te arakhentu)

maškar
THINDALIN

Xramoneja teksti e institucijake, thindaleja odova so rodeja ja palem odova so si trubutno te keren. Xramoneja konkretno!

Pal odova xramoneja soske rodeja. So si i resarin taro tiro rodibe. Kote ka istemalkere odova thaj soske rodeja.

Xramoneja ko sijan tu thaj save javera dokumentija ja lil, deja olen ki te šaj te ovel olenge majxaljovutno.

Ko agor taro teksti, mothoveja, palikeribe.

Datum *(dive kana deja i thindalin)*
Kotar bičhaleja i thindalin *(diz, phuv)*

tiri signatura
anav thaj telo anav

Misal

Dži ki
Maškarutni siklana „Šaip Jusuf“
Šuto Orizari – Skopje

Taro:
Enis Kemal
Drom „Plačkovica“ nu. 15
Telefonsko numero

T H I N D A L I N

Thindalava e siklana „Šaip Jusuf“ te šaj te khuvav sar siklo ko sikljovibaskoro berš 2022-2023 ko jekhto berš, ko ekonomijaki dromarin.

Dava tumen me lilale gevajina taro šovto dži ejnato klasi tari fundavni siklana „26 juli“ thaj i kopija tari plesutni karte mire dadeskiri.

Palikerav,

Data:
18.10.2023 berš

Signatura
Enis Kemal

Diskusija ko ari:

Dikh o misal soj ko pervazija. Xaljoveja li o teksti?
Dži kaste si bičhaldi i thindalin ?
So rodela o Enisi pire thindalinaja?
Save dokumentija dela e thindalinaja?
Džanela li te vasxramonkeretu?

Kherutni buti:
Le jekh parno lil thaj vastutneste xramon thaj vi tu jekh thindalin!

- I thindalin te ovel bičhaldi tumendar dži ki tumari siklana.
- Upre tari bajalani rig, xramonen ko sijen tumen thaj ko savo klasi sikljovena.
- Xramon kaj rodeja te štembilikere tiro khedimo lil taro gilja – poezija.
- Ko teksti, vaker kaj isitu xramome deš gilja ki romani thaj makedonikani čhib thaj kaj deja olen vi o gilja sar misal te dikhen thaj drabaren.
- Teleder xramon i data kana deja i thindalin thaj čhiv tiri signatura.

ČHIB

GRAMATIKA

PERIPNE

Buti ko ari:
Drabar akala lafjorina:

- O **lil** si bare džanlimastar sakone manušeske!
- **Lileskiri** angluni rig si but lačhi!
- Sebepi e **lileske**, kergjum čhingar me phraleja, soske salde jek lil isi amen.
- Ki te arakhav e **lile,** pakjakjergjum ole celofaneja.
- **Lileja**, gjogjavereja!
- But šuži paramič. Našti cidavaman e **lilestar**!
- Erati sukjum e **lilesa**!
- E **lileste** šaj arakhe baro džanlipe.

Isi ofto lafjorina. Ki sakoja lafjorin šaj arakhaja o lafi ***lil*** sar šerutno motivi. Numaj ki sakoja lafjorin dikhaja ververikani forma e lafeske ***lil.*** Soske?

IKER KI GODI

➢ **Peripne si forme save sikavena e lafeski pozicija ki lafjorin.**
Egzamli: „Lileja, gjogjavereja“ – xaljovaja kaj si direktno lafikeribe e lileja. Istemalkerindor jekh lafi ko pobut forme, andolaja džovapi baš o pučibe: kaske, so, ko, sar, kotar thaj javer pučina.

o kher ; e khereskoro ; e khereske ; e khere ; khereja ; e kherestar ; e kheresa ; e khereste
kalemi; kalemeskoro; kalemeskere; kaleme; kalemeja; kalemestar; kalemesa; kalemeste

Ki romani čhib isi ofto peripne sar so isi e puraneindijake čhibja. Sakova peripno isi ole peripnaske pučiba ki te šaj majlokheste te arakhelpe ki jek lafjorin, numaj dela amen thaj džanlipe savi funkcija si e lafjorina. O ofto peripne si:

PERIPNE	PERIPNASKE PUČIBA
NOMINATIVO	**Ko?**
GENETIVO	**Kaskoro? Taro so?**
DATIVO	**Kaske? Baši so?**
AKUZATIVO	**Kaste?**
VOKATIVO	**Akhardibe!**
INSTRUMENTALO	**Kasaja, Soleja?**
LOKATIVO	**Kote?**
ABLATIVO	**Dujraribe ja ikaldipe!**

Misal 1

ŠKOLA			
PERIPNE	**PERIPNASKE PUČIBA**	**Lafjorina**	**Perutno**
NOMINATIVO	*Ko?*	**AMARI ŠKOLA, SI BUT BARI.**	**škola**
GENETIVO	*Kaskoro? Taro so?*	**E ŠKOLAKORO PEDAGOGO SI ŠUKAR.**	**e školakoro**
DATIVO	*Kaske? Baši so?*	**AMARE ŠKOLAKE SARINE PHENENA.**	**e školake**
AKUZATIVO	*Kaste?*	**E ŠKOLA SI OLA SCENA TEATAROSKE.**	**e škola**
VOKATIVO	*Akhardibe!*	**ŠKOLO MIRIJE, AKE ALJUM.**	**školo**
INSTRUMENTALO	*Kasaja, Soleja?*	**E ŠKOLATAR, ŠERO NAŠTI VAZADAV.**	**školatar**
LOKATIVO	*Kote?*	**E ŠKOLASA BUT DUR KA RESAV.**	**školasa**
ABLATIVO	*Dujraribe ja ikaldibe*	**TUMARE ŠKOLATE NANE KARATE KLUBI.**	**e školate**

Xramon akala misala ki tiri tetratka!
Ake thaj javer, numaj akaja ko džuvljako ling (rodo).

Misal 2

DAJ			
PERIPNE	**PERIPNASKE PUČIBA**	**Lafjorina**	**Perutno**
NOMINATIVO	*Ko?*	**MI PHEN SI BUT ŠUŽI.**	**i phen**
GENETIVO	*Kaskoro? Taro so?*	**ME PHENJAKORO BIJAV BARO.**	**e phenjakoro**
DATIVO	*Kaske? Baši so?*	**KA DAV ME PHENJAKE MI TOKA.**	**e phenjake**
AKUZATIVO	*Kaste?*	**MANGAVA ME PHENJA.**	**e phenja**
VOKATIVO	*Akhardibe!*	**PHENE GUDLIJE!**	**Phene**
INSTRUMENTALO	*Kasaja, kastar, Soleja, solestar*	**POTIKNI SIJUM ME PHENJATAR.**	**e phenjatar**
LOKATIVO	*Kote?*	**ME PHENJASA DŽAJA KO KURKO.**	**e phenjasa**
ABLATIVO	*Dujraribe ja ikaldibe*	**LAKERE PHENJATE SI O LIL.**	**e phenjate**

Sar te arakhe majlokheste o preperutno?

Istemalker o pučiba soj tane phale e preperutnencar!

Misal 3

Nominativo: **Koj** giljavela? O ***Ervin*** Ametovski!

Genetivo: **Kaskoro** o telefoni? O telefoni si e ***Nedžmijakoro***?

Dativo: **Kaske** dengjan me patike? Te patike dengjum te ***phraleske***!

Akuzativo: **Kaste** ka dža tajsa? Ko misafirluko ***ko Ahmeti***?

Vokativo: **Amala,** ajde mancar! **Daje,** čhiv mange te xav! **Mamije**, siv mo gad!

Lokativo: **Kotar** avela akaja čhingar? ***Avrijaldan***! Kote ka čhive to vordon? Anglal me ***khereste***!

Ablavativo: **Kastar** našti sikljoveja? Okole ***čhavendar*** našti sikljovava!

Buti ko ari:
Drabar akala lafjorina thaj mothov savo preperutno si ole:

1. Amari **televizija** si but bari! *Preperutno* _____
2. E **džukeleskoro** anava si interesantno! *Preperutno* _____
3. Posavgjam e **fudbale**! *Preperutno* _____
4. Šel puti phengjum e **čhaveske** kaj ka sovelape mangje! *Preperutno* _____
5. **Sikavneja**! *Preperutno* _____
6. Dikhava youtube te **telefoneste**! Na xoljaneja? *Preperutno* _____
7. Nasvalijum e **klimatar**. *Preperutno* _____
8. Me **paposa** geljam te prasta ko parko. *Preperutno* _____
9. E **Džemiljake**, kingjum jek luludi baš 8-to Mart. *Preperutno*_____
10. Erati uravgjum me **dadeskoro** kaputi. *Preperutno* _____

Kherutni buti:

Ki tiri tetratka, xramon po trin lafjorina baš sakova preperibe!
(Ki te ovel tukje majlokheste, avgo xramon jekh pučin a pal odova džovapide, kote so ka istemalkere preperutno!).

ČALNO KI ROMANI ČHIB

Drabar akala lafija:

ČHAVO, KALEMI, TELEFONI, NILAJ, BALA, ROMA, BUTI, LULUDI, IVIJANA

Analiza:
Kana drabargjan akala lafija, kote majbut deja vika? Ajde panda jekh fori drabar o lafija, numaj akana te šuneltu to amal dži tute!

IKER KI GODI

Odote kote so majbut deja vika, odote si o čalno ko lafi!.

- **Čalno si kana ki disavi silaba deja majbut vika ja palem to avazi si majbut učeste.**

Ajde te ulava o lafija ko silabe

ČHA – JA	LI – LA	SI – KA – VNI	ŠKO – LA	GI – LI	PA – RA – MI – ČI

- Akana, drabar pohari o lafija thaj vaker olen uče avazeja!
- Šuneja li kaj ki disavi silaba o avazi si majučeste. Odote kote tiro okrlo si majučeste, odote si o čalno.

Ki te ovel tukje majxaljovutno, o silabe kote so si o čalno, ka kera olen kaleder thaj xari bange.

ČHA – ***JA*** ; LI – ***LA*** ; SI – KA – ***VNI*** ; ŠKO – ***LA*** ; GI – ***LI*** ; PA – RA – MI – ***ČI***

- Čalno ki romani čhib si dinamikaneste. Majbut perela ki paluni silaba, so si karakteristikane thaj ko purane indijake čhibja.
- Si lafija kote so o čalno si ki anglopaluni silaba taro lafi. Asavke lafija si kana istemalkeraja preperipne ki lafjorin.

KHE – ***RAL*** – DAN; E ČHA – ***VE*** – SKE ; DA – ***JA*** – TAR; ŠKO – LA – ***KO*** – RO ; LI – ***LE*** – STE

Kherutni buti:
Ki tiri tetratka, džovapide ko akala pučiba>

1. So si čalno?
2. Kote preperela o čalno ki romani čhib?
3. Kana istemalkeraja lafija kote so si olen preperipne, kote si o čalno ko lafi?
4. Ulav akala lafija ko silabe, thaj palo odova arakh o čalno ki olende thaj xramon olen ki tetratka:

BAHTALO ; DURAL ; KOVERTO ; TAXTAJ ; PURANO ; MENIJE, DAJATAR ; PHENJAKE ; KALEMESKE

PAŠNAVNE

Dikh o taxtaja thaj vaker savo ververipe dikheja!

Sakova dživutro, šej, ja sikavibe si ole karakteristike.
So dikhaja ko fotosi? Duj taxtaja, numaj nane jekhajekh!

Tari bajalin, o taxtaj si **baro**, džikana tari dahinalin si **tikno**.
Jekh si **džamjalo** a javer si **plastikano**.

DETU GODI

O karakteristike taro dživutre, šeja ja sikaviba si pašnavne. Ola mothovena amengje, save si, kaskere si ja sostar si koborutne si. Adala lafija phenaja kaj si pašnavne.

Buti ko ari: De deskripcija baš o kalemi: **Savo si? Kaskoro si? Sostar si kerde?**

POPURANE LEKCIE

Pašnavne si lafija save so dena karakteristike jekhe šejeske, dživutreske ja sikavibaske.

Drabarker o teksti „Mi mami“ thaj čitraker o pašnavne!

MI MAMI

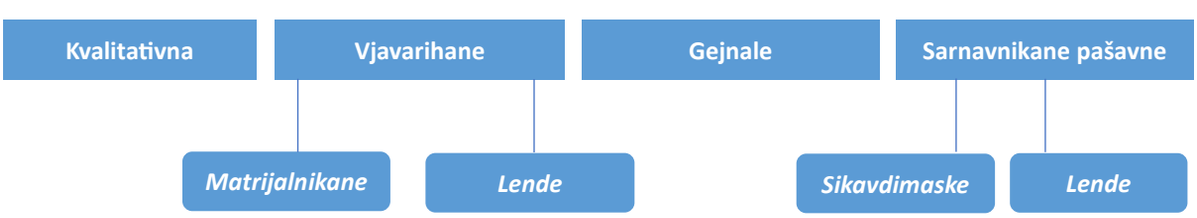
MI MAMI

Mi mami isi ola **eftavardešuduj berša.** Sakana bešela užal ko **tenekjijako kjumbeti** thaj čhivela **xurde kašta**. Ko šero sakana phiravela **sani momija**, a kana ikalela ola, dikhona lakere **parne bala**. Phiravela **lungo** thaj **buvli suknja** thaj jek **thulo džemperi**. Čačipnaske isi ola **šuže thaj saste danda**. Mi mami arakhela **piro sastipe**. Xala **keravdo xajbe**, a kana si tato, ikljovela avrijal te takjarel pe **purane kokala.** Sekova dujto dive phirela ki mahala pire pandže niponencar. Kana iranela, bešela ki avlin ki jekh **kaštunali bešlin**. Sakova dive ka katlinel me **bare bala** em ka mothovel mange **šuže paramiča**. Me **mamijakoro asajbe** ko amaro dživdipe si sakana gudlo soske oj si e **khereskoro somnakaj**.

Daniel Petrovski

xurde kašta parne bala lungo, buvli suknja thulo džemperi saste danda keravdo xabe purane kokala	kaštunali bešlin sani momija tenekjijako kjumbeti mamijakoro asajbe khereskoro somnakaj	eftavardešutrin berša dujto dive pandže niponencar	lakiri momija piro sastipe amaro dživdipe

Akala lafija si pašnavne, ikalde taro teksti „Mi mami“, ulavde si ko štar kupe.
Ake thaj o ulavibe e pašnavnengo:

Pučiba majkhokheste te arakhen o pašnavne

SAVE TANE, SOSTAR KERDE, KASKE PREPERENA, SAVO GENDO SI OLEN, KOTE SI, KASKO SI

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. Sar ulavenape o pašnavne?
2. Save pučiba istemalkeraja majlokheste te arakha o pašnavne?
3. Ko tumare tetratke, keren diskripcija baš tumaro kher. Savo si, kaskoro si, sostar si kerdo.

Misal: Mo kher si baro. Sile duj katija. Amaro kher si but šužo. Xari si purano ama but lačho. Adava kher si me paposkoro.....

KVALITATIVNA PAŠNAVNE

IKER KI GODI

Kvalitativna pašnavne sikavena savo si o šej ja o dživutro sar so si, bizo te phandelpe javereja. Ola mothovena savo si khajekh ja savo si diso.

tikne džamija

rangvali momija

čhindi romni

parno gadoro

buvlo čaršafi

lole čitre

lungo vičini

sumnakutni bešlin

xarni mezori

sani tepsija

kovlo xumer

makhne vasta

Akava fotosi, sar so dikheja, si ole but kvalitativna pašnavne, save so sikavena save si o šeja, kobor si bare ja tikne, savo rang isi olen thaj save emocije sikavena.

- So si zaruri te džana baš o pašnavne? So šaj te arakha olende? Save kvalitativna karakteristike isi olen:
  Dimenzija: baro, tikno, buvlo, xarno, učo, thulo, sano thaj javer;
  Lezeto: gudlo, kerko, šutalo, londalo, khanduno, sungalo thaj javer;
  Rang: kalo, parno, lolo thaj javer thaj javer;
  Fizikane karakteristike: zuralo, kovlo, pharo, lokho thaj javer
  Xemina thaj gjogjaveripa: bahtalo, lošalo, mazuni, jašinalo, gogjaver, educirimo, šukar, šužo;

PARNO GAD ; ***UČO*** KAŠT ; ***KALI*** MACIKA ; ***PURANO*** MENIJE ; ***SOMNAKANI*** ROTA ; ***ŠUŽI*** ČHAJ

Buti ko ari: Arakh ko akala lafjorina o kvalitativna pašnavne:

1. O anglonilaj si but šužo vakti!
2. Mi daj sakana phiravela buvle sukne!
3. Dade, mo kalemi si pharo! Te šaj te kine mange nevo!
4. Mi mami pijela kerki kafa!
5. Zlatko, dža kin duj šišija šutalo pani!
6. Akaja čokolada si but gudli. Ka ruminav me danda!
7. Mo dat kingja mange, nevo lolo gad.
8. Mo bakro si but šužo. Si ole limonlije thaj kovle bala.
9. Ma čhude gunoj ki čar, hajrali si.
10. Mo phral si but zoralo.

Kherutni buti: Pher akaja tabela. Čitraker ola ki tiri tetratka! Te nane ola pašnavne, ma pher!

Anavjori	Dimenzija	Lezeto	Rang	Fizikane karakteristike	Xemina thaj gogjaveripa
Čhavo					
Phabaj					
Kham					
Patike					
Papo					
Armin					
Kher					
Bakro					
Marikli					
Gravo					
Kalemi					
Sikavni					
Parko					
Gudlopah					
Avlin					
Telefoni					
Zinzari					

SARNAVNIKANE PAŠNAVNE

IKER KI GODI

Sarnavnikane pašnavne si ikalde taro sarnavne thaj si jekhajekh olencar. Ola si trampa manušeske ja manušengenge, šejeske ja šeenge, ja disave sikavdibaske ja sikaviba.
Sakana šungjam o lafija, **miro, tiro, leskoro, amaro, amare, tumare, lengere** thaj javera. Sa akala thaj javera lafija, paše olencar akharenape sarnavnikane pašnavne.

Sarnavnikane pašnavne ulavenape ko duj kupe:

1. **Posesivnikane ja peskere sarnavnikane pašnavne**
2. **Sikavibaske thaj pučibaske sarnavnikane pašnavne**

POSESIVNIKANE JA PESKERE SARNAVNIKANE PAŠNAVNE

Posesivnikane ja peskere sarnavnikane pašnavne si akala lafija:
miro, miri, mire, amaro, amari, amare
tiro, tiri, tire, tumaro, tumari, tumare
leskoro, leskiri, leskere, lakoro, lakiri, lakere
lengoro, lengiri
piro, piri, pire

Misal:

Lafjorina	*Sarnavnikane pašnavne*
Ki kheldin, miro amal astargja avgo than.	***miro amal***
Ko radio, sako sabaj, mukhena miri gili.	***miri gili***
Mire čhave so barile.	***mire čhave***
Sarine lafikerena baš amaro vordon.	***amaro vordon***
Amari bori si but bukjarni.	***amari bori***
Ničalikergjam amare kašta.	***amare kašta***
Palikerav, so dengjan man tiro lil.	***tiro lil***
Tiri magija, sine čače interesikane.	***tiri magija***
Dikhlolape taro tire jakha, kaj rungjan.	***tire jakha***
Tumaro kher si but baro!	***tumaro kher***
Tumari čirikli but giljavela.	***tumari čirikli***
Tumare čhaja si but gogjavera.	***tumare čhaja***
Deman xari leskoro telefoni!	***leskoro telefoni***
Leskiri daj si but šukar.	***leskiri daj***
Leskere gilja si majšuže.	***leskere gilja***
Lakoro rom, sahno dive buti kerela.	***lakoro rom***
Na kergja šukar lakiri phov.	***lakiri phov***
So barile lakere bala.	***lakere bala***
Neve si lengere patike.	***lengere patike***

Buti ko ari:
Kheden tumen ko trin kupe thaj xramonen lafjorina save so ka mothoven tumenge, e kupake soj paši tumengje thaj okole kupake soj xari majdural tumendar, a kote so ka astaren sarnavnikane pašnavne. Dikhen i ilustracija!

Leskoro, leskiri, leskere, lakoro, lakiri

tiro, tiri, tire, tumaro, tumari, tumare

mire, miro, miri, amaro, amari, amare,

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si sarnavnikane pašnavne?
2. Sar ulavenape o posesivnake pašnavne?
3. Save lafija preperena ko sarnavnikane pašnavne?

SIKAVIBASKE THAJ PUČIBASKE SARNAVNIKANE PAŠNAVNE

Sikavibaskere sarnavnikane pašnavne si:

- **asavko, asavki,** *ja palem* **asavke;**
- **disavo, disavi** *ja palem* **disave;**

Misalija:

Baro tepiko. E ***asavko*** tepiko mangava te le mangje!

Asavki tabla isi man khere.

But šuže te čejna. ***Asavke*** čejna isi me mamija.

Disavo čhavo, astargja te košelpe mancar.

Ko avtobusi, ***disavi*** gadži, vakergja kaj nane tajsa te sikljova.

Dade, akharena tu ***disave*** džene.

Buti ko ari:
Xramon po duj lafjorina tari sakoja sarnavniani pašnavni!

Pučibaske sarnavnikane pašnavne si:

- **koborutno, koborutni, koborutne;**
- **savo, savi, save;**

Egzamplija:

Ko ka phirel pezal! ***Koborutno*** bairi si akava.
Koborutni phabaj. Čače si šuži!
Mašala. ***Koborutne*** bare čhave situ.
Darko, ***savo*** kalemi dengjan man be!
Savi mastika akaja.
Xič na sijen mudra. ***Save*** čhave sijen, na džanava!

Buti ko ari:
Xramon po duj lafjorina tari sakoja sarnavniani pašnavni!
Drabar akaja paramis thaj arakhen o sikavimaske thaj pučimaske sarnavnikane pašnave?

Savi daj, asavki čhaj

Jekh dive i terni Nedžmija, trubutno sine te džal ki pi daj ki buti, ko hospitali. Lakiri daj si vileskoto hirurgo thaj si jekh taro xem šukar doktorija ki Utarali Makedonija. I Nedžmija kana resli late ki buti, adžikergja pire daja ki kancelarija, te agorkerol jek importantno operacija. I Nedžmija sine sikli ki maškarutni medicinaki sikljovni ko Skopje. Adžikerindor, ali lakere dajakiri amalin, te lel disavo drab, numaj kana khuvgja andre, oj ačhili bizo lafi thaj vakergja:

- Mašala, so bariljan. Koborutni uljan! Savi čhaj uljan!
- Bibije, palikerav tire lafengje. Ka avel li mi daj sigutneste, pučlja i Nedžmija pe dajakere amalna.
- Oja, oja ka avel, irangja lake. Isi ola panda xari buti, ka agorkerol thaj ka avel.

I Nedžmija ačhili te adžikerol, a i Marija, lakere dajakiri amalin, sar kaste dikhela sine ko hospitali, mothovela sine pe kolegenge:

- Savi čhaj isi e Kumrija! But suži thaj uči. Jakha kale, lakere bala sumnakanutne. But si šukar čhaj.

I Nedžmija, adžikerindor, geli ko vičini e hospitaleskoro, thaj taro jekh drom šungja xango taro disavo manuš sar rodela arka. Oj sigutneste geli, tarazingja leskiri presia thaj irangja oleske:

- Kako koborutno si to pritisok! But si učo.

Lelja lestar rat thaj dengja ole drab. Mukhla ole te pašljol. O manuš, palo disavo vakti sine pošukar thaj mothovgja olake:

- Te ove sasti mi čhaj. Asavke doktorija sar tute valjani amenge!

Akava šungje ole thaj javera pobare doktorija, save džanena kaj si e Kumrijakiri čhaj, thaj lakoro lafi sakote gelo. Sarine mothovgje: „Savi daj, asavki čhaj“.

Daniel Petrovski

Kherutni buti:
1. Akaja tikni mothovdin mothovker ola ki tiri tetratka.
2. Džovapide ko akala pučiba:

- Save si sikavibaskere sarnavnikane pašnavne thaj xramon po jek lafjorin?
- Save si pučibaskere sarnavnikane pašnavne thaj xramon olenge po jek lafrorin?

DIGRIPE PAŠNAVNENGE

IKER KI GODI

Digripe pašnavnenge si čhani savo sikavela e šeje sar tikneder ja bareder digraja. Akava čhani, kerelape salde ko kvalitativna pašnavne thaj karakteristikane si so kerela komparacija.

- **O sistemi baš forme ki komparacija kerelape ko trin čhanija**
  POZITIV FORMA – fundavni pašnavni
  KOMPARATIV – **avgo digra**, komparacija maškar duj dživutre ja duj šeja - **DER**
  SUPERLATIV – **dujto digra,** komparacija maškar ko jekh em buteder dživutre ja šeja - **MAJ**.

POZITIV FORMA	KOMPARATIVO	SUPERTALIVO
I PAŠNAVNI SAR SO SI fundavni forma	**DER** *pali pašnavni*	**MAJ** *angla pašnavni*
tikno	tikno + *der*= tikneder	*maj* + tikno = majtikno

PAŠNAVNI	KOMPARATIVO	SUPERLATIVO
šukar	**šukareder**	**majšukar**
šuži	**šužeder**	**majšuži**
gudlo	**gudleder**	**majgudli**
uči	**učeder**	**majuči**
but	**buteder**	**majbut**

Buti ko ari: Ker akale pašnavnenge digripe ki tiri tetratka !

bari *(der)* _____
buvli *(der)* _____
baro *(maj)* _____
xarni (der) _____
loli (der) _____
kalo *(maj)* _____
pharo *(maj)* _____

sani *(maj)* _____
bahtalo *(der)* _____
lošalo *(der)* _____
zuralo *(maj)* _____
parno *(der)* _____
mazuni (maj) _____
kovlo *(der)* _____

Kherutni buti:

1. Xramon pandž lafjorina kote ka istemalkere komparativnikane pašnavne!
2. Xramon pandž lafjorina kote ka istemalkere superlativnikane pašnavne!

SARNAVNE

Importantno!

DETU GODI

Sarnavne si lafija save sikavena ja semnosarena ki sima, ko šej ja ko disavo sikavdipe ja dživutro.

DETU GODI

O sarnavne, ja palem o isthardine, ulavenape ko trin bare kupe:
PLESUTNE
PLESUTNE-ŠEJENGE
SIKAVIBASKE SARNAVNE

DETU GODI

PLESUTNE SARNAVNE
Me, Tu, Vov ja Voj
Amen, Tumen, Von (Ola)

IRANIBNASKERE SARNAVNE

IKER KI GODI

- Iranibnaskere sarnavne si lafija save so si prekal e dženeske savo so kerela i buti, arakhljola ki situacija ja istemalkerela o šej.
- Ola čhivenape paleder disoske so kerdilo, čipotisalilo ja ka čipotinelpe a mothovela disave anavjorake, pašnavnake ja sarnavnake ki jek ja kotor tari lafjorin.
- Ki romani čhib, o iranibnaskere sarnavne istemalkerenape baš o avgo, dujto thaj trinto sima xem ko jekhipe thaj ko butipe.

- Odola si o lafija:
  „mange“ baš avgo sima,
  „tukje“ baš dujto sima, thaj
  „peske“ baš trinto sima, xem ko jekhipe thaj ko butipe.

Iranibaski sarnavni MANGE

- E iranibaski sarnavni ***mange*** istemalkerelape ki avgo sima taro jekhibe, džikote ko butibe si formulirimi sar *„amenge“*.

  Misalija:
  khelava mange; xramonava mangje; džava mangje; sovava mange thaj javera.

- Akaja forma si ola thaj xarneder lafi ***man*** ja palem ***ma.***

  Misalija:
  khelava man, xramonava man thaj javera.

  <u>Numaj akate si zaruri te džana kaj na sa o kjeripnale šaj iranaolen ko akala sarnavne.</u>
  Drabaren akala lafjorina thaj analizirin, si li logikane: Sovava man, Džava man thaj javera.

Buti ko ari:
Xramon 5 kernavne kote ka istemalekren i sarnavni ***mange*** thaj 5 kernavne kote ka istemalker i xarneder forma ***ma ja man***.

Kherutni buti:
Džovapide ko akala pučiba ko tumare tetratke!

- So si iranibnaskere sarnavne?
- Kote čhivenape ki lafjorin?
- Save lafija istemalkeraja ki romani čhib sar iranibnaskere sarnavne?
- Ki savi sima istemalkerelape i sarnavni *mange?*
- Save xarneder lafija isi ki akaja sarnavni?
- Xramon egzamplija, istemalkeribaja kernavne thaj sarnavni *mange.*

Iranibaski sarnavni PESKE

- E iranibaskiri sarnavni ***peske*** istemalkerelape ki trinto sima taro jekhipe thaj butipe.

  Misalija:
  khelela peske, xramonela peske, džala peske, sovela peske thaj javera.

- Akaja forma si ola thaj xarneder lafi ***pes*** ja palem ***pe.***

  Misalija:
  khelava pes, xramonava pe, džala pe, sovela pe thaj javera.

  <u>Numaj akala sarnavne dromarinena ko diso javer.</u>
  Egzamplija:
  Khelela pes me dadeja; Xramonela pe me amaleja; Taro tiknipe džala pe ki sikavni; Sovela pe dži ko 7 javinate; thaj javera

Buti ko ari:
Xramon 5 keripnale kote ka istemalkere i sarnavni ***mange*** thaj 5 keripnale kote ka istemalkere i xarneder forma ***ma*** ja ***man***.

Iranibaski sarnavni TUKJE

- E iranibaski forma ***tukje*** istemalkerelape ki dujto sima taro jekhipe thaj i forma tumengje ko butipe dujto sima.

  Misala:
  khel tukje, khelen tumengje; xramon tukje, xramonen tumengje; sov tukje , soven tumengje dža tukje, džan tumengje.

Misala ko kjeripno „khelibe“, akanutno vakti

Me khelava mange;
Tu kheleja tukje;
Ov khelela peske;

Amen khelaja amenge;
Tumen khela tumengje;
Ola pkehela peske;

Buti ko ari:
Xramon iranibaske sarnavne *mange, man, tukje, tu, peske, pe* ko sa o sime, xem jekhipe em butipe ko akanutno vakti baš akala keripnale: bašalipe, drabaripe.

Kherutni buti:
Džovapide ko akala pučiba ko tumare tetratke:

- Ki savi sima istemalkerelape i sarnavni peske?
- Save xardener lafija isi ki akaja sarnavni*?*
- Xramon misalija, istemaleribaja keripnale thaj sarnavni *peske.*
- Ki savi sima istemalkerelape i sarnavni tukje?
- Xramon misalija, istemaleribaja keripnale thaj sarnavni *tukje.*
- Xramonen iranibaske sarnavne *mange, man, tukje, tu, peske, pe* ko sa o sime, xem jekhipe em butipe ko akanutno vakti baš akala keripnale: urajbe, šunibe, čitrakeribe .

PUČIBASKERE SARNAVNE

Drabar o teksti thaj dikh save lafija si xari kaljarde!

ZORALE PATIKE

Khelena fudbali o čhave tari upruni thaj teluni mahala. Šukar ekipa thaj šukar pendžarena i khelin. **Sar** so phanle pumaro lafi, arakhlepe ko 7 i rat ko than e khelibasko. **Ko** pire neve patikencar, **ko** pire puranencar, numaj kvalitetna khelutne.

O Ridvani, khelgja pire purane patikencar **savo** so kingja olen angleder duj berša. Širdingja i khelin. Avgone, o fudbali sine **ko** čhave tari teluni mahala, **kotar** so avela thaj o Ridvani. Khelena, khelena, numaj o Ridvani, kergja jekh doš, thaj okotar leskere amala kergje čhingar:

- **Kote** čhudeja čhaveja? Dikheja ja na! Čhude **kote** so si trubutno!

O Ridvani, na kergja but lafi, soske džanela **kaj** si došalo. I khelin džala majodori a o čhave tari upruni mahala, dengje jekh gol, thaj ola si ko anglunipe jekhe poeneja. Jekh okotar frdingja jekh lafi:

- Akala si neve patike, amala. Dik, **save** si tire – vakerela e Ridvaneske.

O Ridvani, palem khanči na lafikergja, salde xari mazuni ulo. Palo disavo vakti ake ali thaj leske o fudbali. Khelela, khelela thaj nakhavela sarinen. I publika dikhela thaj pučena pe:

- **Kasko** čhavo si akava terno!

Jekh okotar phengja:

- E Ramizeskoro čhavo! Xari si čorole, numa gogjavera si!

O rezultati si jekhutnalo thaj i khelin dža majodori. Akala dena gol, okola dena gol. Alo o vakti dži agor, trubul te dikholpe **ko** ka triumfirinel, **ko** ka del panda jekh gol. O Ridvani e fudbaleja thaj peravgje ole. Ov na mothovgja khanči, numaj jek leskoro amal, xoljangja thaj zorale čhingjargja:

- **Kote** dikheja be amala? **So** kheleja tu, fudbali jali baleti? **Savo** čhavo sijan?

Ake, thaj uštilo o Ridvani. Ko peribe, o čhave pharavgje leskere patike, **save** sine džiagor. Lejla i patika, thaj phandingja ola zoraleste thaj majodori khelgja. Kana, lelja te frdel zoraleste o fudbali, i topka sar bavlal geli sigutneste thaj dengja o agoruno gol. Jek taro amala vakergja: **Savi** čhudin sine akaja! Sare tegani dena sine vika leskoro anav: Ridvan, Ridvan!

Daniel Petrovski

Sa o kaljakerde lafija si pučibaskere lafija.

Numaj so gndineja sa li o lafija pučena ja palem džiperena ja mothovkerena disavi sima ja šej.

Ake nekobor lafjorina

- Avgone, o fudbali sine **ko** čhave tari teluni mahala, **kotar** so avela thaj o Ajdari.
- O Ajdari, khelgja pire purane patikencar **savo** so kingja olen angleder duj berša.
- Kote čhudeja čhaveja?
- **Kasko** čhavo si akava terno?
- **Savi** čhudin sine akaja!

IKER KI GODI

- Pučipaskere sarnavne si lafija save so si olen pučipaski forma thaj mothovkerela baš i sima, o šej ja disavo sikavibe ja dživutro. Ola si plesutne-šejenge sarnavne.
- Lengo istemalkeribe vi ko širibe vi ko maškar e lafjorinako.
- Ki romani čhib, ake save pučibnaskere sarnavne si:
  KASKO, KASKI, KASKE, KOTE, SAVO, SAVI SAVE,
  SO, KAJ, KOTAR SO THAJ JAVERA

Misalija:

- Kaskoro kalemi si akava?
- Kaskiri vintijaga si akaja?
- Ka džav te pijav kafa, odote kote so majbut si gudli.
- Shunava e giljavutne kaske sarine kerela lafi.
- Kaste si mo ranco?
- O Bobani vakerela kaj vov si majšukar siklo ki siklana.
- Save čhave! But sijen namudra!
- Ko sumnal si manuša save si but educirime.
- Mi daj kergja torta savi so mangavala but.

Buti ko ari: Džipher kaj si čučo ko lafjorina, akale pučibaske sarnavnencar:
SO, KASTE, SAVI, SAVE, KOTE, KASKERE, SAVO, KOTAR,

1. _____i te vakerav, sare khelena peske mancar!
2. Ko Ohrid _____ i te dža, sakote si šukar!
3. Xasargjum me menije. _____ si akala? Šaj te lav olen?
4. De Devla sastipa _____ nane!
5. _____ baht isi tu!
6. Khoni na mangela purano vordon, _____ sile but kilometrija nakhavdo!
7. _____ čejna kingja tukje ti?
8. _____ alo akava manuš?
9. Dade, kin mangje kalemi _____ xramonela sano!

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si pučibaske sarnavne?
2. Kote istemalkerenape ki lafjorin?
3. Xramon pandž pučibaske sarnavne save tumen mangena thaj xramon olenge lafjorina!

KERNAVNE

I MANGIN E VASKAKIRI

I Vaska salde giljavela.
Kana tari siklana oj avela,
ko youtube o neve gilja šunela,
em ki tetratka olen xramonela.

Šuže šeja kinela
Kobor si, ič oj na pučela.
Te dikhjovel šukar mangela,
te maren olake pe vasta,
odoleske soninela.

Po trupo šukar ikerela
xem kana bršim perela,
xem kana iv dela,
ko šudro ko tato,
avrijal phirela.

Daniel Petrovski

O lafija so si ko fotosi sikavena amengje so kerela i Vaska.
I Vaska ***giljavela,*** I Vaska ***šunela,*** i Vaska ***xramonela,*** i Vaska ***pučela,*** i Vaska ***soninela.***

IKER KI GODI

- **Kernavne si lafija save sikavena butikeribe ja xali.**
- Taro kernavne andolinaja informacija savo butikeribe isi ki lafjorin thaj ko odova kerela.
- O kernavne, sikavena ko savo vakti ovela i buti ja o xali.

O lafija taro kernavne ulavenape ko akala forme:
Lafija save so sikavena butikeribe: xramonela, randela, gilavela, phirela,
Lafija sar xali: šunela, soninela, mangela
MAJLOKHESTE TE ARAKHEN O KERNAVNE, PUČEN TUMEN SO KERELA!

Kherutni buti: Džovapide, ko akala pučiba:

1. So si kernavne?
2. So sikavena thaj so andolinaja taro kernavne?
3. Sar šaj malokheste te arakhelpe o kernavne ki lafjorin?

GRAMATIKANE KATEGORIJE – SIME, JERI THAJ GINDO

Sima

- Sima ki lafjorin, sar gramatikaki kategorija, dela amen informacija ko kerela lafi, kasaja kerela lafi thaj kaske kerela lafi. Isi trin sime em ko jekhipe em ko butipe:

1. Me 2. Tu 3. Vov *jali* Voj	1. Amen 2. Tumen 3. Von, *jali* Ola

Jekhipe

- I avgo sima ***ME,*** sakana si odova savo so kerela i buti thaj lafikerela: „Me xramonava“
- I dujto sima ***TU*** *si kana i avgo sima ME,* direktno kerela lafi javere dženeja baš leskiri buti: „Tu xramoneja“
- I trinto sima ***VOV*** jali ***VOJ,*** kana khoni kerela lake lafi thaj lakere bukjake, numaj nane ki direktno komunikacija thaj mothovela: „Oj xramonela“

Butipe

- Avgo sima ko butipe ***AMEN*** sikavela kaj i buti kerelala jekh kupa thaj oj peske lafikerela: „Amen xramonaja“
- Dujto sima ko butipe ***TUMEN*** sikavela kaj i buti kerelala javer kupa thaj istemalkerelape ki direktno komunikacija maškar ko duj kupe: „Tumen xramonena“
- Trinto sima ko butipe ***VON*** sikavela kaj i buti kerela ola javer kupa, numaj duj kupe kerena olake lafi ki direktno jali indirektno komunikacija: „Ola xramonena“

Jeri

- Jeri ki lafjorin, dela amen informacija ko kerela odova taro jerikano aspekti, murš jali džuvli. Ki romani čhib nane maškarutno jeri sar so si ki makedonijaki čhib.

muršano jeri VOV *jali* OV	**džuvljano jeri** VOj *jali* Oj

Gindo

- O gindo ki lafjorin sikavela kobor džene kerena o kernavno. O kernavno šaj kerena ole **jekh** dženo a šaj em **buteder**. Thaj odoleske si amen duj ginde:

Jekh dženo	**jekhipe**	**butipe**	*kupa ja kupe*

Buti ko ari: Dikh akaja tabela savi so sine pherdi, pal odova pher o javera tabela so si majtele ki tiri tetratka!

Misal:

Kernavno – DRABARAVA				
Gindo	**Jekhipe**		**Butipe**	
1	**Me**	Drabarava	**Amen**	Drabaraja
2	**Tu**	Drabareja	**Tumen**	Drabarena
3	**Vov** *jali* **Voj**	Drabarela	**Von** *jali* **Ola**	Drabarena

Kernavno – SIKLJOVAVA				
Gindo	**Jekhipe**		**Butipe**	
1	**Me**		**Amen**	
2	**Tu**		**Tumen**	
3	**Vov** *jali* **Voj**		**Von** *jali* **Ola**	

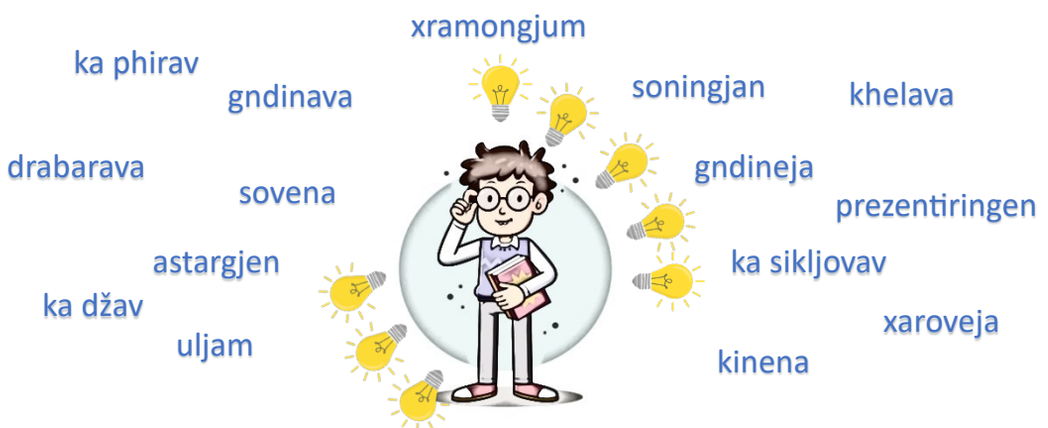
Kernavno - DŽAVA				
Gindo	**Jekhipe**		**Butipe**	
1	**Me**		**Amen**	
2	**Tu**		**Tumen**	
3	**Vov** *jali* **Voj**		**Von** *jali* **Ola**	

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. Save kernavne sime isi?. Xramon olen xem ko jekhipe em ko butipe?
2. Savo jeri si e kernavne?
3. So si jekhipe a so butipe?

GRAMATIKANI KATEGORIJA – VAKTI KO KERNAVNE

SA AKALA KERNAVNE SI XRAMONE KO TURLIJE VAKTI

- Disave kernavne, kerenape džikana o lafikerutno kerela lafi thaj panda kerenape.
- Disave kernavne sine kerde nekana a o lafikerutno akana phenela baš lende.
- Disave kernavne nane panda širdime, numaj o lafikerutno mothovela baš olenge.

IKER KI GODI

Ko kernavne šaj arakhaja trin vaktija:

- **Nakhlutno vakti** – o kernavno kerdilo thaj nakhla
- **Akanutno vakti** – o kernavno kerelape ko vakti e lafikeribaske
- **Avutno vakti** – o kernavno panda na ulo

Diskusija ko ari: Keren lafi baš o kernavne so si ki ilustracija thaj mothoven savo keripnalo ko savo vakti preperela!

Dikhen akaja tabela teleder, thaj gndinen

NAKHLUTNO	AKANUTNO	AVUTNO
katlingjum	Katlinava	ka katlinav
dikhljum	Dikava	ka dikhav
ukliljum	Ukljava	ka ukljav
nangiljum	Nangjovava	ka nangjovav

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si nakhlutno vakti?
2. So si akanutno vakti?
3. So sikavela amenge o avutno vakti?

NAKHLUTNO VAKTI

SOVAVNO ČHAVO

I čirikli panda javinate **giljagja,**
taro sojbe man **uštargja**.
Phareste **uštiljum**
thaj mo muj **thovgjum**.

Aljum upri mande,
numaj palem o sojbe astargjaman.
Mi daj **čhingargja**:
„Abe čhaveja,
ušti ka arine ko škola,
sovavneja delineja“.

Pharvgjum nesar palem me jakha,
ake **ali** oj, i čirikli ko džami.
Giljagja, giljagja, me kana **phanlja,**
sahne mahala **vazdingja.**

Prastandiljum kheraldan dži siklana.
Taro bairi **čhindiljum,**
edvaj mo vogji **leljum**
em palem ko avgo ari, **aringjum.**

Daniel Petrovski

Analiza: Gndin, kana ulo sa akava e čhaveske?
Akana dži kana kerela lafi ili angleder te mothovkerel amenge?
Dikhen o lafija so si kaljarde ki gili: **giljagja, uštargja, uštiljum, thovgjum, aljum, ali, phanlja, vazdingja, prastandiljum, čhindiljum, leljum, aringjum!**

IKER KI GODI

Nakhlutno vakti si, vakti savo so nakhlja. O keripnalo ko nakhlutno vakti, kergjape angleder te mothovel o dženo ja i kupa so kerela lafi.
Sar misal: **„Me xramongjum“!**
Analiza: *„Me angleder xramongjum“, a akana mothovava.*
O kenavno ulo angleder. Kana ulo odova? Angleder, Erati, okova dive, anlo nekobor arija....

Te dikha ko sa o sime sar šaj te trampina jekh kernavno!

Savali	Jekhipe	Butipe
Nakhlutno vakti Kernavno ***giljagja***	Me giljavgjum	Amen giljavgam
	Tu giljagjan	Tumen giljavgem
	Vov *jali* Voj giljagja	Von *jali* Ola giljage

O nakhlutno vakti ki romani čhib kerelape odoleja so ko agor taro kernavno džipherelape akala agorutne:

	Jekhipe		Butipe	
1.sima	*Me*	*um*	*Amen*	*am*
2. sima	*Tu*	*an*	*Tumen*	*en*
3. sima	*Vov - voj*	*a*	*Von*	*e*

	Jekhipe	Butipe
1.sima	*Me khelgj – um*	*Amen khelgj – am*
2. sima	*Tu khelgj – an*	*Tumen khelgj – en*
3. sima	*Vov – voj khelgj – a*	*Von khelgj – e*

Buti ko ari:
Ker o kernavne ko nakhlutno vakti ko sa o sime, em ko jekhipe em ko butipe: „phanlja“, „vazdela“ , „arinela“, „xramonela“, „kinela“.

Praktika ko ari: Džipher o lafija save nane tale ki lafjorin ko nakhlutno vakti:

1. Erati _____ te kinav mo manglo čipsi ko marketi.
2. _____ vakergja e sikavnake kaj nane te avel ki škola.
3. Amen _____ šuže gilja.
4. O čhave tari upruni mahala _____ šukar fudbali.
5. _____ tumare čhave ko šukar fakulteti.
6. Tu _____ o pani ko tepiko em berbati _____.
7. Mi daj _____ sa mi čokolada.
8. Khedisalile sa mi familija thaj _____ te bešen.
9. _____ drabargjum majšukare o lil ki manifestacija.
10. Ola_____ luksuzno šeja.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. So si nakhlutno vakti thaj ulo o kernavno?
2. Sar kerelape kernavno ko nakhlutno vakti ko jekhipe?
3. Sar kerelape kernavno ko nakhlutno vakti ko butipe?

AKANUTNO VAKTI

RIKO

O Kristijani sakova dive **phiravela** pe džukele ko parko. O tikno džukel Riko, angleder te ikljoven, salde **xavkinela** thaj odoleja dela nišani e Kristijane kaj si zaruri te džan. Salde so **ikljovena** taro kher, o Riko **prastala** sigutne. O Kristijani **ikerela** ole te na našel.
Jek vakti, o čhindilo thaj ačhilo vogji te lel. Ko sar **nakhela**, **kamjarela** e Riko. Ko jekh vakti ali panda jekh manušni jevere džukeleja, numaj džuvli.
Solduj džukela **khelena** ko parko džikana o Kristijani thaj i manušni, **bešena** thaj **pijena** kafa.

Daniel Petrovski

Ki mothovdin, lafikerela o naratori savo džanela baš i čipota e Kristijaneski thaj leskere džukeleski. O naratori mothovkerela amengje i čipota, sar te phene si olencar thaj dikhela olen so kerena, dži kana ov lafikerela.

Dikh o kaljakerde lafija taro teksti:
phiravela, xavkinela, ikljovena, prastala, ikerela, nakhela, kamjarela, khelena, bešena, pijena

IKER KI GODI

Akanutno vakti si, vakti savo panda si. O kernavno panda si ki funkcija thaj čipotinelape dži kana o lafikerutno lafikerela.
Sar egzampli: „Me xramonava“ – *Džikana me xramonava, me mothovava kaj xramonava. Kana? Akana!*

Te dikha ko sa
o sime sar šaj te trampina jekh kernavno>

Savali	Jekhipe	Butipe
Akanutno vakti Kernavno ***prastala***	Me prastava	Amen prastaja
	Tu prastaja	Tumen prastana
	Vov *jali* Voj prastala	Von *jali* Ola prastana

O akanutno vakti ki romani čhib kerelape odoleja so ko agor taro keripnalo džipherelape akala agorutne:

	Jekhipe		Butipe	
1.sima	*Me*	*va*	*Amen*	*ja*
2. sima	*Tu*	*ja*	*Tumen*	*na*
3. sima	*Vov - voj*	*la*	*Von*	*na*

	Jekhipe	Butipe
1.sima	*Me bašala – va*	*Amen bašala – ja*
2. sima	*Tu bašale – ja*	*Tumen bašale – na*
3. sima	*Vov – voj bašale – la*	*Von bašale – na*

Buti ko ari:
Ker o kernavne ko akanutno vakti ko sa o sime, em ko jekhipe em ko butipe: „bešel“, „pašljol“, „kamel“, „pijel“, „dikhel“.

Praktika ko ari: Džipher o lafija save nanetale ki lafjorin:

1. Ko centar _____ me amalencar.
2. ___ kheleja majšukar sarinendar.
3. Lengoro orkestar majšukar _____ javerendar.
4. Amen _____ nevi lektira.
5. I Elvira rakjate _____ telefoneja em javinate phareste _____.
6. Tumen džana ko šukar drom. _____ uči škola.
7. _____ me phraleskere šeja.
8. Ko picerija _____ šuže pice.
9. Tu _____ kašta.
10. Našti _____ o kašt. But si učo.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučina:

1. So si akanutno vakti thaj kana čipotinelape o kernavno?
2. Sar kerelape kernavno ko akanutno vakti ko jekhipe?
3. Sar kerelape kernavno ko akanutno vakti ko butipe?

AVUTNO VAKTI

Drabaren akala lafjorina thaj dikhen o lafija so si kaljarde.

I Emilija **ka ovel** medicikani phen a i Kumrija ka ovel nijamalo manuš.

Mi bibi **ka džal** ki Germanija mire kakoja.

Me amaleskiri mami **ka kerel** ajvari.

Bokhalo sijum. **Ka džav** te xav diso em ka avav.

Dade, **ka kine** li mangje telefoni.

Erat **ka sovav** ko miro ama.

Ka katline te bala.

Ola **ka džan** ko kino, a amen **ka prasta** ko parko.

IKER KI GODI

Avutno vakti si vakti so ka avel. O avutno vakti sikavela kaj o kernavno ka ovel pal disavo vakti ja palo momenti lafikeribasko.
Sar misala: „Me ka xramonav“ - *Džikana lafikerelape, i buti, o xramovibe sa panda na širdingja, numaj ka ovel ko vakti so ka avel. Kana? Ko avutno vakti!*

O avutno vakti kerelape kana angla ko kernavno čhivelape o lafi ***„ka“***

Misala: *ka ovel, ka džal, ka kerel, ka kine, ka sovav, ka katline,*

Te dikha ko sa o sime sar šaj te trampina jekh kernavno:

Savali	Jekhipe	Butipe
Avutno vakti **Kernavno *makhel***	Me ka makhav	Amen makhaja
	Tu ka makhe	Tumen makhena
	Vov *jali* Voj ka makhel	Von *jali* Ola makhena

Ko avutno vakti, trujal so si zaruri te čhivelpe ***ka*** angla ko kernavno, ko formirime lafjorina trampinenape thaj vi o kernavne. Ake sar džipherelape o kernavno e agorutnencar:

	Jekhipe		Butipe	
1.sima	*Me*	*av*	*Amen*	*a*
2. sima	*Tu*	*e*	*Tumen*	*en*
3. sima	*Vov - voj*	*el*	*Von*	*en*

Ake dikhen ko misala:

	Jekhipe	Butipe
1.sima	*Me ka beš – av*	*Amen ka beš – a*
2. sima	*Tu ka beš – e*	*Tumen ka beš – en*
3. sima	*Vov – voj ka beš – el*	*Von ka beš – en*

Buti ko ari:
Kere o kernavne ko avutno vakti ko sa o sime, em ko jekhipe em ko butipe: „khuvel“, „ujral“, „ažutinel“, „rodel“, „thindalel“.

Praktika ko ari: Ker trampa ko kernavno **taro akanutno ko avutno vakti** ko teleder lafjorina:

1. Mi daj *khuvela* ki buti. *(khuvel)* = Mi daj ka khuvel ki buti.

akana tu

2. Amari sikavni _____ ki kemana. *(bašalela)*
3. O Armando _____ mothovel baš o bairi Vodno. *(mothovel)*
4. O manuša but šukar _____ ki zurla. *(phudena)*
5. Tu _____ romane xem germanikane. *(xaljoveja)*
6. _____ ka ujran aeroplaneja. *(ujran)*

Praktika ko ari: Ker trampa ko kernavno **taro nakhlutno ko avutno vakti** ko teleder lafjorina:

1. Tu, agjaar *ka rumine* mo kompjuteri. (rumingajn)

akana tu

2. I familija _____ ko baro bijav. *(khelgja)*
3. I Zorica _____ pire phrale. *(arakhlja)*
4. Me _____ pampureja ko gav. *(cidingjum)*
5. Ola _____ šuže čintijanija. *(uravgje)*
6. Tumen _____ šukar khelin. *(sikavgjen)*

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba ko tumare tetratke:

1. So si avutno vakti thaj kana čipotinelape o kernavno?
2. Savo lafi čhivelape angla o kernavno ko avutno vakti?
3. Sar kerelape kernavno ko avutno vakti ko jekhipe?
4. Sar kerelape kernavno ko avutno vakti ko butipe?

AŽUTIMO KERNAVNO *„SIJUM“*

- Ažutumo kernavno ***sijum*** si importantno kernavno thaj istemalkeraja ole ki sakovadiveseskiri komunikacija.
- Ov ažutinelamen te mothovkera e kernavnake anavjora savi avela palo kernavno ***sijum***.
  Egzampli:
  „Me sovava“ – „Me sijum sovavno“, ja palem ***„Me giljavava“*** – ***„Me sijum giljavutno“***
- O kernavno sijum, leski pozicija si baš akanutnno vakti, numaj trampinelape ko sa o sime, em ko jekhipe xem ko butipe, ko sa o vaktija.

Akanutno vakti	Jekhipe	Butipe
Kernavno ***sijum***	Me sijum sikljovni	Amen sijam sikljovne
	Tu sijan sikljovni	Tumen sijen sikljovne
	Vov *jali* Voj si sikljovni	Von *jali* Ola si sikljovne

Buti ko ari: Drabaren o teksti thaj palo odova te kera lafi:

MELISA MENKENKA

Me sijum i Melisa Papazova taro Kumanovo. Sikljovava ki siklana „Krste Misirkov“ thaj sijum šovto klasi thaj isiman 12 berš.

Kana sijum sine tikneder, sakana lava sine me dajakere šminke thaj makhava sine man. Davaman godi, lava sine vi thaj lakere uče menije thaj phirava olen sine khere, numaj thaj perava sine olencar. Jekh dive alo me dadeskoro amal, o Mamuti taro Skopje, thaj tasvirikergja man disoske. Me na džanljum soske numaj, palo disavo vakti, rodingja man, leskiri čhaj, mi amalin i Amelija, thaj phengja mangje kaj sijum ki angluni rig taro jek lil. Me sijum sine lošali baš odova thaj vakergjum me dadese thaj dajake kaj mangava te ovav modeli. Ola asandile numaj me na. Vakergjum ani mande: „Melisa tu ka ove jekh dive modeli“.

Akana sijum sikljovni ki siklana, thaj majodori tasvirikeravaman baš fejsbuk thaj tiktok. But džene dikhena man thaj čhivena mangje lajkija. Jek drom akhargje man te uravav man ko romane čintanija thaj te phirav ani modaki pista sar moderno terni čhaj.
Me i siklana na mukhava thaj majodori ka džav te sikljovav. Mangava te ovav manekenka, te lav than ko filmija thaj muzikake spotija numaj thaj te kerav reklame bašo neve šeja. Mi daj asala mangje thaj na pakjala ki mi mangin thaj vakerela: „Melisa ma delingjov but“ ame lake panda jekh fori vakerava lake: „Daje, kana ka bajrovav me ka ovav modeli“

Daniel Petrovski

- **Taro teksti šaj dikhaja trin kernavne vaktija:**
  nakhlutno, akananutno thaj avutno vakti baš o keripnalo *sijum* .

Analiza ko teksti thaj pučiba:

1. So kerela sine i Melisa kana sine tikni? Arakh thaj čitraker ko teksti akaja lafjorin:
„Kana sijum sine tikneder, sakana lava sine me dajake šminke thaj makhava man sine.“

Pučibe: So vakerela amengje akaja lafjorin?
- Akaja lafjorin phenela kaj i Melisa kana sine tikneder, makhelape sine pe dajakere šminke. Odova kergja ole **KO NAKHLO VAKTI**.

2. So si i Melisa akana? Arakh thaj čitraker ko teksti akaja lafjorin:
„Akana sijum sikljovni ki siklana...“!

Pučibe: So vakerela amengje akaja lafjorin?
- Akaja lafjorin phenela amengje kaj i Melisa panda si sikljovni, akana ko **AKANUTNO VAKTI.**

3. So mangela i Melisa te ovel kana ka bajrol? Arakh thaj čitraker ko teksti akaja lafjorin:
„Kana ka bajrovav, me ka ovav modeli“.

Pučibe: So vakerela amengje akaja lafjorin?
- Akaja lafjorin phenela amengje kaj i Melisa kana ka bajrol, ka ovel modeli. Akava phenela akana, numaj o keripnalo ka ovel ko **AVUTNO VAKTI.**

Nakhlutno vakti	Jekhipe	Butipe
Kernavno ***sijum***	Me sijum sine sikljovni	Amen sijam sine sikljovni
	Tu sijan sine sikljovni	Tumen sijen sine sikljovni
	Vov *jali* Voj sine sikljovni	Von *jali* Ola sine sikljovni

Taro akava dikhaja kaj o keripnalo sijum ko nakhlutno vakti, kerelape kana palo leste čhivelape i nakhlutni forma ***sine.*** Khoni istemalkerela thaj harni forma ***s:*** ***sijumas, sijanas thaj javer.***

Avutno vakti	Jekhipe	Butipe
Kernavno ***sijum***	Me ka ovav sikljovni	Amen ka ova sikljovni
	Tu ka ove sikljovni	Tumen ka oven sikljovni
	Vov *jali* Voj ka ovel sikljovni	Von *jali* Ola ka oven sikljovni

Taro akava dikhaja kaj o keripnalo sijum ko avutno vakti, si ole sahno trampibe.
Pali sakoja sima, čhivelape o lafi ***KA***, a palo odova o keripnalo sijum trampinelape ko keripnalo ***OVAV*.**
Ko sa o sime si ole trampibe: ***ovav, ove, ovel, ova, oven.***

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba thaj xramon olen ki tetratka:

1. Ko savo vakti istemalkerelape o keripnalo *sijum*?
2. Savi forma isi e keripnale *sijum* ko nakhlutno vakti?
3. Sar trampinelape o kernavno *sijum* ko avutno vakti?

KERNAVNO „*OVAVA*“

KERIPNALO SIJUM

O kernavno **„ovava“** si ole darhi taro kernavno *„sijum“* ko akanutno vakti. Sar so mothovgajm i forma taro „sijum“ ko avutno vakti si „ka ovav“.
O kernavno „ovava“ isi ole funkcija ko akanutno thaj nakhlutno vakti, džikote ko avutno vakti, ačhovela sar so si xem ko „sijum“ – ka ovav.

Vakti	Jekhipe	Butipe
Akanutno	**me ovava**	**amen ovaja**
Nakhlutno	**me uljum**	**amen uljam**
Avutno	**me ka ovav**	**amen ka ova**

Buti ko ari:
Xramon ki tiri tetratka o kernavno *ovava* ko sa o sime baš sa o vaktija!

Vakti	Jekhipe	Butipe
Akanutno	**tu oveja**	**tumen ovena**
Nakhlutno	**tu**	**tumen**
Avutno	**tu ka**	**tumen ka**

Vakti	Jekhipe	Butipe
Akanutno	**vov ovela**	**von ovena**
Nakhlutno	**vov**	**von**
Avutno	**vov ka**	**von**

Kherutni buti: Xramon nekobor anavjora, odoleja so ka istemalkere o kernavno ovava ko sa o vaktija !
Misalija: „Tu oveja baro manuš“, „Von ovena muzičarija thaj javer“.

IRANIBASKE KERNAVNE AKANUTNO VAKTI

IKER KI GODI

Iranibaske kernavne si okola kernavne kote so istemalkerelape iranibaski sarnavni. Palo o keripnalo istemalerelape o sarnavne: ***„mande“, „man“, „peske“, „pe“***.
O kernavne irangjovena ja trampinenape a ačhovena salde o sarnavne ko sa o vakti.

Akanutno vakti	Jekhipe	Butipe
Kernavno ***thovava***	Me thovava man	Amen thovaja men
	Tu thoveja tu	Tumen thovena tumen
	Vov *jali* Voj thovela pe	Von *jali* Ola thovena pe

Ake panda jekh misal:

Akanutno vakti	Jekhipe	Butipe
Kernavno ***dikhela***	Me dikhava man	Amen dikhaja men
	Tu dikheja tu	Tumen dikhena tumen
	Vov *jali* Voj dikhela pe	Von *jali* Ola dikhena pe

Taro akava kernavno šaj dikhaja o ververipe

„Me dikhava youtube“, si lafjorin kaj o lafikerutno dikhela youtube bilo so: filmi, bijav ja javer.
„Me dikhava man ko youtube“ si lafjorin kote so lafikerutno dikhela korkori pes ko youtube. Ja palem: **„Dikhava man ki ajna“, „Dikhava man ko telefoni me phraleja“,** i sarnavni **man**, iranela o kernavno ani peste.
O lafjorina **„dikhava ki ajna“ ja palem „dikhava ko telefoni“**, o keripnalo si bičhaldo ko diso javer.

Buti ko ari:

Ker akava keripnalo ko akanutno vakti, baš sa o sime istemalkerindor, avgo ki normalno forma: *„Me prandinava“* a palo odova istemalkerindor vairanibaske sarnavne: *„Me prandinava man“*. Mothovkeren so si o ververipe!

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. Save sarnavne istemalkeraja kana vakeraja iranibasko kernavno?
2. So si o ververibe maškar ko normalno kernavno thaj iranibasko kernavno?
3. Ki jek lafjorin kana si iranibasko kernavno, so trampinelape, o kernavno ja o sarnavno?

GENDE

O GENDE SI LAFIJA SAVE SIKAVENA O KOBORUTNIPE.
O gende ulavenape ko duj kupe: čače (točna) thaj pašutne.
Akana ka sikljova salde baš o čače gende.

ČAČE GENDE

O čače gende ulavenape ko trin kupe: **sade gende, xemime thaj majbut xemime gende**

- **Sades gende** si gende so isi olen jek gendo

1 - jekh
2 – duj
3 – trin
4 – štar
5 – pandž
6 – šov
7 – efta
8 – ofto
9 – enja
10 – deš
100 – šel
1000 – milja

- **Xemime gende** si okola gende so si olen duj gende. Odola si taro **11 dži 100.** Akala gende xramonenape phanleste o solduj gende.
  Akate preperena thaj okola gende save so isi olen trin gende ja palem taro **101 dži 999**. Ola xramonenape agjaar so o avgune šelengje si korkorutne a okola gende ulavde.

Misala:

17 – dešuefta
30 – trijanda
38 – trijanduofto
40 – saranda
60 – šovardeš
80 – oftovardeš
86 – oftovardešušov
99 – enjavardešuenja.
101 – šelu jekh
125 – šelu bišupandž
246 – dujšelu sarandušov
500 – pandžšel
555 – panžšelu pindupandž
821 – oftošelu bišujekh

- **Buteder xemime gende** si okola gende so si olen majbut taro trin ja buteder gende. Odola upreder **taro milja (1000).** Akaja gende xramonenape odoleja so sakova jekh gendo si ulavdo thaj anglo paluno gendo bešela o lafi ***thaj***.

Misala:

1009 – milja thaj enja

1186 – milja šelu oftovardeš thaj šov

1252 – milja dujšelu pinda thaj duj

1444 – milja štaršelu saranda thaj štar

1971 – milja enjašelu eftavardeš thaj jekh

1999 – milja enjašelu enjavardeš thaj enja

Buti ko ari: Arakh o gende ko lafjorina thaj xramonolen lafencar ko tumare tetratke:

1. E Džemilja isi ola 11 berš. _____
2. Kana geljam ko kino, pokjingjam 500 denarija. _____
3. Me papo sile 87 berš. _____
4. Ko amaro bijav ale 350 džene. _____
5. Mo dat pokjingja 2.450 evrija sarinengje. _____

Kherutni buti: Dikh o savalija thaj xramon olen ki tiri tetratka:

13 – lafencar _____

99 – lafencar _____

Šelu eftavardeutrin – gendo _____

Trinšelu pindupandž – gendo _____

Šovšelu šovardešuduj - gendo _____

737 – lafencar _____

901 – lafencar _____

1111 – lafencar _____

1358 – lafencar _____

Milja šovardešu efta – gendo _____

Milja oftošeludeš – gendo _____

Duj milje šovšelu pinda thaj efta - gendo _____

3500 – lafencar _____

NIČALE GENDE

Ničale gende sikavena amenge o ničalipe e dženesko ja palem e šejengo, vakerdo ko gendo.

Ničale gende andolenape agjaar so čhivelape i džiperdi ***to*** palo fundavno gendo.

Misal: **„9-to“ ja lafencar „enjato“.**

Ake disave misala:

1-to	**jekhto**
7-to	**eftato**
15-to	**dešupandžto**
46-to	**šarandušovto**
99-to	**enjavardešto**
105-to	**šelupandžto**
124-to	**šelu bišuštarto**
345-to	**trinšelu saranduefTato**
600-to	**šovšelto**
999-to	**enjašelu enjavardešuenjato**
1000-to	**miljato**

ARTIKLUIMO GENDO

O gende artikulirinenape jekhajekh artikloncar sar ko anavjora.

Ko muršano jeri e anavjorake, čhivelape o artiklo *o*

Ko džuvljano jeri e anavjorake, čhivelape o artiklo *i*

Kana i anavjori si ko butipe, angla late čhivelape o artiklo *e*

Ake disave egzamplija

muršano jeri, artiklo ***O***	džuvljano jeri, artiklo ***I***	butipe, artiklo ***O***
o pandž čhave	**i eftato tetratka**	**o deš askerija**
o trijanda murša	**i trijandato angrustik**	**o pandž litre thud**
o bišupandž sikle	**i šarandato phabaj**	**o štar kakija**
o duj davulija	**i dešto ambrol**	**o duj čhave**
o šel kalemija	**i dujto čhaj**	**o duj čhija**
o eftavardeš misafirija	**i trinto kafa**	**o duj čejna**

8- April – Dive e Romengo

Taro 5-to dži 12-to April, 1971 berš ano London, ikergjape o avgo romano kongresi, kote so khedisalile 23 delagija taro 10 phuvja. Kergje lafi baš o xali e Romengoro ko sumnal. Ola angje nekobor nukte thaj trin importantna decizije. I jekhto decizija sine o romano bajrako, te ovel ole duj ranga, upre vunato tele hara a ko maškar loli rota dešušove krangoncar. Dujto decizija so angje, sine i gili Dželem dželem te ovel romani himna. I gili xramongja ola o Žarko Jovanovič. I paluni 3 decizija sine te akharamen sar Roma thaj ma te ulavamen ko kupe.

O 1-to sumnaleskoro kongresi e Romengo si ki Utarali Makedonija sar raštrako bidžuko e Romenge.

Daniel Petrovski

Buti ko ari: Drabar akava teksti em xramon ole ki tiri tetratka!

Ikal o gende taro teksti thaj xramon ole vi sar gende vi sar lafija.
Misali: 8-to April – Dive e Romengoro (oftoto april – Dive e Romengoro)

Kherutni buti: Džovapide k oakala pučina ki tiri tetratka:

1. So sikavena amengje o ničale gende?
2. Sar kerelape ničalo gendo?
3. Xramon akala gende ko ničalipe: 34, 60, 105, 360, 444, 789
4. Save artikloja istemalkeraja ki te kera artikluimo gendo?

INTERPUKCISKA NIŠANIJA

Detu godi ko akala nišanija

- O nišani **nukta** istemalkerelape kana agorkerela disavi mothovibaski lafjorin.

Egzampli: *Mo dat kingja mangje nevo trotineti.*

- nišani nukta istemalkaja thaj kana xarnakeraja disavo lafi sar so si:

Misal: *num.* (numero) ;

- O nišani **nukta pori** istemalkeraja ola ki buvli lafjorin, kana mangaja diso te gejna ja palem ki direktno komunikacija nekasaja.

Misala:

Kerindor lafi me amaleja, khuvgja i sikavni thaj činavgja amen.

Ko miro bijando dive ale: mo phral, mi phen, o Dejani thaj Emina.

Daje, ana mange pani!

- O nišani **akhardin** istemalkeraja ko agor tari lafjorin kana mangaja te akhara diso ja te da čhingar, ja palem nekaske te vakera te kerel amengje.

Misala:

Ana mange pani ! ; *Ava amende !* ; *Beš akate !* ; *Uf, dukhala mo šero !*

- O nišani **pučljarin** istemalkeraja ole kana mangava diso te puča. Kana dikhaja ole ki lafjorin tegani odoja lafjorin si pučibaski.

Misala:

Ka ave li mancar te kina?

Kobor si o kostumi?

Sikavnije, so xramonela okote?

marke

- O nišani **marke**, istemalkeraja olen kana mangaja te mothovkera diso so si javerestar lendo – te citirina. Ola čhivenape ko šird e lafjorinako tele thaj ko agor e lafjorinako upre.

Misala:

I sikavni vakergja: „Drabaren thaj xramonen, ka ovel tumenge trubutno”

čitra

- nišani **čitra** istemalkaja ko than e nišanenge marke, kana citirinaja nekas. Jekh a jekh agjaar i čitra istemalkeraja kana xramonaja gendo taro dži ko.

Misala:

- *Amala, na avava ki siklana avdive, vakergja e Ilmijaske*
- *Soske na aveja, pučela o Ilmija*

Ki siklana sijam taro 12 – 17 o ari.

---

apostrof

- O nišani **apostrof** istemalkeraja ko lafi kana nane ja palem moasal disavi šabdi.

Misala: *sab'ri, haz'ri, br'li, sas'trn,*

---

duj nukte

- O nišani **duj nukte**, istemalkeraja olen kana ki lafjorin isi gejnalipe. O nišani čhivaja anglo gejnalipe.

Misala:

Avdive isi amen akala arija ki siklana : matematika, fizika, čhib thaj kultura e romengi, makedonikani čhib thaj xistorija.

- Jekh a jek agjaar istemalkeraja kana mangaja te mothova diso ki lafjorin so vakergja khoni javer.

XARNARIPE LAFIJA

IKER KI GODI

Xarnakerde lafija si akronimija ikalde taro lafija. Ola andolenape kana xarnaraja disave lafija ki te arakha vakti thaj than.

- Isi lafija save so si xarne ko majxari šabdija a ikalde taro jek lafi.
- Isi majbare kompleksna akhardipa ja anava save so xarnakeraja olen salde lengere širdime šabdencar.

Ki gramatika si majbut kupe taro xarnardina numaj amen ka dikhljara salde duj.

XARNARDE LAFIJA	XARNARDE AKHARDIBA JA ANAVA
gen. – gendo	**RUM** – Republika Utarali Makedonija
num. – numero	**PAT** – Pašakerde Amerikake Thema
dr. – drom	**PN** – Pašakerde nacije
rj. – rajo	**MTV** – Makedonijaki televitija
ra. – rajni	**TV** – televizija
d-r – doktori	**MST** – Makedonijako selesko teatar
m-r – magisteri	**FS** – fundavni siklana
den. - denari	**MŠ** – Maškarutni siklana
egz. – egzampli	**FK** Napredok- fudbalsko klubi Napredok
š.ber. – šelberšipa	**DVD** – digitalno video disko
jav. – javer	**SMS** – servis xarne mesaženo

Lafjorina:

- Me dživdinava ko drom Pelagonija num. 34 ko Skopje.
- Sikljovava ki FS Phralja Ramiz thaj Hamid.
- Roma iklile taro purano Indijako kontinenti ko 11 š.ber.
- Akava gad si 500 den.
- Me dat si d-r pal hirurgija.
- Sakova dive dikhava TV Nacional Geography thaj sikljovaja but baš i natura.
- Me amaleskoro dat kerela buti ko MRV.
- Dikhljam jek but šužo filmi khere ko DVD.
- Mi daj andolingja SMS kaj lakiri plesutni karta si kerdi.

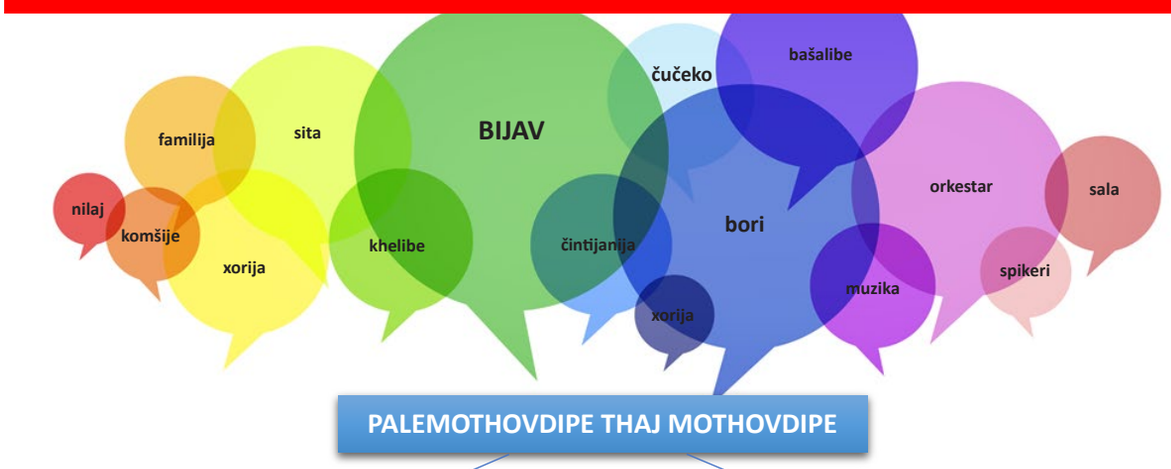
Kherutni buti: Xramon 10 lafjorina kote ka istemalke xarne lafija ja palem xarneder akhardiba ja alava.

VAKERIPE

KREIRIPE

VAKERIPE

PALEMOTHOVDIPE THAJ MOTHOVDIPE

Palemothovkeribe si kana o dženo vakerela baš disavi čipota savi so drabargja ola, šungja olake ja palem dikhlja ola.
Sakana o dženo so vakerela, kerela lafi ko nakhlutno vakti.

O dženo so kerela lafi šaj kerela lafi ki jekhto numaj thaj ki trinto sima lafi.

Mothovdipe si kana o dženo so vakerela disavi čipota, lelja than ki late, ja palem sine gevaj ani late thaj akana mothovkerela so dikhla.
Majbuteder o dženo so vakerela, kerela lafi ko akanutno vakti numaj šaj thaj em ko nakhlutno vakti.
O dženo so kerela lafi šaj kerela lafi ki jekhto numaj thaj ki trinto sima lafi, numaj te sine ko than e čipotake

Drabar o teksti thaj gndin ki savi forma si!

avgo teksti

ISMAILESKIRI MANGIN

Jekh nilajesko dive, amende ko Šuto Orizari, sine but tato. O Kham tharela sine panda javininate thaj, te phene na sine o ari 7, numaj si 12 kušluko. O seli hazrikergjepe pumare bijavenge. Agjaar thaj mo amal o Ismaili hazrikergjape bijaveske. Leskoro kako kergja baro bijav. Kana rodingjum ole panda javinate, ov sine ki sala te ažutinel pe kako thaj vakergja kaj ka džan ko kurko te kinen peske panda diso. Akava dive o Ismaili adžikergjaole čhonencar soske leskiri majbari mangin sine te bešol ko džesi te bašalel. Akana isi ole šaipe te kerel odova soske leskoro kako kergja bijav. Ko amaro lafikeribe, palo bijav ov mothovgja mange:

- Ilmi, čhivgje man te bašalav me dajake!
- Koj be čhaveja, irangjum oleske?
- O spikeri, em odova anglo sarine, ko mikrofoni vakergja, džovapi dengja man!

O čhavo sine but lošalo kaj o džesisti kana bašalgja arapsko čučeko, dengja e Ismaile o kašta te bašalel xari. Ov vakerela kaj sine but koncentririmo ko bašalibe xem ko ritam, ki te šaj te khelen sarine. Kana agorkerga, o džesisti vakergja oleske kaj si šukar džesisti numaj kaj si trubutno leste panda praktika. Palo disavo vakti, ov kingja peske džesi em sakova dive praktikuinelape te bašalel panda pošukar.

Daniel Petrovski

Buti ko ari: Gndin thaj lafiker baš o teksti ko akala pučiba:

1. Ko kerela lafi ko teksti?
2. Kotar džanela so sine ani čipota?
3. Isi duj lafjorina ko teksti save den amen informacija kaj o Ilmija o sa odova so vakerela, džidžanlja taro Ismaili. Save si odola lafjorina?

Akana drabar akava teksti thaj gndin savi forma si!

dujto teksti

ISMAILESKIRI MANGIN

Nilaj baro, tatipe baro, a mangje dive so ki godi ka ačhol. Odova so nilajeske amende ko Šuto Orizari si ko trendi, si o bijava. Akava berš sine amen jekh bijav ki paše familija. Mo kako kergja bijav, prandingja pe čhave jekhe suže čhajaja. O bijav sine ko čhon avgust, gndinava so sine ki data 18, našti davaman godi akana. Sar so pašela sine o bijav, agjaar bajrola sine i mangin ki mande, disoleske baš so soninava sine.

Panda javinate haz'rikerajamen sine. Mi daj em me phenja gele te keren pe bala, a me thaj mo dat geljam te ažutina me kako ki sala, a palo odova xem amen geljam ko kurko te džikina panda diso javer.

Ko 17 o ari, i muzika sine xarz'ri xem o misafirija avena sine xari po xari. Me samo so resljum geljum paše ko džesisti te dikhav leskoro džesi em te dikhav sar bašalela. Xari po xarI, khedisalile o misafirija, o murša uravde ko kostumija a o džuvlja ko čintijanija, širdingje te bašalen o šuže neve xorija. Avgo, ko bijav khuvgja i bori e sitaja, a palo odova em o xorija.

Alo ko niče te khele mi daj, tegani mo dat vakergja mange.

- Dža duz ti daj, astar tu te khele!
- Na, ladžava, vakergjum leske!

Leljam te khela sarine, mo dat, mi daj, me phenja thaj ko jekh dadiko, o džesisti širdingja te bašalel arapsko čučeko. O spikeri ko mikrofoni, lelja te vakerel:

- Ajde Ismail, ajde bašal hari em te dajake.

Našti te pakjav so vakerela o manuš. Ladžandiljum, a mi sahni familija em amala, lele man em ingargjeman paše ki muzika. Tegani leljum o kašta thaj širgingjum te bašalav. Mi daj me phenja khelena a me bašalava. Koncentririmo ko ritam em ko timpanke. Odova sine mangje bari eksperiensa. Kana agorkergjum sarine khuvgje pe palme mangje, a o džesisti vakergja deka sijum jek taro terne, so bašalela šukar, ama si zaruri te kerav majbut praktika. Palo odova, me kingjum mangje džesi em sakova dive kerava praktika, sikljovava sar te bašalav pošukar ki te kerav mi mangin čačikani.

Daniel Petrovski

Buti ko ari: Gndin thaj lafiker bašo teksti ko akala pučiba:

1. So si i tema ki mothovdin?
2. Ko kerela lafi ani late?
3. Ko kergja bijav?
4. So kergja o Ismaili panda javinte?
5. So sine i majbari mangin e Ismaileskiri?
6. Soo vakergja o spikeri te kerel o Ismaili?
7. Sar bašalgja o Ismaili pe dajake?
8. So vakergja o džesisti e Ismaileske?

- O saikeribe ko solduj tekstija si jekhajekh. Ko solduj tekstija andolinaja informacija kaj kerelape lafi baš i mangin e Ismaileskiri te bašalel ko bijava. Ov piri mangin džiphergja ola ko bijav ko piro kako, kana khelgja leskiri daj. O Ismaili bašalgja pe dajake arapsko čučeko.

Numaj o šerutno pučibe si sar thaj kastar džidžanljam o informacije ko solduj tekstija.

- Ko avgo teksti i čipota vakerela ola amengje o Ilmija, savo so na sine ki čipota, numaj šungja ola.
- ko dujto egzampli, i informacija džidžanaja ola taro Ismaili, dženo savo so kerela lafi baši peste ki avgo sima, soske ov sine ko than e čipotake.

Te phanda: o avgo teksti si palevakeribe, a džikana o dujto teksti si mothovkeripe.

Kherutni buti: Drabar o dujto teksti, pandž droma thaj palemothovkere ole ki tute, taro odova so ki godičhivgjan. Kana ka palemothovkere, vaker odova te dajake ja dadeske te šunen tu. A palo odova phande o lil thaj xramon odova so tu džaneja baš i mothovdin!

MUJESKO PALEMOTHOVKERIPE

IVEND

BAIRI

PLUZGIPE

DAJANI

IV

SIRMALUTNI

TATO ČAJ

FAMILIJE

THULE ČORAPE

FOTOSIJA

POŠ

POPOVA ŠAPKA

O sikle tari FS „Naim Frašeri“ taro Tetovo trubungje te džan ki Popova Šapka ki ekskurzija. O dive so avena sine, sine xare tate a tar tetovaki diz dikhola sine parno ivalo šužo bairi. Kana šungje i informacija, sarine sine lošale so ka džan ko ivalo bairi Šar Planina te khelen iveja. Lengiri sikavni vakergja olenge te uravenpe thule šeja, te len peja stadika thaj poša.

O Marko thaj o Mahiri, duj amala taro 6-to klasi, phandena lafi panda kheral te len pumare xaiva. I Marija thaj i Imrana, vakergje kaj kana ka resen ka len peske skie thaj ka skiienen džikote o Ferati manglja te avel numaj kaj darala te pluzginel thaj rodingja arka pumare amalendar te sikaven ole.

Me na sijum sine odova dive, soske sijum sine nasvali. O dive sine parštuj, javinate gele sarine. Cidingje panda ko 8 o ari tari avlin e siklanakiri...

Daniel Petrovski

Buti ko ari: te kera lafi baš akava teksti:

1. Savo beršesko vakti si xramomo ko teksti?
2. Sar si xramomo odova beršeskoro vakti thaj o than kote so ka džan?
3. Save čhave thaj tari savi sikle ka džan ki ekskurzija?
4. Save sime si ko teksti?
5. Ko si o naratori ko teksti?
6. So kamena te keren o čhave thaj sar hazrikerenape baš o khelibe ko iv?
7. Ko thaj baši so rodela sine taro pire amala?

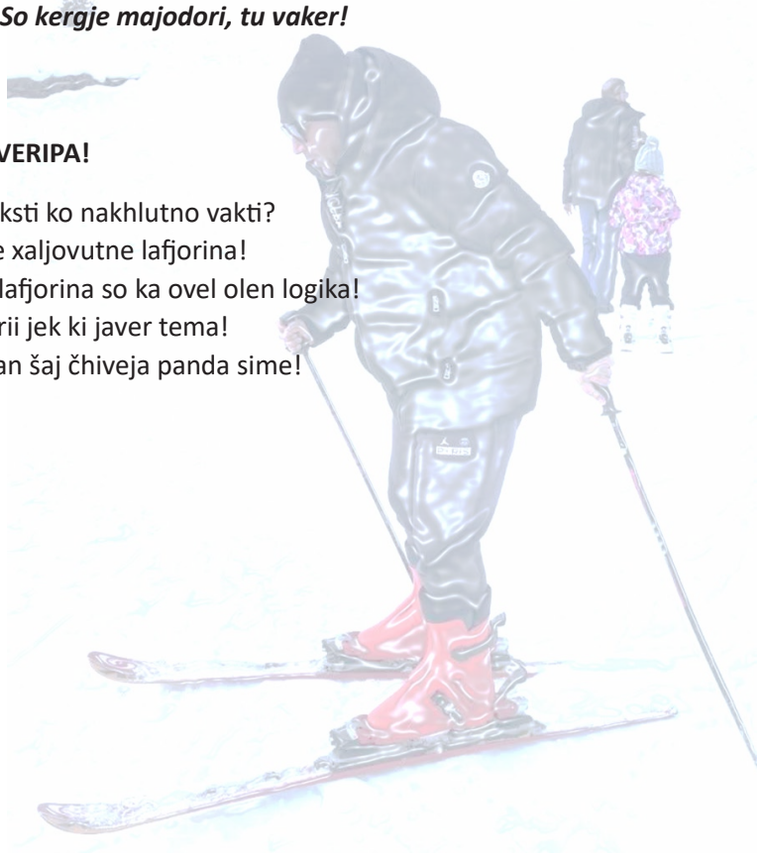
Praktika ko ari:

Akava teksti sar so dikheja nane agorkerdo! Angleder taro sa drabar ole panda jekfori thaj palo odova ov tu gajako thaj gndin korkori so ulo majodori ko teksti.

Dedžovapi ko akala pučipa:

- Soske o Ferati darala sine pluzginel? Šaj sine jekhfori ki Popova Šapka thaj pelo, jali palem khoni guringja ole thaj?
- Vakergja li odova pe amalenge ja na?
- So kergje leskere amala kana resle? Denge li arka ja palem na?
- Pelo li panda jek fori o ferati ja na?
- Sar vjavaharingjepe oleja leskere amala?
- So kergja lengiri sikavni tegani?
- Siklilo li o Ferati te pluzgainel?

- **Sa akala pučiba, ka den tu arka korkori te gndine thaj te kere tukje paramis! Šaj te džiphere thaj diso so nane ko pučiba, numaj ikertu ki šerutni tema:**
  O čhave tari siklana gele ki Popova Šapka te pluzgan. Khoni olendar džanela sine te pluzgal khoni na. So kergje majodori, tu vaker!

NEKOBOR GOGJAVERIPA!

- Vaker o teksti ko nakhlutno vakti?
- Vaker šuže xaljovutne lafjorina!
- Ničaker o lafjorina so ka ovel olen logika!
- Ma dža tarii jek ki javer tema!
- Te mangljan šaj čhiveja panda sime!

POPOVA ŠAPKA

O sikle tari FS „Naim Frašeri“ taro Tetovo trubungje te džan ki Popova Šapka ki ekskurzija. O dive so avena sine, sine xare tate, a tar tetovaki diz dikhola sine parno ivaro šužo bairi. Kana šungje i informacija, sarine sine lošale so ka džan ko ivalo bairi Šar Planina te khelen iveja. Lengiri sikavni vakergja olenge te uravenpe thule šeja, te len peja stadika thaj poša.

O Marko thaj o Mahiri, duj amala taro 6-to klasi, phandena lafi panda kheral te len pumare xaiva. I Marija thaj i Imrana, vakergje kaj kana ka resen ka len peske skije thaj ka plužginen. O Ferati manglja te avel, numaj darala te pluzginel thaj rodingja arka pire amalendar te sikaven ole.

Me na sijum sine odova dive, soske sijum sine nasvali. O dive sine parštuj, javinate gele sarine. Cidingje panda ko 8 o ari tari avlin e siklanakiri...

Uklile sarine ko reizi thaj bešle pe thanende. O Ferati bešlja xem palal korkori. Jekhefarestar dengjape godi kaj kana sine pire jerencar ko dajanipe, na nakhlja baš šukar.

Ko reizi šungjovela sine čhavorikani čhingar thaj sarine dena sine vika, numaj thaj o Ferati, trujal so i dar khuvgja leske ko kokala. Avgo lelja te vakerel e Markoske thaj e Mahireske so ulo leja ko nakhlo berš kana pelo. Von širdingje te asan leske thaj na dengje but sama. Gelo te rodel ažutipe tari Marija xem i Imrana, numaj thaj ola leske asandile xem gele te pluzginenpe pumare skijencar. O Ferati ačhilo korkori, thaj xari po xari phirela ko iv, darala te na perel. Jekhe farestar pelo thaj o amala leskere asandile oleske thaj na mangle te ažutinen ole soske sigjarena sine te khelen peske. Akhargja pire sikavna te ažutinel oleske. Oj sigate ali thaj ažutingja oleske te uštel thaj vakergja e siklengje kaj si zaruri te ažutinenpe maškar peske.

Paši leste sine jekh terni čhaj em čhavo tari siklana „Phralipe – Migeni“. Ko nakhibe dikhle ole thaj vazdingje ole. Agjaar pendžargjepe a leskere amala salde dikhena so ovela. I čhaj Kumrija thaj o Ali, sahno dive khelge oleja. Xari po xari dengje numaj sikavgje ole. Dengje ole piri xaiv thaj mukhlilo xari. Phagili leskiri dar. Palo odova gelo dži upre, kaj so na gelo ni o Marko ni o Mahiri, a ni i Marija ni i Kumrija. Gelo pe neve amalencar e Kumrijaja em e Alijaja. O čhave telaldan dikhena olen thaj širdingje te den vika ma te mukhenpe odothar soske ka peren. Ake tukje o Ferati avgo mukhljape e xaivaja em resla dži ko pire pe amalende taro klasi. Uštilo, sasto vesto thaj vakergja e Markoske em e Mahireske te aven oleja te sikavel olen, ma te daran. Ola teljarde šereja ačhile, thaj rodingje jertipe taro Ferati. I sikavni lelja te del olen godi: Zaruri si te ažutinen tumen maškar tumende, tumen sijen amala. Kana ažutinena tumen, šaj em te arakhen tumengje thaj neve amala, sar o Ferati.

Akava sine salde egzampli. **AKANA AJDE TU – ŠAJ EM ŠUKARDER AKALE TEKSTESTAR !**

NIČALO PALEMOTHOVKERIPE –
Tabela pučipastar
Šaj šukareder te sikljovav te palemothovkerav!

Akava si xramomo taro agorkerdo teksti. Tute ka ovel tu javer tabela kote so ka kere ola baš tiro teksti!

Drabar o pučiba thaj o dende džovapija baš o teksti „Popova Šapka“!

SO SI I TEMA KO TEKSTI	Ko teksti kerelape lafi baš o amalipe maškar ko sikle taro 6-to klasi sikavdi prekal i dar e Ferateskiri savo so rodingja ažutipe pe amalendar kana gele ko dajanipe ki Popoa Šapka.
KO SI O SIME THAJ MOTHOV DISO OLENGE	O sime ko akava teksti si : O Ferati – o čhavo so darala sine te pluzdinel, numaj pal odova siklilo; O Marko thaj o Mahiri – o amala e Ferateskere save džanena te pliuzginen tahj sahno vakti asana sine e Ferateske; I Marija thaj i Imrana – save džanena sine te skijinen thaj asana sine e Ferateske; I Sikavni – savi dengja arka e Ferate thaj phenela sine e čhavenge te ažutinen pe amale; I Kumrija thaj o Ali – sikle taro javer klasi save so sikavgje e Ferate te pluzginel thaj palo odova ule amala;
KOTE SI O THAN E ČIPOTAKO	O than e čipotakoro si ki diz Tetovo ko bairi Šar Planina ko than Popova Šapka.
VAKER DISO MAJBUT E THANESKE	Baro parno ivalo bairi ki diz Tetovo.
VAKTI E ČIPOTAKE	I čipota sine ko ivendeskoro vakti kana sine majtate divesa.
KO LELJA THAN KI ČIPOTA	O sikle tari siklana „Naim Frašeri“ thaj o sikle tari siklana „Phralipe-Migeni“
SAR ŠIRDINGJA I PARAMIČ	I paramič širdingja kana o sikle andolenge informacija kaj ka džan ki ekskurzija ki Popova Šapka. Sarine sine lošale, numaj o Ferati darala sine.
SI LI PALUNIPE E PARAMIČA	E paramiča si ola palunipe. Angleder jekh berš o Ferati sine ko dajanipe pire jerencar thaj pelo. Odothar khuvgja oleske i dar.
KO THAJ SO KERGJE	O Ferati vakergja pire amalenge so si leskoro problemi thaj soske darala. Rodingja te ažutinen ole, numaj khoni taro amala na dengje ole arka. O Marko thaj o Mahiri asandile leske džikote i Marija thaj i Kumrija ni na šungje ole. Leste ažutingje o čhave tari javer siklana.
SOSKE	Leskere amala na ažutinje ole soske sigjargje te khelen peske, džikana o čhave tari javer siklana ažutingje ole soske mangle te amalikeren.
SAR SI O AGOR	O Ferati ko agor siklilo te pluzginol thaj akhargja pire amalen tari siklana barabar te khelen peske ko iv. Leskere amala, O Marko, i Marija, i Imrana thaj o Mahiri, rodingje e Feratestar jertipe.
SO SIKLILJAM	Sikliljam kaj o amalipe si majimportantno taro sa. Kaj kana si nekaste problemi, zaruri si te ažutina, odoleja ka bajrara amaro amalipe.

IKER KI GODI:

- Sakana kana ka mange te palemothovkere jekh teksti, dža hronologikane, ja palem niče pal niče. Ma rupin tari tema ki tema!
- Dža ničaleste!
- Istemalker nakhlutno vakti baš trinto sima.
- Ov kreativna thaj šaj mukhleste te gndine.

Kherutni buti:

1. De tiro džovapi baš tiri paramis e teksteske „Popova šapka“.
   Čitraker asavki tabela thaj džovapide!
2. Xramon tiri verzija e paramisake „Popova Šapka“ sar palemotovkeribe.

SO SI I TEMA KO TEKSTI	
KO SI O SIME THAJ MOTHOV DISO OLENGE	
KOTE SI O THAN E ČIPOTAKO	
VAKER DISO MAJBUT E THANESKE	
VAKTI E ČIPOTAKE	
KO LELJA THAN KI ČIPOTA	
SAR ŠIRDINGJA I PARAMIČ	
SI LI PALUNIPE E PARAMIČA	
KO THAJ SO KERGJE	
SOSKE	
SAR SI O AGOR	
SO SIKLILJAM	

MUJESKO MOTHOVDIPE

DETU GODI XARI

Mothovdipe si kana o dženo so vakerela disavi čipota, lelja than ki late, ja palem sine gevaj thaj akana mothovkerela so dikhla.
Majsakana o dženo so vakerela, kerela lafi ko akanutno vakti numaj šaj thaj em ko nakhlutno vakti.
O dženo so kerela lafi šaj kerela lafi ki jekhto numaj thaj ki trinto sima lafi te sine gevaj ki čipota.

Taro upre xramomo, šaj te ana phandavipe kaj o dženo so mothovkerela:

- **vakerela piri eksperienca,**
- **ov sine ki čipota thaj dikhlja ola pe jakhencar thaj dživdinkergja ola**

Pučibe: Sijan li sine tu ki disavi čipota nekana?
Ja palem, čipotingjape li diso tukje?
Ja palem te ove vilvadžalo ki disavi čipota?

Gndin xari?
Sarine amendar sijam sine nekana ki disavi čipota!
Sa odova so dikhljam ja dživdinkergjam, kana nekaske vakeraja, vakeraja sar mothovdipe.
Kana neko ka šunel ja ka drabarel amari čipota, thaj ov nekaske ka vakerel, ov ka palmothovkerel.

Teksti 1

Gelo o Sašo ki umalin te khelel fudbali pire amalencar. Sine but tato thaj ikalgjapestar pe patike, lelja te khelel pernango. O kham tharela sine thaj sahneste znoisalilo. O panja lepisalile thaj šukile ko leske vasta thaj čanga. Bešlilo xari te dajanel, ali oleske jekh brli, kicingja ole. Ov dengja but vika thaj sigutne gelo khere. Kana resla, sigutne gelo ko frižideri te lel paho thaj te čivel peske ko vast. Kana ali i daj leskiri, leskoro vast sine but šuvlo. Oj lelja pi angrustik thaj morgja leskiri mortik thaj phandlja ole jekhe momijaja. Tegani vakergja oleske kaj, javer puti te avel oleske ko godi kaj ki umalin na khelelape ko kham, soske šaj palem taro znoipe ta kicinen ole o zinzarija.

Daniel Petrovski

Teksti 2

Geljum ki umalin te khelav fudbali mire amalencar. Sine but tato thaj ikalgjum mire patike, leljum te khelav pernango. O Kham tharela sine thaj sahneste znoisaliljum. O panja lepisalile thaj šukile me vastende thaj čangjende. Bešliljum xai te dajanav thaj ali mange jekh br'li xem kicingja man. Dengjum bari vika thaj sigutneste geljum khere. Kana resljum, geljum ko frižideri, leljum paho em čhivgjum me vasteste. Kana ali mi daj, mo vast sine but šuvlo. Oj lelja pi angrusik, morgja miri mortik thaj phandlja man jekhe momijaja. Tegani vakergja mange kaj javer drom te avel mange godi kaj ki umalin na khelelape ko kham pernango, soske šaj palem ka kicinen man o zinzarija.

Kherutni buti: Drabaren o teksti thaj gndinen, savo teksti taro akala duj si mothovkeribe a savo si palemothovkeriba. Xramonen solduj tekstija ko tumare tetratke thaj tela ko tekstija džovapi den ko savo si!

ME SAR GAJAKO

MO BIJANDO DIVE

I PALAČINKA EMIŠENCAR

ME XERDELEZESKORO BAKRO

DŽAMLIKE EM LASTUKO KO DROM

KI ZOOLOGIKANI BOŠTIN

MO NEVO KOMPJUETI RUMISALILO

HUSEIN ERIN

Gndin xari:
Mangljan li nekana tu te ove gajako? Te drabaren te amala diso tutar? Tu te ove o autori thaj ti sikavni te del tiro teksti tere amalenge? Gndingjan li kaj šaj tu odova te kere? Ake tukje šaipe!

Buti ko ari: Akala si o teme save so ka ovel tu šaipe te mothovkere amenge!

Tu, šaj sijan sine kotor taro akala čipote! Kana ustravalikergjan tiro bijando dive, jali kana kergjan Xerdelezi, jali kana sijen sine ki zoologikani baštin! Jekhajekh khere xalen xem palačinke, khelngjan džamlike jali lastuko ko drom jali palem neko rumingja tiro kompjuteri.

Akala si teme savengje tu si trubutno te vakere amengje mothovdin, tiri plesutni mothovdin.
Ajde vaker amengje mukaleste tiri mothovdin taro akala teme!

IKER KI GODI AKALA GODINA

- Ma sigjar! Pohari!
- Širdin taro šuru!
- Ma rupin tari tema ki tema!
- Te bistergjan diso, ačhov ka godidetu thaj ka dža majodori!

SAR MAJŠUKAR TE MOTHOVKERAV

Ki te mangje šukareder te mothove tiri mothodin phanlo disave čipotaja, akava si o plan vakeribaske!

SO MANGEJA TE VAKERE?
VAKTI THAJ THAN E ČIPOTAKE!
KO SI O SIME? MOTHOV DISO OLENGJE!
SI LI PALUNIPE BAŠ I ČIPOTA? TE SI, MOTHOV DISO OLAKE?
SAR ŠIRDINELA I ČIPOTA?
SO ULO THAJ SAR?
SOSKE ULO?
SO KERGJAN TU?
SO KERGJE O JAVERA?
SAR AGORINGJA I ČIPOTA?
SAR MAJODORI?
SO SIKLILJAN OLATAR?

Misalija aso i tema „Mo bijando dive“.
Te dikha o gajako o Huseini Erin sar mothovkergja piri paramis aso o pučiba thaj o plani?

So mangea te vakere?
„Ka mothovav tumengje so dengja man miro dat bakšiši ko miro bijando dive“ .

Vakti thaj than e čipotake?
„Alo o dive so sakova berš, adžikerava ole! Salde so phravdilo o Kham ko čon April, alo thaj miro bijando dive, ki 20 data. Akava berš, o utsavalipe ka kera ole khere, ki amari avlin“.

Ko si o sime, mothov diso olenge!
„Mo dat o Baškimi, savo kerela buti sar automehaničari, vakergja mange kaj ka kerel mangje majšužo thaj majbaro bijando dive. Mi daj sahno dive, khere amende, xazrikerela i torta thaj užarkerela o kher soske ka aven buti misafirija, me amala, mi sikavni, me kakija em me tetke.

Si li palunipe baš i čipota? Te si mothov diso olake?
Angleder te avel sine mo bijando dive, me pučava sine me dade so ka kinel mangje, a ov nisar te mothovel mangje. Vakerela sine: „Ka dikhe Husein ko odova dive“.

Sar širdinela i čipota?
Khedisaliljam sarine thaj širdingjam. Koj khelela koj xala ki mesali. Mo amal o Iskenderi uštilo te khelel ki bešlin. Amen sarine khelaja, xaja em pijaja, numaj mo dat nane odote.

So ulo thaj sar?
Pučava me daja kote si mo dat, oj vakergja mangje: - „Ka avel akana mo čhavo“. Bešljum ki jekh rig, jašinalo thaj na uštindiljum ni te khelav ni te xav. Okotar dikhava avena zurle thaj davulija thaj sarine iklile te khelen. Dikhava durale me dade, jekhe bare kutijaja ko vast. Odova si miro trotineti. „bahtalo to bijando dive mo čhavo“, vakergja mangje thaj grabongja man.

Soske ulo?
Grabongja man thaj mi daj thaj mi sikavni savi lelja te vakerel: Husein, akava tu andolingja soske sijan gogjaver thaj sa pandžengere isi tu ki siklana. Tiro dat pučlja man save molja si tu thaj pučlja man si li šukar siklo. Me phengjum oleske kaj sijan šukar thaj šaj te kinel tukje“

So kergjan tu?
Tegani me rungjum tari loš thaj čumingjum me dade. Leljum te phravav i kutija thaj so te dikhav baro trotineti thaj leljum te paldavle.

So kergje javera?
Me amala, me tetke thaj me kakija dengje man bakšišija, ko love ko šeja a koj pherdo čukulade. Mo amal o Iskenderi rodingja te dav ole xari te paldel, thaj me dengjum le.

Sar agoringja i čipota?
Odova dive ačhiljam but, me amalencar paldingjam barabarutne o trotineri a me sijum sine o majbahtalo čhavo ko sumnal.

Sar majodori?
Tegani mi daj vakergja mange: „Mo čhavo, čhinav te palde e trotinete, tajsa sijen ki siklana. Xazrikertu sojbaske, na salde te palde o trotineti! Tegani me pučljum ola: Daje dži berše so ka kine mange? Sa so ka mangej te angjan panda padžengere!

So sikliljan olatar?
Andolingjum but bakšišija numaj te na sikljovav sine thaj te na anav sine pandžengere, khanči odolestzar. Kana trubutno si te sikliljav soske dži berše, mo dat vakergja ka kinel diso javer.

Buti ko ari:

1. Drabaren o teksti! Sakova siklo te drabarel po jekh pučljarin thaj te del džovapi olake!
2. Xramon i mothovdin e Huseineskiri ki tiri tetratka, numaj bizo pučljarina.

Kherutni buti: Kreirin tiri paramič, aso akala pučiba. Nek ažutinen tu tire jerija. Palo odova mothov olenge! O tajsutnoto dive, drabar ko ari anglo sikle thaj sikavni!

O BLAGOJA KI ZOOLOGIKANI BAŠTIN

Sakana phandaja lafi e Goraneja thaj e Arzijaja te džan ki zoologikani baštin te dikha e džanvaren save so našti dikhaja olen sakova dive, numaj nisar te dža. Jekh tato aprileskoro dive ikliljam amare jerencar ko parko te phira. Sine but tato a o Kham pekjarela sine amare šere. O Gorani rodingja te pijel soko a i Azrija te xal gudlo. Tegani me gengjuman godi thaj vakergjum sarinenge:

- Ka dža li ki zoologikani baštin? Sakova dive phandaja lafi, em ake alo o dive!
- Ajde, šukar vakereja Blagoja džaja akana, vakergja i Arzija.

Taro jekhfar amare jerija dikhenape thaj asandile.

- So ulo tumengje čhavalen, na džanena kote te džan.

Mo dat avgo uštilo thaj vakergja te xazrikeramen thaj džaja soske si paše. Cidingjam odori thaj angla ko udara but manuša, adžikerena niče te khuven andre. Nesar thaj vi amen khuvgjam....

Daniel Petrovski

AKANA TUMEN OVEN GAJAKIJA.....

Buti ko ari:

1. Ulaventumen ko kupe thaj sekoja kupa nek ovela po trin džene;
2. Sako tumendar neka ovel o Blagoja i Arzija thaj o Gorani;
3. Den napija te gndinen sar olende thaj kreirinen i mothovdin korkori.

- Den tumen godi ko pučiba so sikliljam angleder!
- Isiamen o šird e mothovdinako. Akana trubutno si te kera i šerutni čipota thaj o agor!
- Džovapiden thaj gndinen kaj trubutno si te vakeren: **„so ulo“**, **„sar ulo“**, **„soske ulo“**, **„so kergjen tumen“** thaj **„so kergje javera“**. Ma bistren te vakeren **„sar agoringja i čipota“**, **„so majodori“** thaj **„so siklilen“**!

Kherutni buti:

Kheden tumen o trin džene thaj tumari paramič, so vakergjen ola mujeja, akana xramonen ola ki tetratka thaj vakeren tumare jerenge a palo odova thaj tumare amalengje ki siklana!

XAVLJARIN

Panda javinate xazrikergjuman baš avdivestuno ari. I sikavni pali xistoria dengja amen kherutni savali te rodljarkera ko internet diso baš Dujto lumijakoro maribe.

Sahni rat na sukjum thaj arakhljum disve informacije baš o xali e Romengoro. Dikhindor ko internet arakhljum thaj disave fotosija. Phenava samo so ka širdinel o ari, ka vakerav thaj ka sikvav e sikavnake so arakhljum em sahno VI-2 klasi ka maren pe palme mange.

Avdive pala ko baro dajanibe avela i Amela thaj vakerela sa e siklenge:

- Čhavalen, ka xasara o trinto thaj o štarto ari. I šerutni sikavni vakergja kaj i sikavni pal istorija nane te avel ko arija.
- A so ka kera odole čuče arenge, pučlja o Afrimi,
- Ka dža ko okova klasi thaj ka ovel amen barabarutno ari pal matemaika em palo odova ka dža amenge, irangja i Amela.

Kana šungjum akava, pučljum e Amela.

- Šukar Amela, numaj so ka kera odoleja so rodingjam ko internet baš o Dujto Lumijako maribe? Sar ka vakera em sikava e sikavnake?
- Bizo galjadejba, Isnije. I šerutni sikavni e klaseskiri vakergja kaj ko avutno ari ka vakera olake so sikliem thaj ka džiphera o ari.

Daniel Petrovski

Pučiba:
So vakergja i Amela? Ikalen salde lakere lafija!

Čhavalen, ka xasara o trinto thaj o štarto ari. I šerutni sikavni vakergja kaj i sikavni pal istorija nane te avel ko arija. Ka dža ko okova klasi thaj ka ovel amen barabarutno ari pal matemaika em palo odova ka dža amenge!

I šerutni sikavni e klaseskiri vakergja kaj ko avutno ari ka vakera olake so siklilem thaj ka džiphera o ari!

I Amela vakergja XAVLJARIBE

IKER KI GODI

Xavljarin si čhani vakeribaske kote so dela pe informacija baš disavi čipota so kerelape, sine kerdi ja palem ka kerelpe.

Ki xavljarin zaruri si te ovel ola akala karakteristike:

- Kastar si bičhaldi;
- Dži kaste si bičladi;
- So si i informacija;
- Vakti thaj ari e čipotake;
- Baš so te oven xarzi o džene so šunena;
- So te keren ja adžikeren;

Kherutni buti:
Ker mujeskiri praktika khere, ki te vakere xaljarin akale temaja:
Patronato! Ker korkorutni kreacija baš i so ka ovel o xavljaribe, numaj zaruri si te vakere o dive, o ari o than, dži kaste ka ovel bičhaldi, so trubul te kerelpe thaj javer.

O GUDLIPE, GUDLE LAFIJA ANEL – XRAMONUTNI MOTHODIN

Sahno dive na ikliljam. Sine but tato, a o Kham pekjakerela sine amare šere. Geljam khere thaj ko telefonija ki grupa, phandaja lafi kaj te dža te phira blevelate. O Simoni dengja bahani te dža ko kino a o Rušani vakergja kaj si majšukar te dža te khela ping-poni. I Sanela xoljangja thaj vakergja:

- Tumen tumengje dikhena, numaj, a mangje? So ka kerav me? Ka dikhav tumen salde! Ajde te dža dži centar e komunake. Šungjum kaj phravge nevi gudljarin.
- Šukar dengjan tu godi Sanela, irangja o Simoni. Ajde te dža!

O Rušani, manglja te khelel ping-poni numaj, vakergja „kaj sarine odori thaj me“. Paše ko 20 o ari, kana xem rakjilo, cidingjam te dža. Kana reslem, but manuša niče adžikerena. Xari jašinale, sebepi so gndingjam kaj sa ka xan o manuša a amengje khanči nane te ačhol. Xari po xari o manuša sigutne uštena sine a i gužva užarkergjape.

Alo thaj amaro niče. Angleder sa, dikhljam so isi ko menu, numaj khoni amendar našti te haljol so si. Odote xramonela gudlo ekleri, indijanka, gudlo tari nutela, biskotencar thaj na džanava so panda. Alo o kelneri thaj pučlja amen, so mangaja te ha thaj pija. O Rušani rodingja limonda em ekleri, o Simoni rodingja baro gudlo tari nutela a i Sanela rodingja emišeskoro gudlo. Akana pučela man o šukar kelneri:

- A tu, terneja?
- Den man jekh limonada thaj jekh gudlo tari oreo čokolada thaj jekh sutlijaši, džovapidengjum oleske.
- Kote godi dengjan tu Iskender, iranela i Sanela.
- Epa čhavalen, amen sako kurko avaja amare jerencar akate em džanaja so te alusara.

O kelneri anela amenge o gudle thaj o pijbe, numaj sar anela olen, agjaar thaj o čhave perena jašinale so na rodingje diso javer, soske na dikhilope lenge šuže. Kana angja mire gudle, o čhave čhivgje pire jakha. O kelneri mukhela o gudle ki mesali a o čhave gele ko džamjalo frižideri te dikhen so isi odote. Kana dikhle, so sa isi, taro godi iklile. Vakerena e kelnereske:

- Mukh ki mesali odola gudle, ka la amenge javera. Akate isi šuželeder.

I Sanela rodingja oreo gudlo, a o Simoni manglja trin čokoladno baklave. O Rušani, rodingja snikers gudlo. Tegani o asavno kelneri vakergja olengje:

- Čhavale sa si šukar so rodena, numaj okola gudle, ko ka xal olen so angjum tumengje?
- Amen kako! Amen ka xa vakerela o Rušani.

Širdingam te xa thaj te pija. I Sanela vakergja:

- Miro oreo gudlo si but šužo, tikno ama epten gudlo. Čaljarela but, a i kali čokolada, mmm, xurdi em sar xaja agjaar krc krc kerela.
- Na, na! Miro gudlo si majšužo! Dikhen sile tikne pendex, irangja o Rušani.
- Čhavalen ma keren lafi but. Miri baklava si majšuži, kerdi taro sane kore, jekh a jekh sar topaansko baklava. Upral čokoladaja džindžurimi, vakergja o Simoni.

Me vakergjum kaj miro sutlijaši si majšužo sarinendar. Vakergjum kaj o thund si parno a o pirindži xurdo, thaj džiphergjum kaj miri daj kerela jekhajekh asavko.

Palo ekvaš o ari, agorkergjem amaro xajbe thaj akana alo vakti te pokina. O terno kelneri vakergja amengje kaj si trubutno te pokina 500 denarija. Amen sarine šukvalisaliem, soske džanaja kaj lelem sa odobor, a o molipe si but tikno.

- Čhavalen o avgone gudle na halen olen em nane trubutno te pokinen. Odova si tumengje amendar sar nevi gudljarin. Akana džan tumengje sastipnaja, vakergja o kelneri.

Salde so cidingjam amen tari gudljarin, avgo i Sanela komentirinela:

- Ladžavo so kergjam, rodingjam gudlo, na xaljam, numaj thaj na pokingjam. Na sine šukar amendar. Javer drom kana ka dža, ka roda e kelneri em amen ka kera leske sajgija. Ka phena te bešel amencar thaj te xal so ov ka mangel thaj amen te pokina.
- Šukar vakereja, irangja o Simoni. Agjaar ka kera.

Okova kurko palem gelem, numaj o kelneri na sine odote. Pučljam kote si o kelneri thaj jekh manuš vakergja amengje:

- Avdive nane ki buti. Khere si, soske leskiri romni bijangja. Isi ole murš čhavo.

Kana šungjam akava, sigo kingjem pherdo gudle thaj duj litre boza em geljam leste khere. Kana resljam khere ko kelneri, akhargjam ole, dengjam ole o gudle thaj bahtakergjam oleske o nevobijando čhavo. Ov sine but lošalo so aljam leste khere thaj vakergja:

- Na sine trubutno te kinen khanči čhavalen, numaj oven saste so alen te bahtakeren mangje mo bijando murš. Managava ked ka bajrol, sar tumende te ovel gogjaver.

Tajsutnoto dive geljam ki siklana thaj sarine dikhena amen nesar javer čhane, sar te phene but pendžarde manuša. Kotar i te iranamen, sarine amende sikavena thaj amen dikhena. Tegani amari sikavni vakergja amengje: Šukare čhavengje, gudle lafija šugjoven.

Daniel Petrovski

Analiza e teksteske: Drabar o teksti thaj gndin ko akala pučipa!

1. Ko si o naratori ko teksti?
2. Ki savi sima kerela lafi o naratori?
3. Save sime lena than ko teksti?
4. Savi sima si o kelneri?
5. So kergje o čhave ki gudljorin?
6. Bapi so ladžadile ko agor taro lengoro phiripe?
7. So kergje o čhave ki te ikalen i situacija?
8. Savi forma si e tekste, palmothovkeribe ja mothovkeripe?

- **Ko akava teksti si but interpukcisko nišanija savo so o Iskenderi xramongja olen ki te mothovel amenge piri čipota.**
- **I mothovdin ko Xramonutno čhani si xramomi mothovdin. Odova so amen xramonaja o drabarutno šaj te drabarel.**

IKER KI GODI

VERVERIPE MAŠKAR KO VAKERIBE THAJ XRAMOVIBE KO ČIPOTE

- **Vakeripe prekal palemothovdipe**

Šuneja, dikheja thaj vakereja mujeja a javera šunena tu!

- **Vakeripe prekal mothovdipe**

Leja than thaj vakereja so dikheja ja so ulo!

- **Xramovipe prekal palemothovdipe ja mothovdipe**

Šuneja i čipota, dikheja i čipota, leljan than ki čipota, numaj ***xramoneja ola!***

Kherutni buti:
Palemothovker I mothovdin ko tumare tetratke.

TRAMPIPE O AGOR TARO TEKSTI

Buti ko ari: Akava teksti si ulavdo ko trin kotora. Tiro savali si te ke trampine o paluno kotor. Te de tiri kreacija baš o paluno kotor.
Ulaven tumen ko 4 kupe thaj lafikeren maškar tumende a palo odova xramonen o agoripe. Drabaren ole krlikane.

AVGO KOTOR	DUJTO KOTOR	TRINTO KOTOR
Avgo kotor širdinela taro šuru e mothovdinake thaj agorkerela, dži kana o manuša xari po xari džana peske taro gudljarin.	Dujto kotor širdinela taro dikhibe menu ki gudljarin dži kana o kelneri vakerela lenge te džan peske devleja.	O trinto kotor širdinela kana o čhave godidenape kaj ladžavo si so na pokingje thaj agorkerela ki siklana kana lengo lafi kerena.

TUMARO SAVALI SI TE KEREN JAVERČHANE O TRINTO KOTOR TARI MOTHOVDIN?

1. Avgo kupa: Sarine asandile e kelnereske, salde o Simoni ladžandilo thaj tajsutno dive gelo te den ole bakšiši. Numaj so ulo majodori!
2. Dujto kupa: Sarine gele peske numaj palo odova akhargje ole khere ki Sanela te tatinel lakoro kherutno gudlo!
3. Trinto kupa: O čhave akhargje e kelnere te khelen ping-poni!
4. Štarto kupa: O čhave sebepi so na pokjingje, phandle lafi e kelnereja te den ole arka te agorkerel majsigo bukjatar thaj te džal peske, soske šungja kaj andolingja murš čhavo.

ŠUŽEDER XRAMOVIBE MOTHOVDIN

DETU GODI XARI

Ko nakhle arija sikliljam kana vakereja mothovdin sar forma taro palmothovdipe ja sa motvkeribe zaruri si te ikeramen ko plani savo ka džovapi del ko pučipa:

- **So mangeja te mothovkere?**
- **Vakti thaj than e čipotke?**
- **Ko si o sime thaj te mothove olenege?**
- **Te si palunipe baš I čipota, te mothove olake?**
- **Sar širdinela I čipota?**
- **So ulo thaj sar?**
- **Soske ulo?**
- **So kergjan tu?**
- **So kergje javera?**
- **Sar agoringja i čipota?**
- **Sar majodori?**
- **So sikliljam olatar?**

Numaj kana xramonaja i mothovdin, zaruri si te džana kaj:
XRAMONAJA

Odova si panda majserioznikano soske khoni ka drabarel amaro teksti!

IKER KI GODI

O xramovipe ki te ovel majxaljovutno e drabarutneske, zaruri si te ovel thaj šukar xramonkerdo ko akala karakteristike:

- Šukar vastutno xaljovutno xramonkeripe;
- Sajdipe o interpukcisko nišanija;
- Ma te dža tari tema ki tema, jali ma te rupine;
- Ma te istemalkere jekhajekh lafjorina;
- O teksti te ovel ole širdipe, šerutni čipota thaj agor;

Buti ko ari:
Xramonker akava teksti ko tumare tetratke thaj palo oodova de tiri tetratka te amaleske te šaj te drabarel!

Sahno dive na ikliljam. Sine but tato, a o Kham pekjakerela sine amare šere. Geljam khere thaj ko telefonija ki grupa, phandaja lafi kaj te dža te phira blevelate. O Simoni dengja bahani te dža ko kino a o Rušani vakergja kaj si majšukar te dža te khela ping-poni. I Sanela xoljangja thaj vakergja:

- Tumen tumengje dikhena, numaj, mangje? So ka kerav me? Ka dikhav tumen salde! Ajde te dža dži centar e komunake! Šungjum kaj phravge nevi gudljarin.
- Šukar dengjan tu godini Sanela, irangja o Simoni. Ajde te dža!

O Rušani, manglja te khelel ping-poni numaj, vakergja „kaj sarine odori thaj me“. Pašeder ko 20 o ari, kana xem rakjilo, cidingjam te dža. Kana reslem, but manuša niče adžikerena. Xari jašinale, sebepi so gndingjam kaj sa ka xan o manuša a amengje khanči nane te ačhol. Xari po xari o manuša sigutne uštena sine a i gužva užarkergjape.

Kherutni buti: Xramon jekh tiri čipota sar mothovdin ki tema:
JEKH DIVE KO PARKO!

KI BELGIA

Vekteske taro xarno dajanipe e siklanatar, mo dat ikalgja amenge aeroplaneske nakuč karte te dža ko miro kako ko misafirluko ki Belgija ki diz Anvers. Me sijum sine but lošali sebepi so baš avgo fori ka džav te phirav thaj te dikhav asavki bari diz.

Cidingjam ko drom me, miro phral o Marseli thaj mo dat thaj daj. Sigate resljam e aeroplaneja. Ko aerodromi adžikergjamen mo kako thaj mi bibi bare vordonesa. Sar paldela sine mo kako o vordon, agjaar taro džami dikhava sine o bare barebina sar rošainena sine ki diz. Odoja rakj kana resljam, xalam maro thaj mo kako vakergja amengje kaj tajsa ka dža te phira ko centar ko Anvers. Sahni rat na sukjum, salde adžikergjum te avel o tajsutnoto dive.

Sine paraštuj a ko Dizeldorf but manuša. Avgoneste xaljam po jekh xamburgeri bari savo so sine but šužo. Mi bibi ingargjamen man em me daja ko jekh bikinutnothan thaj kingja mange jekh lolo fustani. Me sahni lošaimi odova dive, na džanava so te kerav tari loš. Palo odova geljam ki gudljorin thaj xaljam pahogudlo thaj sine jekh baro ringišpil kote so paldingjam tikne vordona thaj ukliljum ko bare luljaške.

Phirgjam so phirgjam thaj geljam khere ko mo kako. Dajadingjam xari thaj mi bibi vakergja mangje: „Mahir, tajsa ka legarav tu ki bari diz Brisel, numaj ka dža e sigutne pampureja“.

Daniel Petrovski

Analiza ko ari: Drabar o teksti panda jekhfori thaj ikal sa o anavjora o keripne thaj o pašnavne so isi ki mothovdin. Sar ikaleja o lafija, agjaar čhiv olen ki tabela so si majtele.

ANAVJORA	KERIPNALE	PAŠNAVNE

Buti ko ari: Akana ker tampiba e teksteske akale anavjorencar, keripnalencar thaj pašnavnecar, thaj xramon o teksti panda jekh fori numaj o neve lafencar:

Anavjora ko teksti:
Utarali Makedonija, mo phral o Mahiri, phral, Bori, reizi, Kumanovo, tetka, tetino, gad, kebapija, ekleri, Skopje, sastrnali stanica...

Keripnale ko teksti:
džaja, phiraja, xuliljam, resljam, rošainena, xaljam, sukjum, kingja, dajadingjam, legaribe...

Pašnavne ko teksti:
lungo dajanibe, nakuč karte, bisigutno resljam, but lošali, bare khera, parno gad, pandž kebabija, tikne vordona, bari diz...

Kherutni buti:
Xramon jek mothovdin ki tema: **„Miro bijando than“**

AMARO BIDŽUKO

¸ Ko čhon April, kana phavdile o lulugja a i phuv čajralisalili, sarine ko droma ikalgje te užarkere pumare khera. Me pašutne phenena kaj taro akana dži majodori o Kham ka takjarel amen thaj o vakti ka ovel sa tato. Dikhava mo pašutno o Demiri makhela nevi rang ko kher, džikana mi bibi i Farija thovela o tepkija. Amare panda javinate mukhena muzika thaj astarena te ikalen sa kheraldan. Tegani pučljum me dade:

- Sostar ikalena sa dade, ka dža li khatinde jali?
- Na mo čhavo akana panda hari avena o bare divesa, o bare Khama. Zaruri si te adžikera o Xerdelezi užakerde kherencar, džovappidengja man mo dat.
- Dade, ka kina li bakre sar okova berš? Pučlja o Ruždija pe dade e Minuše.
- Oja, mo čhavo odoja si amari tradicija so ačhili e pophurendar.

O dive nakhena sine thaj agoringja o čhon Aprilo thaj ake reslja o čhon Majo....

Xarno palmothovkeribe

Ko jekh khamalo dive ko čhon April, o Ruždlija dikhlja kaj sa leskere užarkerena pumare khera. Ov mothovela kaj leskoro pašutno o Demiri makhela nevi rang ko kher a leskiri bibi i Farija kaj thovela tepikija. Kana o Ruždlija pučlja pire dade soske sa akava kerena, leskoro dad o Minuši vakergja leske kaj trubutno si te oven haz'ri baš o baro bidžuko Xerdelezi. Truja odova ov vakergja leske kaj ka len bakre sar so kergje o nakhlo berš, soske odova ačhilo lenge tradicija taro phure.

- O teksti nane agorimo. Odova so džanaja kaj sa akava sine phendo ko čhon april a o Ruždlija si ole panda so te mothovkerel baš pi mothovdin so čipotisalili ko čhon majo bašo Xerdelezi.
  Sar širdingja leskiri čipota, so kergja, ko sa lele than, so kergje, thaj sar agoringje,
  TUMEN XRAMONEN

Buti ko ari:
Dža majodori e mothovdinaja. Agorker ola tu, ki tiri tetratka, sar te phene tu sijen o Ruždlija. Numaj ma bistre te godidentu ko šukar xramovibe: istemalkeribe interpukcisko nišanija, ker saikeribe e paramisake thaj agoribe.

Kherutni buti:
Džidžann majbut baš o bidžuko Xerdelezi prekal o internet!

O ČOROLO SIKLO THAJ I BARVALI SIKLI

Dži ko jekh but šužo barvalo kher, dživdinena sine jekh čorolo pari, rom thaj romni, anavkerde sar Memet thaj Asija. Ola sine intelegentna gogjavera thaj but anglutne bukjarne terne manuša. Kerena sine buti kaj so ka oven sine akharde. Na alusarena sine i buti, salde jek dinari te legaren pumare khereste.

O vakti sar nakhela sine agjaar thaj o Devel phergja lengiri angali thaj dengja olen duj čhave, murš thaj čhaj. Sebepi so sahno dive, o terne kerena sine buti, e tikne čhavoren arakhela olen sine lengiri mami. Palo e phujrakoro meribe, trubutno sine e čhavengiri daj i Asija te mukhel i buti thaj te bešel khere te arakhel pire čhaven.

Agjaar o čhave barile, džiresle te džan ki sikljovni. E Aslane sinele šov berš, a čija e Medina sinela štar berš. Jekh javinakoro dive ko Septembro, i daj i Asija geli xramongja olen ki sikljovni, thaj taro odova momenti, oj sakova dive džala sine te legarel olen. Agjaar sakova dive, kheral ki sikljovni em palem napalal. Agjaare nakhlja odova lungo vakti sa dži kote na ule bareder korkori te džan. Kana barile, sa o paše sokakoskere čhave, sakoja javin jekh jekheja akharena pe sine te džan ki sikljovni. Ola agjaar thaj zurakergje pumaro amalipe, a i Asija majbut na sine trubutno te legari pire čhaven.

E Aslaneske dzala sine but šukare o sikljojbe. Ov ulavela sine jekh lungo mesali e Fatimaja, savi so sine čhaj e barvaleskiri so bešela sine uzal leskoro kher. I Fatima sine but kišli ko sikljojbe thaj sebebpi odova i sikavni vakergja te bešen jekh duz jekh e Aslaneja.

I barvali čhaj kana avela sine ki siklana, lakiri tašna sine pherdi parencar. Kana sine olen baro dajanibe ki siklana, i Fatima na mukhela sine rahati e Aslaneskoro had'mi. Sa phirela sine uzo leste thaj ka akharele sine te džan te kinen pumengje diso hajbaske. O pašibe maškar lende bajrovela sine, numaj baš sa akava, resla xaberi dži ko Usnija e Fatimakoro dat.

Jek dive o Aslani iklilo pire amalencar te khelel fudbali, a i Fatima, taro o merako khedingja pire amalinen te džan te dikhen o khelibe. Šungja baš akava lakoro dat thaj but sine xoljamo upri pi čhaj sebepi lakoro baro interes e čorole Aslaneske. Darala sine te na kerel disavo kabaatluko, te na hovavgjovel te uklel ola ternikano mangipe premal o Aslani.

Sigutneste gelo ko khelibaskoro than thaj ingargja ola khere. Kana resle, ov kergja čhingar pire romnaja:

- Soske mukheja te čhaja te khelel čorole manušencar? De majbut sama upri tiri čhaj!

E Fatimakiri daj, bešlja thaj kergja pe čhijaja lafi thaj pučlja ola:

- Mi čhaj Fatima, te nane diso maškar tumende? Tumen sijen tiknore panda! Dikhen tumari škola!
- Nane khanči daje! Me sijum but bahtali so isi man amal čorolo šukare atmaja. I sikavni vakergja oleske te ažutinel man buteder ke siklanakere savalija soske mangje nane xaljovutno but.

Tajsarutno dive i daj e Fatimakiri geli ki siklana thaj khuvgja ke sikljovibaskiri kamra thaj dikhela kaj i Fatima thaj o Aslani bešena ko jekh lungo skamind.

Tegani pučlja e sikavna:

- Sar si i Fatima ki sikljovni? Sikljovena jali kerela problemija?
- I Fatima si šukar čhaj thaj šunavali, numaj si xari kišli ko sikljojbe. Numaj ma galjadentumen. Akate si o Aslani, ažutinel ola sakana. Akaja praktika si zaruri te keren ola thaj khere, soske o Aslani si but šukar thaj gojvaer čhavo.

E Fatimakiri daj, kana irasalili khere, vakergja sa pire romeske. Mothovgja oleske kaj i sikavni si čali taro Aslani thaj i Fatima kana kerena barabareste buti siklanakere savalija.

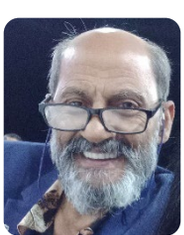
- I sikavni vakergja te šaj thaj vi khere te sikljoven po jekh ja duj arija, džiphergja e fatimakiri daj pe romeske e Huseineske.

O Aslani palo odova, avela sine khere olende, a e Fatimakiri daj, kinela sine oleske šeja thaj xajbe, numaj thaj ažutinena sine e Aslaneskere familija. Ule paše amala e Fatimakoro dat o Memeti thaj Usnija.

Disoran Zekir

Kherutni buti: Palemothovker o teksti ki tiri tetratka!

DISORAN ZEKIR
Bijamo ko 1951 berš

Disoran Zekir, bijamo ko Skopje, si autori romane gajakipasko, drama, epika, romanija thaj eseija. Ov si korektori, lektori ki romani čhib, lilarnipasko kritičari thaj recenzenti bute autorsko kotengje ki umal taro gajakipe. Sar avriničalo studenti xramosarela pe ko Filologikano fakulteti ko Skopje, ko pervazija taro Univerziteti Dev. Kiril thaj Metodij, ke jegoslovenijaki xistorija thaj lilarnipe. Disoran Zekir, tari makedonijaki ki romani čhib, irangja kotora taro Rabindranat Tagore, Vilijams Šekspir thaj Garsija Lorka. Leskere pendžarde ikalde kotora si: „Manushipe” ; “Nevi javin” ; “Dživdipe telo o kanoni e jaratčijakoro”; “Ikljoven tari e rakjakiri arman” ; “Borčlija sijum tuke jek amaneti” thaj javera. Leskoro gajakipe si publicirimo thaj antologije, sar so si: “Romani antologija” taro romano lumijako protagonisti Gratan Pukson, “Romano Bukvari” taro autori Šaip Jusuf, “Antologija romano gajakipe” taro NVO Romano Ilo, Euromod 21 thaj javera.

KULTURA E ROMENGI

IKLJOVIPE TARI PURANI DADESKI PHUV

O darhipe e Romengo si taro utaratjorigutno kotor taro indijako telokontinenti. O Roma si indoarijaki rasa, save majbaro kotor dživdinena ani Evropa. E romengiri migracija širdingja panda taro ekvašipe taro avgo mileniumi, a majbaro ikljovipe taro o utar e Indijako sine anglal paše jek mileniumo, vakteske taro maripa taro sultan Mahmud taro thagarnipe Gaznavid.

O Roma na lele peja nisavo materijalno mothodipe savo ka sikavel kaj ola avena tari Indija. O mothodipe kaj avena taro utaratjorigutno kotor taro indijako telokontinenti si fundavno aso lengiri čhib, savi so si paše e indijake čhibjencar.

Agjaar ola kana klile tari piri purani phuv, ola gele ko avdivesutne phuvja: Iran, Irak, Avganistan, Egiper, Ermenija, Khoranipa, Balkanikane phuvja, Grcija, Rusija thaj majodori.

IKER KI GODI

NEKOBOR IMPORTANTNA BUKJA

- **O Roma iklile taro ververikane thana tari Indija – Pendžab, Radžastan, Kanauč thaj javera;**
- **O Roma tari Indija iklile ko vakti taro 9-to šelberšipe dži ko 11-to šelberšipe;**
- **Lengiri migracija na sine dromarkerdi salde ki jekh phuv. Ola gele ko majbut phuvja;**
- **Tari Indija iklile ververikane kupe taro Roma ververikane kulturaja: muzičarija, kovačija, korparija, thaj javera. Sa ola gele ko ververikane thana ko ververikano čhani thaj ko ververikano vakti;**
- **Sa akala manuša kerena sine lafi ki ROMANI ČHIB thaj odoleske vakerelape kaj ola sine Roma!**

IKER KI GODI

I čhib savi so kerena ola lafi o Roma akharelape **ROMANI ČHIB.** Oj preperela ki **indoarijsko kupa čhibjengi** taro baro Indoevropikano jeripe čhibjengo.
I romani čhib kerelape lafi sakote ko sumnal, a lakoro darhi tari tari Indija tari purani indijaki čhib *Sanskrit.*

Dikh thaj ker komparacija maškar ki romani, hindu thaj makedonikani čhib

hindu		romane	makedonikane
xramomo	*ašundo*		
hãsᵃnā	**hasna**	**asal**	се смее
Ãsū	**ašva**	**asva**	солзи
sunᵃnā	**sunou**	**ašunel**	слуша
Bāl	**baal**	**bal**	влакно
Bakaree	**bakhri**	**bakri**	овца
baṛā	**baro**	**baro**	голем
baras	**varsh**	**beršˇ**	година
ciṛiyā	**čirija**	**čiriklo**	птица
cor	**čor**	**čor**	крадеш
cumᵃnā	**čumna**	**čumidel**	бакнува
makkhī	**makkhi**	**makh**	мува
marᵃnā	**marna**	**merel**	умира
nāk	**naak**	**nakh**	нос
pānī	**paani**	**pani**	вода
patta	**pata**	**patrin**	лист
purānā	**purano**	**purano**	старо
ronā	**ronja**	**rovel**	плаче
sãp	**saap**	**sap**	змија
sāsū	**sasoo**	**sasuj**	свекрва
sīṅg	**siin**	**šing**	рог
dūdh	**duuth**	**thud**	млеко
ũcā	**učaa**	**učo**	висок

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. Kotar avena o Roma?
2. Savi sine i majbari migracija e Romengi tari Indija, kana thaj soske iklile?
3. Kotar save thana tari Indija iklile o Roma?
4. Xramon, iklile li sa o Roma jekhefarestar tari purani phuv. Mothovker odova proces!
5. So si majimportantno baš o identiteti maškar ko Roma?
6. Kotar avela i Romani čhib?
7. Xramon majxari 10 lafija so si pašeder i romani thaj hindu čhib!

MIGRACIJE KO SUMNAL THAJ EVROPA

O Roma kana iklile tare piri purani dadeski phuv Indija, na lele peja khanči so ka sikavel kaj avena odothar. Jekhutno diso so lele peja sine lengiri **romani čhib** savi arakhle ola thaj baš piro dživdipe mothovena sine e kustikenge mujale. Numaj sar so phirena sine tari phuv ki phuv, agjaar thaj disave lafija xasarena sine thaj lena sine lafija taro javera manuša kote so dživdinena sine. Sebepi odova, ki romani čhib isi lafija taro Iran, Ermenija, Grcija thaj javera thema.

Sar so mothovgjam, na lele peja nisavo materijalno vidžaj baš piri migracija, numaj lele peja piri čhib. Sebepi odova thaj phareste sine e bare rodljarutnenge te vakeren čačikaneste savi kupa kana iklili thaj kote gele. Numaj prekal o lingvistikane rodljariba, o rodljarutne kerge dromarina phiribaske thaj ulavgje olen ko duj kupe: **utarig dromarin thaj mesmerig dromarin**:

- **<u>Utarig dromarin</u>: Prekal Pakistan, Avganistan thaj Iran, resle ki Ermenija kote so ačhile majbut. Pal odova gele ki Rusija a jekh kupa olendar gele ki Grcija thaj Balkanikano ekvašmurušoj.**

- **<u>Mesmerig dromarin</u>: Jekh kupa Roma gele ki Sirija a o majbaro kotor gele ko Khoranipa a javer kupa gele ko Egipet thaj odothar ko Afrikakoro kontinenti.**

Buti ko ari: Akaja si i mapa savi sikavela majbuteder thema taro sumnal. Tiro savali si te arakhe o thema kote so gele o Roma tari Indija dži Utarali Makedonija.
Le kalemi thaj čitraker ko tiro atlasi!
Dža tari them ki them sar so si xramomo ki lekcija baš lengoro dromaribe!

Kana resle ki Evropa thaj buvljardile ko sumnal, khoni na xramongja, numaj isi dokumentija save vakerena kana baš avgo drom sine dikhle Roma ki disavi phuv:

- E Romengje ani **Srbija** baš avgo drom si xramomo ko **1348** berš ko vakti taro thagar Stefan Dušan, kana dengja disave phanle Romen ki khangiri ko **Kosovo** ano Prizren;
- Ki **Utarali Makedonija** resle ko jekajekh vakti sar ki Srbija;
- Ani **Bugarija**, si gndipe kaj resle ko **13 thaj 14 – to šelberšipe**;
- Ko **1362** berš ki **Kroacija** sine dikhe disave Roma save so sine kinobikinutne;
- Ani **Rumunia**, si gndipe kaj baš avgo drom si dikhle ko **1370** berš;
- Ko širdipe taro **15-to šelberšipe**, sine dikhle Roma ani **Germanija**;
- Gndinelape kaj ko **Khoranipe** o Roma sine panda taro **9-to šelberšipe**;
- Ki **Grcija** sine panda ko **11 thaj 12-to šelberšipe**;
- Ki diz Kolmar ki **Francija** sine dikhle ko **1418** berš a palo deš berš thaj ki diz Pariz;
- Baš avgo drom ki **Švedia** o Roma si dikhle ko **1512** berš save so ale tari Finska;
- Ki **Španija** si gndipe kaj o Roma jali tari utarali Afrika jali tari Francija ko širdipe taro **15-to šelberšipe**;

O Roma dživdinena ki sahni Evropa thaj sumnal. Isi gndipe kaj ki Evropa dživdinena upreder taro 12 milionija Roma, save so majbut olendar dživdinena ko thema: Ruminija, Bugarija, Ungarija, Slovakia thaj javera.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučljarina:

1. So si odova so lele peja o Roma kana iklile tari Indija thaj sar arakhle i romani čhib?
2. Ko save dromarina phirena sine o Roma prekal i utarig?
3. Savi si Mesmerig dromarin?
4. Kana baš avgo drom sine dikhle o Roma ki Srbija, Utarali Makedonija, Kroacija thaj Rumunija?
5. Kotar thaj kana ale o Roma ki Španija
6. Kobor Roma dživdinena ki Evropa thaj ko save thema si majbut?

O RESIPE E ROMENGO KI UTARALI MAKEDONIJA THAJ I ROMANI ČHIB

O Roma ko sahno sumnal, aso o čhani dživdipske thaj aso olengo phiribe thaj bešlipe, ulavenape ko duj kupe: **bešlutne thaj bibešlutne Roma** ja agjaar pendžarde sar ***nomadija***.

- Bešlutne Roma si okola Roma save so pala ki migracija tari Indija ačhile te dživdinen ko jekh than majbut vakti ;
- Bibešlitne ja nomadija si okola Roma save so nane olen salde jekh than dživdipaske, numaj ola phirena tari phuv ki phuv ;

O Roma ki Utarali Makedonija preperena ko bešlutne Roma, save so kana resle ko akala thana ola thaj akate dživdinge. Ola ko akala thana si dživdutne thaj angleder te ovel e Khoranipaski Imperija, ko jekha jekh vakti kana resle thaj ki Srbija, vakteske taro thagar Stefan Dušan.

Kana ale o Khoraja ki Utarali Makedonija, o Roma vi jekha jekh sine akate thaj dživdinena sine olencar. Sebepi odova, ola andolingje o pendžardo anav "Arlije" so si ole džanlipe sar ***akatune Roma*** ja palem akatar. Ko Skopje, jekh taro majphureder kupe Roma si o Barutčije, Topaanlije thaj gavutnikane Roma.

I Romani čhib tari Utarali Makedonija, si jekh taro majimportantna forme lafikeribaske, taro ***Arlii dijalekti*** ano Balkani. O bare rodljarutne manuša vakerena kaj akala Roma, arakhle majbut čačikane romane lafija taro dumutanipe.

Tari Makedonija, iklilo thaj jekh taro majimportanta lila e romane čhibjake ko 1980 berš taro romano profesori **Šaip Jusuf**. Leskoro anav, akana phiravela i maškarutni sikljovni ko komuna Šuto Orizari ko Skopje.

ŠAIP JUSUF

ŠAIP JUSUF si bijame ko 1933 berš ko Skopje. Ki istorija e Romenge tari Makedonija, leskoro anav savaxtutneste ka ačhovel sar autori e avgo romane gramatikake savo ikalgja ola barabarutneste e Krume Kepevski ko 1980 berš

Piro sikljovipe širdingja ole ko Skopje a kontinuiringja ole ko Univerziteti ano Belgrad, palo odova irangjape ki Makedonija kote so dži ko phuribe kergja buti sar profesori ki fizikani kultura ko Maškarutno sikljovibe baš mehanika thaj metalurgija. Lelja than ko hazrikeribe e Lumjake kongreseske ko 1959 berša ko Pariz. Sine jekh taro delegatija ko Avgo Romano lumjako kongresi.

Nekobor decenije xramongja lila ki umal tari romani čhib thaj trujal i romani gramatika, ikalgja thaj javera lila: „Amen sijam e Titoskere, o Tito si amaro“, sar thaj o šabdako „Sikljovaja romani čhib“. Ko 90-ta berša sine lektori ko redakcije baš romani čhib „Bijandipe“ ko MRTV, a nekobor berša sine thaj redaktori ki romani TV redakcija „Bijandipe“. Mulo ko 2010 berš.

AMARO DAT

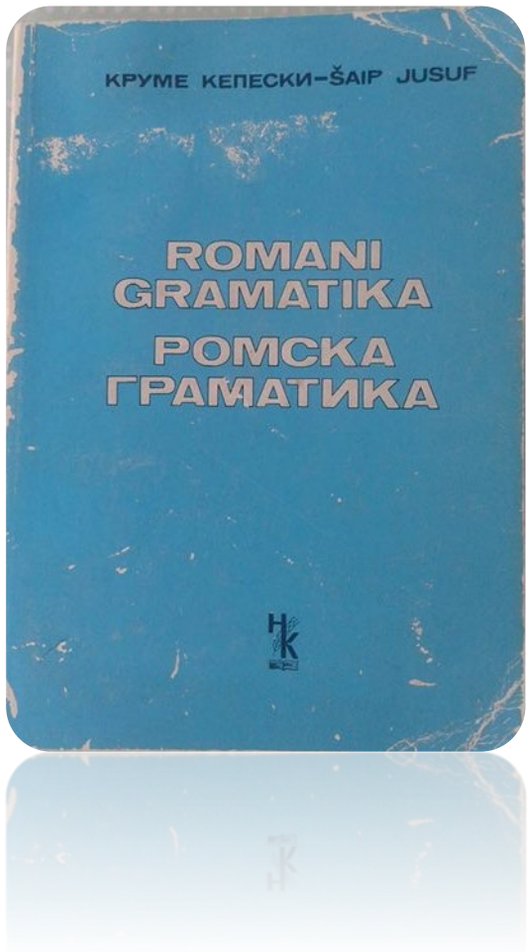
Amaro dat sine but barvalo,
kergja buti dživdipe sahno.
Maro amengje ov angja,
bokhale amen na mukhlja.

Pendžardo Rom sine ov.
Kote i te džav kote i te phirav,
baši leske šukar lafija šunav,
pire čhavengje kaj ov gndingja.

Tiknardar amende ov bajrargja,
ko akava boj amende ov angja.
Taro lalore, sikagjamen lafi te kera,
romanipaja ov amen phergja
te na binašavgjova ko akava sumnal.

Šabdija thaj lafija amengje dengja
thaj amaneti amenggje mukhla:
„Te na bistra so sijam
em odoleja amare čhaven te bajrara“.

Daniel Petrovski

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučljarina:

1. Ko si bešlutne a ko si bibešlutne Roma?
2. Kana resle o Roma ki Utarali Makedonija?
3. Ko si e Arlije?
4. Ano savo dijalekti majbuteder kerela lafi o Roma tari Utarali Makedonija thaj Balkani?
5. Ko savo berš iklili i Romani Gramatika ki Utarali Makedonija?

SIKLJOVEN I GILI KI GODI

PURANE ROMANE SELIKANE GILJA

O selikane romane gilja si kotor taro selikano kerdipe. Sar so vakergjam ko nakhle lekcije, o selikane Romane gilja nane olen autori thaj ola giljavenape sine tari kustik ki kustik. Akala gilja giljavenaolen sine sa o roma thaj odoleske vakeraja kaj si romane selikane gilja.

O selikane gilja sikavena amenge savo sine o dživdipe e Romengo ko vakti kana kerdile. Prekal lende dikhaja sar dživdingje amare pophure. O romane selikane gilja ulavenape ko majbut kotora: *sojbaskere, gilja, bijaveskere gilja, bidžukoskere gilja, familijakere gilja, kamlipaskere gilja thaj javera*. But taro akala purane romane selikane gilja giljavgje olen pendžarutne giljavutne save kergje o gilja te oven majbuvleste pendžarutne.

Sojbaskiri gili

Nani, nani mo čhavo,
e babosko rakloro.
I bavlal ka phudel,
tute kuna ka del!
O bakre kana ka nakhen,
Tute čuči ka den!

Bijaveskiri gili

Oj borije, lele tu šužije, a-a-aj.
So andan mandže te dadestar?
Andem tuče duj kale jakha,
kale jača sar duj kale drakha,
kale jakha, parne muja.

Xerdelezeskere gilja

Khedindžepe o Roma ko Francuska grobja.
Khedingepe o čhaja, oro da cidena!
Khedindžepe o čhave dural da dikhena!
Aaaa, Erdelezi khelena!
Oke tane daje i terni Magbulja.
Vakerav lake me, bahtalo Xerdelezi
Aaaa bahtalo tlo Nijat bre!

Alo talo daje, amaro dive,
amaro dive, Erdelezi!
Sa o Roma, daje, e bakren čhinen,
a me čororo, dural dikhava.
Sa me amala, oro khelena,
a me čororo dural dikhava.
Ajde, ajde, Metuš, oro tu te khele,
oro tu te khele, dive tu te kere.
Me čhave rovena, mange vakerena,
kaj be babo, kaj amenge bakro.
Sa o Roma, babo e bakren čhinena,
amen čorole dural dikasa.

Socijalnikane gilja

A-a-a me ka merav mori daje,
ko purano kurko.
Amaneti mukhav mori daje,
man te čhavenge,
mo grobo te keren, mori daje,
maškar ko duj droma.
A-a-a koj ka nakhel mori daje,
mo anav othe te dikhel.
A me šereste mori daje,
gulja karanfilja,
a-a-a koj ka nakhel mori daje,
gjuli othe te čhivel.
A-a-a tela me prende mori daje,
jekh baro bunari,
a-a-a koj ka nakhel, mori daje,
pani ov te pijel,
a-a-a pani ov te pijel.

Praktika ko ari: Xramon ko Youtube akala gilja, šun olen thaj sikljov olen.

Kherutni buti: Sikljov jekh gili ki godi thaj giljav ola!

ROMANO URAJBE - ČINTIJANIJA

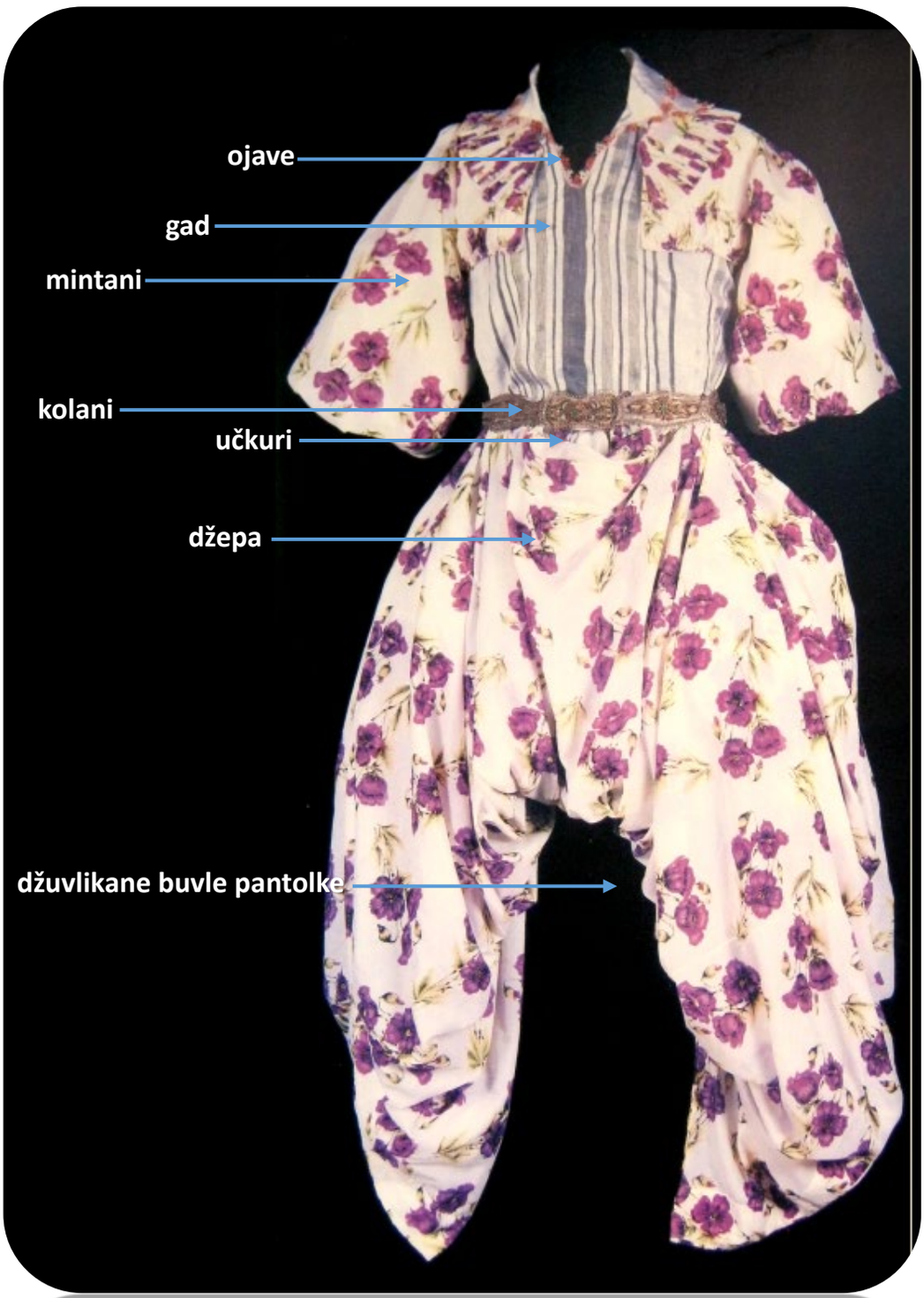

O romano džuvljano urajbe akharelape *čintijanija*. Trujal akava anav, pendžarde si thaj o anavkeriba sar dimije, šalvare, kule thaj javera. O čintijanija si importantno kotor tari romani kultura thaj identiteti. O phirajbe čintijanija dela ko džanlipe kaj i džuvli so uravela olen thaj phiravela olen, si Romani. O čintijanija ko nakhlo vakti, dela sine šaipe e romane džuvlen tromaleste te phiren thaj bešen anglo sarinende ko her, sebebpi so si buvle thaj lokhe.

O čintijanija si dujekotorengo urajbe. Jekh kotor uravelape ko pire a o javer ko vasta thaj kolin.

- O urajbe ko pire saikerela buvle džuvljane pantolke kerde taro 10 dži 12 metre sano materijali, save dena šaipe o džuvlja tromaleste te phiren thaj bešen. Ko upruno kotor taro pantolke isi phravdin pakjakerdi učkureja savo so phandelape palo urajbe. Ki te na tergjoven mukhleste, tari koč vadženape dži naupre thaj čhivenape ko kukija e džuvljakere, odoleja so andolelape sar džepa.

- O urajbe ko vasta thaj kolin akharelape mintani, sivljakerdo taro sano jekhajekh kotor sar o džuvljane pantolke, savo učarela o vasta thaj o kolin. Trjal o mintani, o džuvlja šaj phiravena thaj eleko kerdo taro srma. Telal ko eleko ja mintani uravelape pardo sano gad savo so ko upruno kotor si ole thaj tikne katlime lulugjora anavkerde sar *ojave.*
- Ko maškari, o džuvlja čivena thaj rupunalo kolani.

Akaja si I fundavni forma taro romano džuvlikano urajbe čintijanija. Odova so si trubutno te džanen, o romane čintijanija nane olen jekh rang, **ola si majbut rangencar**.
O čintijanija si ververikaneste aso beršalipe thaj statusi e džuvljake. Si čintijanija baš terne džuvlja, bojra thaj phureder džuvlja.

Ko nakhlipe o čintijanija uravenape si sar sakovadivesesko urajbe a baš disavo utsavaliba, uravena sine duri šuželer. Agjaar, o o phureder džuvlja uravena sine thaj **loli bovča** so sikavela si si daja thaj **momija** a o **eleko sine kerdo thaj taro kalo thuleder materijali**.

O terne čhija, ko šero ka čiven peske sine thaj sani momija kerdi ojavencar a o bojra uravena parne čintijanija.

Ko purano vakti o čintijanija uravenape sine kana khedenape sine baš o bidžuko **Xerdelezi**. Akana o romane džuvlja phiravena čintijanija salde ko **bijava thaj ko sunetija** kote so khelena xorija jali čučekija.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučljarina:

1. Sar akharelape o romano džuvljako urajbe?
2. Soske o romane džuvlja phiravena sine čintijanija?
3. So saikerena o čintijanija? Sostar si kerde?
4. Save čintijanija phiravena o bojra a save o phureder džuvlja?
5. Ko save utsavalipa phiravelape sine nekana o čintijanija a ko save akana?
6. **Te situ khere čintijanija, uravtu, thaj ker jekh fotosi olencar, ana ola ki siklana!**

MUZIKAKO INSTRUMENTI DAVULI – KUSTIK PAL KUSTIK

I muzika si kotor taro Romanipe. Pendžardo si kaj o Roma si bare muzičarija panda tari piri purani dajakiri phuv Indija. Trujal so giljavena, ola thaj bašalena sine ko instrumentija sar so si davuli, zurla, kemana thaj javera.

Jekh taro instrumentija save so bašalena sine o Roma si o davuli. Si gndipe kaj akava instrumenti ko Balkani thaj Utarali Makedonija si ando taro Roma.

IKER KI GODI

O davuli si khujbaskoro instrumenti savo so si ole cilindareski forma duje čekrekoncar. O cilinderi ja i čekreko si kerdo taro akhoreskoro ja palem camlinako purano kašt. O duj x 'va učharde si bakrane ja buznane mortikaja. O čekrekija si kikidime kanaveja. O tono ašungjovela kana ki mortik khuvelape duje ranlikencar, jekh saneder jekh thuleder.

O bašalibe davuli maškar ko Roma legarelape tari kustik ki kustik. But romane familije save so bašalena davulija, pendžarde sar davuldžije, si familije save so beršencar bašalena thaj akava phirnipe si ole darhipe taro majphureder generacije. Si familije save so angleder bašalgje lengo phuropapo, pal odova o papo, o dat, o čhavo thaj o nipo.

Majsakana, bašalibe ko davuli istemalkerelape sine ko bijava, ko sunetija ja palem ko vakti taro bidžuko Xerdelezi, kana o Roma khelena sine ko umalina.

O Roma na bašalena sine salde peske. Ola akava instrumenti bašalena ole sine baš o Makedoncija, Albancija thaj javera selija. O davuli si instrumenti savo so si pendžardo thaj ki makedonikani kultura.

Akale instrumenteja bašalelape o pendžardo „Pharo oro“ (Teškoto). Ko nakhlipe numaj thaj akana but Roma bašalgje ko folklornikano ansambli „Tanec“ kote so khelena pendžarde xorija.

Akava instrumenti bašalena ole buteder o gavutne Roma taro Skopje, numaj thaj o Roma taro Berovo, Debar, Tetovo thaj javera. Majpendžarde davuldžije maškar ko Roma si i familija Idriz thaj o pendžarutne Idriz Idriz thaj leskoro čhavo Kjazim Idriz, pal odova i familija Mahmud thaj o pendžarutno Džavit, pal odova i familija Destanovski thaj o pendžarutno o phuro Dželjo thaj panda but javera.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučiba:

1. Sostar si kerdo o davuli?
2. Sar legarelape o kustikipe ko bašalibe davuli.
3. Ko save čipote bašalelape davuli?
4. Kaske sa bašalgje o Roma thaj kote?
5. Vaker disave pendžarde familije savo akava instrumenti si olenge familijako kustikipe?
6. Te pendžareja disave Rome ja familija so bašalena davuli, xramon olenge diso!

XORIJA THAJ KHELIBE

O xorija thaj khelibe ko Roma sine kotor taro lengoro sakanutno utsavalipe. Ola khelena sine khere, ko bijava, ko sunetija, bidžukoske thaj ko javera utsavalipe. Ko Roma, khelenape sine akala xorija: „Kjupurlika“, „E babosko oro“, „E sasakoro oro“, „E sitakoro oro“ thaj javera.

Jekh taro majspecifikane xorija save khelena o Roma, si o „Veleško xoro“ thaj o „Romano pharo oro“. Trujal akala xorija o Roma khelena thaj o xorija: „Topaansko“, „Džambasko“, „Kovačko oro“ thaj javera.

Sine xorija ja khelina khelde salde taro murša, sar so si „O romano pharo oro“ numaj thaj specifikane khelina salde taro džuvlja sar so si o „čučeko“. Majpendžardo xoro kote so sine kheldo vi taro džuvlja vi taro murša si o „Romano xoro“

Majšukar arakhlututne e romane xoronge sine o folklornikane kupe sar so sine ko Skopje „Phralipe“, ko Kumanovo „Rušid Šakir“ thaj ko Tetovo „“Phralipe“.

XARČONIPASKO PHIRNIPE – O KOVAČLUKO KO ROMA

Panda ki piri purani dadeski phuv Indija, o Roma kerena sine buti e xarčonipaske phirnipaja pendžardo sar kovačluko. Ola xarčoninena sine sastrna ki te šaj te ovel lengoro dživdipe majlokheste, kana diso ka trubul olenge. Sar avena sine ki Evropa thaj Balkani agjaar thaj lele peja akava phirnipe numaj thaj sikavena sine e javere selen te keren buti.

Ki Utarali Makedonija, o Roma si pendžarutne akala phirnipaja sar bare phirne savo so **majbuteder si buvljakerdo ko Roma akharde sar Kovačija ja palem Bugurudžije.** Akava phirnipe si familijako phirnipe thaj si kustikendar legarno taro generacije. Ko nakhlipe numaj thaj akana ki sakoja bari diz si xačornipaske kamre numaj thaj ko gava. Isi jekh romani phendin „Kote isi orači, othe isi kovači“.

Džan ki vizita ki jekh xarčornipaski kamra!

O kovačija kerena sine prudktija taro sastrn: **tovera, bodaja, petalo, xondija, lopate thaj javer**. Ki te keren jekh produkti, majanglal trubutno si lenge jag. O angara angleder phudena ole sine pišoteja. Dujto čerutno xalati si o dopi kote so upri leske bešela **amuni, savo so si but pharo a kerdo taro thulo sast'rn. O amini si bešlutno xalati savo so upri leste khuvelape o sastrn.**

Sar javera xalatija so istemalkerena o kovačija si: **svirind, baro svirind, silavi, balani, kata, bar thaj javera.** Akale phirnipaja angleder kerena sine buti but Roma ko Skopje, Tetovo, Bitola, Prilep, Kumanovo numaj akana, but xari manuša kerena buti e xarčonipnaske phirnipaja.

Kherutni buti: Džovapide ko akala pučlarina:

1. Kotar avela o xarčonipasko phirnipe?
2. Sar akharenape o Roma so kerena xarčonipasko phirnipe?
3. Save produktia kerena ko lengere butikeribaske kamre?
4. So si amuni?
5. Save javera xalatija ismemalkerena o Roma save kerena xarčonipasko phirnipe?

ČHAVORIKANI LITERATURA

DAJ

Džanea li, amari daj,
but dur, sine voj šuži čhaj?
Ko lakere jakhja, sar kali drakh,
thabljolja sine bari jag.
Man, me phenja, me phrale, bijangja
amenge, dživdipe, voj dingja.
Po sastipe nashavgja sarinenge,
baro manglipe dengja amenge.

Ko, lakere jakhja, na thabljola jag
lakiri jakh, nane kali drakh,
o bala, nane ov kale parnile ola,
akana, sare.
Šuži, miri daj
but mangela tut ti čaj
kotar mangea, ka avav
tut, me nane te bistrav

Safije Toči

Diskusija ko ari: Drabar i gili thaj de džovapi ko akala pučiba:

1. Kobor strofe isi ki gili?
2. Kobor stihija isi ki jekh strofa?
3. Ko save stihija perena o rime ki gili?
4. Vaker o rime ki gili?

Kherutni buti:

1. Sikljov i gili ki godi thaj vaker ola ko ari!
2. Hramon jek gili so ka ovel ola duj strofe. Sakoja strofa po štar stihija thaj te ovel ola rime.

SAFIJE TOČI

Bijami ko 1968 berš ko Skope, Makedonija. Oj si romani džuvli gajako. Fundavni siklana agorkergja ko Skopje thaj hramonelape ki maškarutni medicinaki siklana „d-r Panče Karagjozov“ ko Skopje. Safie Toči, isi ola afinitetija prekal o hramomo lafi thaj o arti a majbut pal o čitrakeribe. Pire gajakipaja lelja than ano but literaturake manifestacije kote so andolengja but plakete thaj pursakija. Legarutni si sekcijake baš kulturake čipote ano Gostivar, phanle e lumijako dive e divengo thaj e čhibjako. Jekh a jekh agjaare butikerela čhavorencar thaj ternencar sar mentorka baš literatura thaj hramovibe gajakipe. Oj si dženo taro Amalipe gajakonge ano Gostivar. Autori si baš literaturako kotor „Suno e Almako“.

ROMA
Roma, sijam, but Roma
so phiraja ko droma,
phiraja amen, čiraldan
ko akava, amaro Sumnal.

Rodaja, than amenge,
amare, tikne čhavenge.
Rodaja, but čiraldan,
jek kotor gudlo than. .

Ko amaro ilo, isi than sarinenge,
tuke, mange, lese, amenge.
Ko amaro ilo, nane melalipe,
leste isi samo manglipe.

Safije Toči

8-TO APRILO
Alo, amaro, baro dive
ked phral, prhalea sine
ked kalo em paro vas
ukljona ko parno gras.

Čhavore em čhavalen
akava, tu men te džanen,
sijam but, bare šaj
ko akava parno sumnal.

O, dive, ohtoto Aprilo,
ka ovel, ko amaro ilo,
romano dive, ka ovel,
ka thabljol, sar čeren.

Safije Toči

XAREDER PENDŽARDE THAJ ISTEMALKERDE LAFIJA KO AKAVA LIL

AMUNI
наковална

ANAVNE
именки

ANDOLINEL
доби

ARINEL
доцни

ATMA
душа

AVAZI
глас

AŽUTIPE
помага

BAHANI
предлог

BAIRI
планина

BAJANALIN
лево

BALANI
корито

BARABAR
заедно

BAREBINA
згради

BARO SVIRIND
токмак

BLEVEL
навечер

BODAJA
копач

BOŠTIN
градина

ČALNO
член

ČHANI
начин

ČHON
месец

ČIPOTA
настан, случка

ČITRA
цртичка, линија

DAHINAL
десно

DAJANIPE
одмор

DIGRA
степен

DISJORIG
исток

DISO
нешто

DIZUTNE
граѓани

DOŠ
грешка

DRAB
лек

DROMARINA
правци

DUMUTANIPE
одамна

DŽANVARIJA
животни

DŽIPHEREL
дополнува

DŽIVUTRE
суштества

EGZAMPLI
пример

ERZI
звоно

GAJAKO
писател, поет

GARADINOLAV
гатанка

GINDO
број

GND
мисла

GUDLJORIN
слаткарница

HAD'MI
чекор

HARA
зелено

HAVLJARIN
известување

HAZ'RI
подготвен

XELAVDE
војници

ISTEMALKERIBE
користење

JAŠIN
тага

JAVIN
утро

JERI
род

JERTIPE
извинување

KARANA
причина

KATA
ножици

KATLIPE
плетење

KERNAVNE
глаголи

KIKAVI
котел

KRLO
глас

KRLANE
гласно

KUČ
скапо

KULETA
куршум

KUPA
група

KUSTIK
наследник

LITERATURAKO KOTOR
литературно дело

LUNA
месечина

LUNGO
долго

LUNGO SKAMIND
клупа

MAKHNE VASTA
мрсни раце

MAKINA
воз

MESALI
маса

MESMERIG
југ

MILETI
народ

MISAL
пример

MOTHOVDIN
расказ

MOTHOVKERIPE
раскажување

NAKUĆ
ефтино

NIČE
ред

NIPEŠKA
внука

NIPO
внука

PAKŠINA
птици

PALEMOTHOVKERIPE
прераскажување

PALOLAV
поговорка

PAMPURI
воз

PAPARUGA
пеперутка

PAŠKHERESKI
соседтка

PAŠLIJA
постела

PAŠNAVNE
придавки

PETALO
потковица

PEZAL
пеш

PHIRNIPE
занает

PHURT
мост

PLUZGALKA
лизгалка

POŠ
шал

PURSAKO
награда

RANG
боја

RATJORIG
запад

RESARIBE
цел

RESUTNI
лисица

RIG
страна

RODLJARIBA
истражување

ROLJA
улога

ROŠ
светло

ROTA
круг

RUP
сребро

SADE
едноставно

ŠAJDIPE
можност

SARNAVNE
заменки

ŠASTRA
пушка

SAVALI
задача

SELI
народ

SIKLJOVIBASKI KAMRA
училница

SILABA
слог

SILAVI
клетша

SIMA
лице

ŠIRDIPE
почеток

SIRMALUTNI
површина

ŠUKRIKERIN
благодарница

ŠUKVALE
чудно

ŠUNAVALI
послушна

SVIRIND
чекан

TASVIRI
слика

THINDAL
молба

TROMALIPE
слобода

UMAL
поле

UMALIN
пољана

UTARIG
север

UTSAVALIPE
прослава

UŽARKERIBA
чистење

VASTUTNO
ракописно

VAXTAN
часовник

VERVERIPE
различно

VUNATO
сино

XAČARDIPE
чувство

XAIV
санка

XARČARNIPE
ковање

XARČONIPASKO PHIRNIPE
ковачки занает

XARNE
ниски, кратки

XEMIBE
чувство

XONDIJA
мотики

XURDO
ситно

X'V
дупка

ZUMAVEL
пробува

ŽURNALI
весник

REFERENCIE KO AKAVA LIL:

Ilustracije:

Angluni ilustracija:

- Kjazim Durmiš – pendžardo artisti

Ilustracije ko andrune riga e lileske:

- Džengis Memedoski – pendžardo artisti
- Živko Popovski Cvetin – pendžardo artisti

Fotografije:

- Taro plesutno arhiv e autoresko Daniel Petrovski
- Biradžakiri organizacija „Romano Ilo“ - Skopje
- Emerita prof. Elsie Ivančić Dunin
- Teatar „Phralipe“
- Teatar „Student“
- Teatar „Roma“
- Romane familije save tromale denge pire fotografije: Idriz, Memed, Iljaz, Dželadin, Petrovski, Kurtišova, Ibraim

Astarde autorija thaj artistija ko akava lil:

- Prof. d-r Trajko Petrovski
- Prof. Šaip Jusuf
- Ekrem Jašarov
- Iljaz Šaban
- m-r Sevdija Abdulova Demirova
- Safet Kamber
- Azis Selim
- Disoran Zekir
- Safije Toči
- Lemka Ramadanova
- Irfan Avdul
- Bajram Severdžan

Baro šukrikeribe dži ko sa akala artistija, autorija thaj romane familije so dengje pire materijalija tromaleste te istemalkerenpe ko akava lil.

Baro šukrikeribe dži ki Seba Ibraim, avgo sikavni ki romani čhib thaj kultura so kergja čhibjako lačharkeribe e teksteste thaj dži ko Sali Memed thaj Esma Demirovska save so avgoneste dengje čhibjako thaj saikeribasko komentari.

I. ŠUNIBE, LAFIKERIPE, DRABARIPE, XRAMOVIPE

- Selikani literatura 7
- Ulavibe i selikani literaturake 8
- Selikani lirika – poezija 9
- Selikani epika – proza 12
- Selikani epika – poezija 12
  - Marko Krale xem i biprandimi phuri 13
- Lirikani epikani forma – balade 14
  - Dešuduj phralja phurt kerena 14
- Ververipe maškar poezija thaj proza 17
- Selikani proza ko Roma thaj lako ulavibe 18
- I mortik e xereski thaj i resutni 19
- Papo xem o nipo 20
- E trin phrala xem lengiri phen 21
- Umetnikani poezija – gilja 23
- Lektira 26
- Lafikeribe lileske 28
- Drama 29
- Uvalibe i drama 30
- Mo bijando dive 32
- Phabol lamba 33
- Teatar 35
- I drama thaj o teatar ko Roma 36
- Filmi 37
- Mediumengi kultura 39
- Štembilime medie 41
- Elektronikane medie 42
  - Radio 42
  - Televizija 43
  - Te džane majbut baš o romane medie 44
- Selikane heroija 45
- Bidžuko ki siklana – patronati 47
- Khedime stihia 49
- Amalipe – teksti 50
- Korkorutno xramovipe 52
- O nevo telefono e Danieleskoro 54
- Kobor o ari 56
- Divesa ko kurko 58
- O Bere bajrola o čhona gejnela 59
- Berša 60
- Xramonava mangje 62
- Thindalin 63

II. ČHIB – GRAMATIKA

- Peripne 66
- Čalno ki romani čhib 69
- Pašnavne 70
- Kvalitativna pašnavne 72
- Sarnavnikane pašnavne 74
  - Posesivnikane pašnavne 74
  - Sikavibaske thaj pučibaske pašnavne 74
- Digribe pašnavnenge 77
- Sarnavne 78
- Iranibaske sarnavne 78
- Iranibaski sarnavni „mange“ 79
- Iranibaski sarnavni „peske“ 79

- Iranibaski sarnavni „tukje“ 80
- Pučibaskere sarnavne – Zorale patike 81
- Kernavne 83
- Gramatikane kategorije – sime, jeri, thaj gindo 84
- Gramatikani kategorija – vakti ko kernavne 86
- Nakhlutno vakti 87
- Akanutno vakti 89
- Avutno vakti 91
- Ažutimo kernavno sijum 93
- Melisa manekenka 93
- Kernavno „ovava“ 95
- Iranibaske kernavne – akanutno vakti 96
- Gende 97
- Ničale gende 99
- Artikluimo gendo 99
- 8-to April, Dive e Romengo 100
- Interpukcisko nišanija 101
- Xarnaribe lafija 103

III. VAKERIBE – KREIRIBE

- Vekeripe 105
- Ismaileskiri mangin 106
- Mujesko palemothovkeribe 108
- Popova Šapka – palemothovdipe 110
- Mujesko mothovdipe 113
- Me sar gajako 114
- Sar majšukar te mothovav 115
- Blagoja ki zoologikani baštin 117
- Xavljarin 118
- Gudlipe, gudle lafija anel – xramonutni mothodin 119
- Trampibe o agor taro teksti 121
- Šužeder xramovibe mothovdin 122
- Ki Belgija 123
- Amaro bidžuko 124
- Čorolo siklo thaj i barvali sikli 125

IV. KULTURA E ROMENGIRI

- Xarni xistorija e Romengi 128
  - Ikljovibe tari purani dadeski phuv 128
  - Migracije ko sumnal thaj Evropa 130
  - Resibe e Romengo ki Utarali Makedonija 132
  - Romani čhib 132
  - Šaip Jusuf 132
  - Amaro dat 133
- Purane romane selikane gilja 134
- Romano urajbe - čintijanija 135
- Muzikano instrumenti „Davuli“ – Kustik pal kustik 138
- Xorija thaj khelibe 140
- Xarčonipasko phirnipe 141
- Čhavorikani literatura 143

- Xareder pendžarde thaj istemalkerde lafija ko akava lil 145
- Referncie 149

Tiražo: 279

Skopje, 2026

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

373.3.016:811.214(075.2)

PETROVSKI, Daniel
Čhib thaj kultura e romengiri : sikljovimasko lil baš VI-to klasi ko fundavno sikljovipe / Daniel Petrovski ; [Ilustracije Kjazim Durmiš, Živko Popovski–Cvetin, Džengis Memedoski]. - Skopje : Trimaks, 2026. -
151 стр. : илустр. ; 30 см

ISBN 978-608-204-568-9

COBISS.MK-ID 69130245